

รัฐสภาสาร

ISSN 0125-0957

ปีที่ 32 ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2527

เรื่องในเล่ม

ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายที่
เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงาน 1

แพทย์ประจำตำบลกับการสาธารณสุขมูลฐาน 16

“นางสิงห์แห่งหิมาลัย” (อินทิรา คานธี) 41

การเมืองการปกครองของอินเดีย 51

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

วัตถุประสงค์ ● เพื่อเสนอพระบรมราชูปถัมภ์ ● เพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภาและอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ	
สำนักงานหนังสือพิมพ์รัฐสภา สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ถนนอุทองใน ดุสิต กรุงเทพฯ โทร. ๒๕๒๖๑๘๑-๘๘ ต่อ ๒๒๕	นายบุรีรักษ์ นามวัฒน์ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา นายมนตรี ตันทวิรัตน์ นางสุวิมล ภูมิสิงหาราช ผู้ช่วยบรรณาธิการ นางสาวอรุณญา กวีพิทักษ์ไพบุลย์ ผู้จัดการและสมุหบัญชี
น.ส. บังอร อิมโอชา เป็นผู้อำนวยการ นายประเสริฐ คงวิชัย เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการ ที่ปรึกษา นางพรรัตน์ บัณฑิต นายพรรัตน์ หมูพยัคฆ์ นายสุพงศ์ ศิริพูนเกียรติ นายวุฒินันท์ ยังวิริยะ นางอุบลวรรณ พันธุ์คำ นายอุดม พลอยสังวาลย์ นางพรพิมล ธิรคุณโกวิท นายพินิต อารยะศิริ นางศิริลักษณ์ บันบัวรุ่งกิจ นายแผ้ว หมูพยัคฆ์ นายธนู บุญยรงค์ นางสาวจรรยาพร สุวรรณพันธ์	การส่งเรื่องลงรัฐสภา ส่งที่บรรณาธิการหนังสือรัฐสภา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา โทร. ๒๕๒๖๑๘๑-๘๘ ต่อ ๒๓๗
	บอกรับเป็นสมาชิก ส่งเงินล่วงหน้าในนามผู้จัดการไปยัง สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา โดยส่ง เช็คไปรษณีย์ หรือธนาณัติ ส่งจ่าย ณ ที่ทำการไปรษณีย์ดุสิต
	กำหนดออก เดือนละหนึ่งฉบับ อัตราค่าบำรุง ปีละหกสิบบาท ครึ่งปีสามสิบบาท
พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย ๔๑๐/๑๐-๑๓ ถนนเจริญสนิทวงศ์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๗ โทร. ๔๒๔๔๕๕๗, ๔๒๔๐๖๕๔ นายณัฐ ปวิณวิวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๗	

LI RT

ทรงพระเจริญ

LIRT

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

Legislative Institutional Repository of Thailand

ข้าพระพุทธเจ้า กองบรรณาธิการรัฐสภาสาร

บทบรรณาธิการ

ประเทศไทยเรามีระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาอันกว่า 700 ปีแล้ว ในสมัยก่อนนั้นพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอำนาจอธิปไตยของชาติในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของชาติทั้งการปกครองและบริหาร แต่เมื่อบ้านเมืองได้วิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าขึ้นก็ได้ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแทน พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในด้านการปกครองและบริหารประเทศก็หมดไป

แต่ด้วยความเป็นห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ พระมหากษัตริย์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจช่วยเหลือพสกนิกรในด้านต่าง ๆ นานัปการ โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์พระองค์ปัจจุบันพระราชกรณียกิจของพระองค์มีมากมายทั้งในด้านการเกษตร การศึกษา และการสาธารณสุข นอกจากนี้ไม่ว่าพระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนราษฎรในแห่งหนตำบลใด พระองค์ก็จะทรงพยายามหาทางปลดปล่อยความทุกข์ยากของราษฎรตลอดเวลาจากพระราชกรณียกิจของพระองค์ดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของชาวไทยทั้งชาติ

ในศุภวารดิถีวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เวียนมาบรรจบครบรอบอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 5 ธันวาคม 2527 กองบรรณาธิการหนังสือรัฐสภาสารขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระพรชัยมงคล ขอให้องค์ทรงพระเกษมสำราญ ทรงมีพระชนมายุยืนยืนนาน เป็นมิ่งขวัญของพวกเราชาวไทยตลอดมา

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้ากองบรรณาธิการหนังสือรัฐสภาสาร

LIIRT

เหตุการณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏให้เห็นสภาพอัน
น่าเกลียดและความเหี้ยมโหดของมนุษย์ที่ยังเหลืออยู่ในยุคสมัยหลัง-
สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เช่น การที่ตำรวจเข้าไปช่วยเหลือน
เด็กที่ถูกกักขังในโรงงานต่าง ๆ เชียงทาส การทลายช่องค้าประเวณี
เด็กเหล่านี้ถูกใช้ให้ทำงานตลอดเวลา ขาดการดูแลรักษาเมื่อยาม
เจ็บไข้ อาหารไม่เพียงพอแก่ร่างกาย ทั้งยังถูกทารุณในทางร่างกาย
อีกด้วย เช่น การโบยตี กักขัง เหตุการณ์เยี่ยงนี้ไม่น่าจะเกิดขึ้น
ได้ในเมื่อเราพ้นสมัยการเป็นทาสมานานแล้ว การกระทำของ
นายทุนเหล่านี้ไม่คำนึงถึงมนุษยธรรมหรือเกรงกลัวต่อกฎหมาย
บ้านเมืองแต่ประการใด เพราะบทกำหนดโทษของกฎหมายไม่รุนแรง
ประกอบกับผู้เสียหายเอง ก็มีได้จิตใจจะเอาความเท่าใดกับนายทุน
เมื่อมีเหตุการณ์รุนแรงแล้วก็เจ็บหายไปแล้วไปเสมอมา

ก็เป็นที่น่ายินดีว่าในปัจจุบันได้มีองค์การมูลนิธิต่าง ๆ ได้เล็ง-
เห็นความจำเป็นในอันที่จะพิทักษ์รักษาแรงงานเด็กเหล่านี้ให้ได้รับ
ความยุติธรรม พ้นจากสภาพการกดขี่และการใช้แรงงานเด็กให้เป็น
ไปตามกฎหมายที่ระบุไว้ ซึ่งก็เชื่อได้ว่าหากองค์การ มูลนิธิต่าง ๆ ได้
เข้ามามีบทบาทมากขึ้นได้พยายามแก้ไขปัญหาลูกหลานด้วยเต็มกำลังแล้ว
ภาพอันสะเทือนใจคงจะไม่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์อีก และก็คงจะ
เป็นปีเยวชนสากลอันน่าภาคภูมิใจด้วย

บรรณาธิการ

LI RT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงาน

เถาวนิจ สุนนันทน์

การใช้แรงงานเด็กเป็นปัญหาที่มีบทบาทมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งการศึกษา
ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็กรวมถึงอุปสรรคของ
การใช้กฎหมาย นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็ก
ในปัจจุบัน

ในที่นี้จะขอกล่าวถึง ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ
ใช้แรงงานเด็กรวมถึงอุปสรรคในการใช้กฎหมาย ดังนี้

ปัญหาที่เป็นสาเหตุการขาดแรงงานเด็ก

1. ปัญหาทางเศรษฐกิจต่อประเทศและความยากจนของครอบครัวเด็ก

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 85
ของประเทศไทยมีอาชีพทำการเกษตร นโยบายการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาสังคม
และเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1-9 มุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหลัก ขณะเดียวกันการกด
ราคาผลผลิตทางการเกษตรและการลงทุนภาคการเกษตรนั้น รัฐบาลให้การช่วยเหลือระดับ
ที่ต่ำกว่าภาคอุตสาหกรรมมาก เกษตรกรถูกปล่อยให้ดำเนินการบนที่ดินขนาดเล็ก ขาด
ปัจจัยเรื่องเงินทุน และขาดการพัฒนาที่ดิน ส่วนผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละปีได้ผล
ไม่แน่นอน เนื่องจากการเพาะปลูกยังต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้เกษตรกรมีรายได้
ต่ำ ไม่พอกับรายจ่ายต้องกู้ยืมเงินมายังชีพและเพื่อการผลิตในฤดูต่อไป

LIART

นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดการต่อรองสินค้าทางการเกษตร โดยเฉพาะ “ข้าว” ถูกกำหนดราคาโดยพ่อค้าคนกลาง ในทางกลับกันตลาดสินค้าอุปโภคและบริโภคตลอดจนปัจจัยการผลิตล้วนถูกผู้ขายกำหนดราคาและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ต่างกับพืชผลของเกษตรกรที่คงที่และมีแนวโน้มต่ำลง ครอบครัวเกษตรกรร้อยละ 80 เป็นหนี้โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 4,000 บาท กลุ่มเกษตรกรที่มีสภาพความอดอยาก และมีหนี้สินมากมายจึงดิ้นรนที่จะมาขายแรงงานในเมือง และยอมที่จะให้ลูกหลานของตนเข้ามาขายแรงงานในเมืองเพื่อหารายได้ ให้แก่ครอบครัว

2. ระบบการศึกษาภาคบังคับยังไม่มีมาตรการที่ได้ผลแน่นอน

หลักสูตรไม่เอื้ออำนวยให้ผู้จบการศึกษามีคุณสมบัติพอที่จะเป็นกำลังแรงงานที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และระบบการศึกษาภาคบังคับยังไม่เข้มงวด ทำให้แรงงานเด็กบางส่วนหลบเลี่ยงที่จะเรียนต่อและเข้าทำงานทำในระบบอุตสาหกรรมได้

ในปี พ.ศ. 2522 มีสถิติของทางการระบุว่า เด็กอายุ 6—11 ปี ซึ่งเป็นวัยเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาประมาณร้อยละ 3.3 หรือประมาณ 3 แสนคน ต้องออกจากการศึกษาภาคบังคับเสียกลางคัน เพราะความยากจนและพ่อแม่ต้องการให้เด็กช่วยทำงาน นอกจากเด็กที่ต้องออกจากการศึกษาภาคบังคับกลางคันแล้ว ยังมีเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วแต่ไม่มีโอกาสเรียนต่อในระดับสูงขึ้นอีกร้อยละ 70.5 หรือจำนวน 1.6 ล้านคน ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์กระจายโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของรัฐบาลไม่ทั่วถึง

3. ความด้อยการศึกษาและความไม่รู้

ความด้อยการศึกษาและความไม่รู้ข่าวสารที่เที่ยงตรงและทันเหตุการณ์ ทำให้คนชนบทล้าหลังและอ่อนแอทางความคิด เป็นเหตุให้ถูกหลอกลวง ฉ้อฉล ถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกครอบงำได้ง่าย ความเป็นอยู่ตามสังคมเดิมเริ่มเปลี่ยนไปด้วยกระแสวัฒนธรรมจากภายนอก (ทั้งนี้ ละคร วิทย์ ภาพยนตร์จากโทรทัศน์ ได้สร้างความฝันชีวิตของชาวนาซึ่งเรียบง่าย เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ฟังตนเองได้จึงแปรสภาพเป็นฟุ่มเฟือย แข่งขันและเห็นแก่ตัวมากขึ้น เด็กชนบทพากันชื่นชมและไม่ฝันในวิถีชีวิตแบบคนเมือง

ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันและสวยงามกว่า ฉะนั้นเมื่อมีนายหน้าชักชวนไปทำงานที่กรุงเทพฯ ฯ หรือเห็นช่องทางที่จะได้ทำงานในเมืองจึงพากันไปอย่างไม่รู้สึกรู้สึกรวันกลัว โดยเฉพาะเด็กซึ่งอายุระหว่าง 8-15 ปี ยังไม่เข้าถึงสาเหตุที่ทำให้ตนต้องจากบ้านไปขายแรงงาน หากแต่คิดว่า เป็นการได้เที่ยวชมแสงสีเมืองกรุงเทพฯ ฯ ผู้คนอยู่กินสบายและได้แต่งตัวสวย ๆ ประกอบกับคำบอกเล่าของคนที่เคยไปทำงานมาแล้ว ซึ่งมักเล่าเฉพาะส่วนที่ตนชอบเช่น มีโรงภาพยนตร์มากมาย ค่าคีนดิคตื่นสว่างไสวด้วยไฟฟ้า ส่วนที่ไม่ดีไม่งามจะไม่ค่อยพูดถึง

4. ความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกือบทุกฉบับได้เน้นหนักที่การส่งเสริมการลงทุน (ด้านอุตสาหกรรม) จากต่างประเทศ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เอกชนประกอบธุรกิจอย่างเต็มที่ ทำให้กรุงเทพฯ ฯ และตามเมืองใหญ่ขยายตัวทางด้านวัตถุและต้องการแรงงานรับจ้างจากหมู่บ้านสำหรับเขตกรุงเทพฯ ฯ มีโรงงานขนาดเล็ก, ประเภทโรงงานเดือนไม่ต่ำกว่า 5,000 แห่ง ซึ่งกิจการเหล่านี้ต้องการลดต้นทุนในการผลิตจึงนิยมใช้แรงงานเด็ก เพราะค่าแรงเด็กราคาถูก การควบคุมทำได้ง่ายและเด็กไม่ค่อยหนี และนายจ้างจะเลือกแรงงานเด็กผู้หญิงมากกว่าชายเพราะเรียบร้อยกว่า

5. นายหน้าหรือสำนักงานเอกชนชักชวน

โดยการพูดจาหวานล่อมให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กกับการส่งบุตรหลานของตนเข้าทำงานในโรงงาน ประกอบกับปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาอื่นในครอบครัวของเด็ก ทำให้พ่อแม่อยู่ภาวะจำยอมที่จะให้เด็กมาขายแรงงานในเมือง

วิธีการส่งลูกไปขายแรงงาน

1. การฝากลูกไปกับคนอื่น ซึ่งวิธีนี้มีหลายทาง คือ

1.1 ฝากไปกับ "สาย" หมายถึงคนที่เคยไปทำงานหรืออาจจะพาลูกหลานของตนไปทำงานมาแล้ว จึงรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าของสำนักจัดหางานและเจ้าของโรงงาน เมื่อกลับมาบ้านจึงชักชวนเพื่อนบ้านให้ส่งลูกไป บางทีสายอาจมาจากหมู่บ้านอื่น ตำบลอื่น

แต่ด้วยความเป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน ชาวบ้านจึงไว้ใจเมื่อสายรวมเด็กได้ 3–5 คน จึงพาไปกรุงเทพฯ เด็กบางคนถูกส่งเข้าโรงงานเลย แต่ส่วนมากถูกพาไปสำนักจัดหางาน ถ้าเด็กได้ทำงานรายปี “สาย” ได้ค่านายหน้า 500 บาท หากทำเป็นรายเดือนได้ 200 บาท ต่อเด็กหนึ่งคน เมื่อได้เงินแล้ว “สาย” จึงกลับหมู่บ้านและนำนามบัตรมาให้พ่อแม่ของเด็ก นามบัตรนั้นเป็นชื่อที่อยู่ของสำนักจัดหางาน ด้านหลังเป็นชื่อและสถานที่ทำงานของเด็ก ซึ่งส่วนมากเป็นชื่อที่อยู่ปลอม ทำให้พ่อแม่ไปเยี่ยมเด็กไม่ได้

ถ้าสายเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันไม่ค่อยมีปัญหา ผู้เป็นพ่อแม่อาจขอร้องให้พาไปสำนักจัดหางานเพื่อติดต่อเยี่ยมลูกได้ แต่ถ้าเป็นคนหมู่บ้านอื่นถิ่นอื่น เมื่อพาเด็กไปแล้วหลบหน้าหนีหาย พ่อแม่จะติดตามลูกยาก

1.2 ผ่ากลูกหลานไปกับ “นายหน้า”

สำหรับพวกนายหน้า มีอาชีพหากินทางนี้โดยเฉพาะ อาจเป็นลูกจ้างสำนักงานจัดหางานหรือมาหาเด็กไปขายเป็นโสเภณีก็ได้

วิธีที่นายหน้าออกหาเด็กไปทำงานนั้น บางคนเอาผ้าป่าหรือกฐินมาทอดที่วัดในหมู่บ้านเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน เสร็จงานแล้วจะกลับเข้ามาหมู่บ้านอีกเพื่อหาเด็กไปทำงาน ซึ่งคนเหล่านี้พูดเก่ง ทว่านล่อมให้เห็นว่าไปทำงานสบายๆ และให้เงินล่วงหน้า 2,000–3,000 บาท เป็นการจูงใจผู้ปกครอง แต่เดิมพวกนายหน้าหากินด้วยการหลอกลวงเด็กสาว ด้วยการเข้ามาจับ ชื้อสิ่งของให้ กระทั่งซื้อสายสร้อยทองมาขอแต่งงานครั้นได้ตัวเด็ก ก็พาไปขายให้พวกเดียวกันที่ทำงาน “นายหน้า” อยู่ในกรุงเทพฯ หรือบางที่ขายให้ช่องโสเภณี สร้อยทองที่ซื้อหลอกเด็กก็เอาคืนเพื่อใช้หลอกคนอื่นอีก

1.3 ผ่าไปกับนายจ้างหรือเจ้าแม่ การที่นายจ้างเดินทางมารับเด็กจากหมู่บ้านแทนที่จะรับเด็กจากสำนักจัดหางานก็เพราะไม่ต้องการเสียค่าบริการ และค่าประกันเป็นจำนวนมากให้แก่สำนักจัดหางานและบ่อนักสำนักจัดหางานแอบมาพาเด็กหนี แล้วส่งเด็กไปทำงานแห่งใหม่ เพื่อเอาค่าบริการอีกต่อหนึ่ง ส่วนนายจ้างต้องเสียเงินฟรี

การมารับเด็กด้วยตนเอง นายจ้างต้องเป็นที่รู้จักและไว้วางใจพอสมควร นายจ้างอาจมีพินเหยอยู่ในหมู่บ้านมาก่อน หรืออาจมีเด็กจากหมู่บ้านไปทำงานกับนายจ้างแล้วเวลาเด็กกลับมาเยี่ยมบ้าน นายจ้างจึงตามมาด้วย

2. พาลูกไปทำงานเอง

การที่พ่อแม่เด็กเป็นคนพาไปเอง ถ้าเดินทางด้วยรถไฟ จะลงรถที่สถานีหัวลำโพง ถ้าเดินทางด้วยรถยนต์จะลงที่สถานีขนส่ง “หมอชิต” เมื่อลงจากรถมักมีคนแปลกหน้าทั้งผู้หญิงผู้ชายเข้ามาพูดคุยตีสนิทและชักชวนให้ไปทำงานด้วย โดยพูดคุยเป็นภาษาท้องถิ่นพร้อมทั้งสร้างความเป็นกันเองขึ้น

คนแปลกหน้าพวกนี้ก็คือ พวกนายหน้าซึ่งใครพาเด็กไปสำนักจัดหางานก็ได้เงิน 50 บาท ต่อเด็กหนึ่งคน แต่บางทีนายหน้าพวกนี้ก็หลอกพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กให้รออยู่สถานี เสร็จแล้วก็พาเด็กหนี

3. สำนักจัดหางาน

สำนักจัดหางานที่ให้บริการแก่คนงานมี 2 ประเภท คือ

1. สำนักจัดหางานของกรมแรงงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับกองจัดหางานกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทยจัดหางานให้กับผู้ที่มาสมัครงานและจัดหาลูกจ้างให้กับนายจ้างโดยไม่คิดค่านายหน้า สำนักจัดหางานของกรมแรงงานในกรุงเทพฯ มีประมาณ 17 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสำนักจัดหางานในส่วนภูมิภาค 5 จังหวัด และสำนักแรงงานจังหวัด 52 แห่ง

2. สำนักงานจัดหางานเอกชน เป็นกิจการที่จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมแรงงานก่อน โดยมีกองทะเบียนจัดหางาน กรมแรงงานเป็นผู้รับผิดชอบออกใบอนุญาตซึ่งในเขตกรุงเทพฯ มีสำนักงานที่ถูกกฎหมายเพียง 3 แห่ง และเนื่องจากกองทะเบียนจัดหางาน กรมแรงงานไม่อนุญาตให้มีการจดทะเบียนสำนักจัดหางานเพิ่มโดยมีเหตุผล “เพื่อการควบคุมจะได้ทั่วถึง” ประกอบกับการจดทะเบียนมีรายละเอียดมากมาย จึงทำให้เกิดสำนักงานเถื่อนขึ้นอย่างมากมาย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานของเด็ก

กฎหมายที่คุ้มครองแรงงานเด็กที่บังคับใช้ในปัจจุบันมี 2 ฉบับ คือ

1. ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2515 โดยเป็นข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหมด 3 ข้อ ได้แก่

LI RT

ข้อ 2 ให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจกำหนดการคุ้มครองแรงงานดังต่อไปนี้

- (1) การใช้แรงงานทั่วไป โดยกำหนดเวลาทำงานปกติ การทำงานล่วงเวลา เวลาพักวันหยุดประจำสัปดาห์ วันหยุดตามประเพณี วันหยุดพักผ่อนประจำปีและการลาป่วยของลูกจ้าง
- (2) การใช้แรงงานหญิง โดยกำหนดเวลาทำงาน ชนิดของงานซึ่งห้ามหญิงทำ กำหนดอายุของหญิง ซึ่งนายจ้างจะรับเข้าทำงาน และการลาของหญิงมีครรภ์
- (3) การใช้แรงงานเด็ก โดยกำหนดเวลาทำงาน ชนิดของงานซึ่งห้ามเด็กทำ กำหนดอายุของเด็กซึ่งนายจ้างจะรับเข้าทำงาน
- (4) อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การจ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลาและค่าทำงานในวันหยุดและวันลาสำหรับลูกจ้าง และให้มีคณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

หมายเหตุ ในข้อ 2 (3) เท่านั้นที่เป็นกฎหมายที่ใช้เกี่ยวกับเด็ก

ข้อ 8 นายจ้างและลูกจ้างผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งออกตามความในข้อ 2 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อ 12 เมื่อมีการกระทำความผิดตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ให้คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยอธิบดีกรมแรงงาน อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้แทน และอธิบดีกรมอัยการหรือผู้แทนมีอำนาจทำการเปรียบเทียบได้

1.1 ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่อง “การคุ้มครองแรงงาน” ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2515

ประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับนี้ ได้อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2 และข้อ 14 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103

สำหรับข้อบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานเด็กในประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้ ได้บัญญัติอยู่ใน “หมวดที่ 3 การใช้แรงงานเด็ก” ดังนี้

LIART

หมวด 8
การใช้แรงงานเด็ก

ข้อ 20 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบสองปีเป็นลูกจ้าง

ข้อ 21 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง เว้นแต่

(1) รับเด็กนั้นไว้เป็นลูกจ้างสำหรับทำงานตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด ซึ่งงานนั้นต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความเจริญเติบโตของร่างกาย

(2) รับเด็กนั้นไว้เป็นลูกจ้างสำหรับงานอื่นที่กระทรวงมหาดไทยมิได้กำหนดตาม (1) โดยได้รับอนุญาตจากพนักงานออกใบอนุญาต

ข้อ 22 ในการขออนุญาตตามข้อ 21 (2) นั้น ให้นายจ้างเป็นผู้ยื่นคำขอตามแบบที่อธิบดีกำหนด พร้อมกับนำเด็กและหลักฐานดังต่อไปนี้มาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

(1) เอกสารแสดงหน้าที่การงาน กำหนดชั่วโมงทำงานและวันหยุด

(2) เอกสารแสดงอายุของเด็ก

(3) เอกสารแสดงความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

ในกรณีที่พนักงานออกใบอนุญาตเห็นสมควร จะให้นายจ้างนำใบรับรองของแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งรับรองว่าเด็กนั้นมีร่างกายสมบูรณ์ และสามารถทำงานตามที่ขออนุญาตได้พร้อมทั้งใบรับรองของโรงเรียนแสดงเวลาเรียนและผลการศึกษาด้วยก็ได้

ข้อ 23 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปี ทำงานระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา และ 06.00 นาฬิกา เว้นแต่เด็กนั้นเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละครหรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน แต่ในระยะดังกล่าวนี้ต้องจัดให้เด็กได้พักผ่อนตามสมควร

ข้อ 24 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีทำงานในวัน-หยุด

ข้อ 25 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีแต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน
- (2) งานที่ต้องทำได้ดินหรือใต้น้ำ
- (3) งานผลิตหรือขนส่งวัตถุเคมีที่เป็นอันตราย วัตถุพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ
- (4) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี
- (5) งานอื่นที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

1.2 ประกาศกระทรวงมหาดไทย “เรื่อง กำหนดงานที่นายจ้างรับเด็กซึ่งอายุตั้งแต่สิบสองปี แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีเป็นลูกจ้างได้” ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2515

ประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้ อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2 (3) แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ซึ่งประกาศกำหนดงานที่นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีเป็นลูกจ้างได้ตามข้อ 21 (1) แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน ดังต่อไปนี้

- “(1) งานรับใช้ในงานพาณิชยกรรม เว้นแต่งานรับใช้ในสถานจำหน่ายและเสพสุรา
- (2) งานส่งหนังสือพิมพ์
- (3) งานรับใช้เกี่ยวกับการกีฬา
- (4) งานเก็บ จำหน่าย รับหรือส่งดอกไม้ ผลไม้ เครื่องชำ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ หรือ
- (5) งานยก แบก หาม หาบ ทูนหรือลาก ของที่มีน้ำหนักไม่เกินสิบ กิโลกรัม”

2. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ได้แก่ มาตรา 368 เกี่ยวกับ “ลหุโทษ” เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการลงโทษ กรณีที่บุคคลไม่ทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานจะมีความผิด ดังนี้

“มาตรา 368 ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการสั่งเช่นนั้น เป็นคำสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

การบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบัน

การบังคับใช้กฎหมาย สำหรับในประเทศไทยมีคดีเกี่ยวกับเด็กชั้นสู่ศาลน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นความผิด “เปรียบเทียบคดี” โดยมีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยอธิบดีกรมแรงงาน อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้แทนและอธิบดีกรมอัยการหรือผู้แทน เป็นผู้ใช้อำนาจทำการเปรียบเทียบคดีซึ่งได้รับอำนาจตาม “ข้อ 12” ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103

การใช้วิธี “เปรียบเทียบคดี” เพราะส่วนใหญ่นายจ้างยอมรับผิด ส่วนคดีจะขึ้นสู่ศาลก็ต้องเป็นคดีที่นายจ้างไม่ยอมรับผิด และได้มีการสอบสวนแล้ว จึงนำขึ้นสู่ศาล สถิติเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับนายจ้าง โดยวิธี “เปรียบเทียบ”

ในปี 2524 มีคดีเปรียบเทียบปรับตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 เรื่องการคุ้มครองแรงงานมีทั้งหมด 20 ราย แบ่งความผิดดังนี้

1. เรื่องการขออนุญาตเด็กทำงาน ข้อ 21 (2) มี 18 ราย
2. เรื่องการให้เด็กอายุตั้งแต่สิบสองปี แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีทำงานในเวลาที่ต้องห้าม (ข้อ 23) 1 ราย
3. เรื่องการให้เด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีทำงานในวันหยุด (ข้อ 24) 1 ราย

ในปี 2525 มีคดีเปรียบเทียบปรับ ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 เรื่องการคุ้มครองแรงงานมีทั้งหมด 18 ราย แบ่งเป็นความผิดดังนี้

1. เรื่องการขออนุญาตเด็กทำงาน (ข้อ 21) 12 ราย
2. เรื่องการให้เด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีทำงานในวันหยุด (ข้อ 24) 3 ราย

3. เรื่องการรับเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบสองปีเป็นลูกจ้าง (ข้อ 20) 2 ราย
4. เรื่องการให้เด็กอายุตั้งแต่สิบสองปี แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีทำงานในเวลาที่ต้องห้าม (ข้อ 23) 1 ราย

ในปี 2526 มีคดีเปรียบเทียบปรับตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 เรื่องการคุ้มครองแรงงานมีทั้งหมด 29 ราย แบ่งเป็นความผิดดังนี้

1. เรื่องการขออนุญาตเด็กทำงาน (ข้อ 21) 20 ราย
2. เรื่องการให้เด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีทำงานในวันหยุด 9 ราย

อุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

1. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานเด็กยังไม่สมบูรณ์ดีพอ เช่น
 - 1.1 กฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็ก ไม่กำหนดค่าแรงขั้นต่ำ และการทำงานเวลาหยุดพัก และสวัสดิการต่าง ๆ ของแรงงานเด็ก ให้ชัดเจนต่างหากจากกฎหมายแรงงานผู้ใหญ่ ทั้งที่เด็กถูกใช้แรงงานเท่าผู้ใหญ่
 - 1.2 บทลงโทษต่ำ คือ จำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทำให้นายจ้างไม่เกรงกลัวกฎหมาย เพราะถือว่ามีเงินเสียค่าปรับ เนื่องจากใช้เด็กทำงานจนคุ้มแล้วรวยแล้ว
 - 1.3 กฎหมายคุ้มครองแรงงาน คุ้มครองไม่ถึง เช่น เด็กรับใช้ในบ้าน ดังนั้นเมื่อเด็กรับใช้ตามบ้าน ได้รับการทารุณและทำงานหนัก จึงไม่ได้รับการคุ้มครอง
2. ระเบียบปฏิบัติของทางราชการเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานเด็กไม่เหมาะสม เช่น ระเบียบการตรวจแรงงาน ไม่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทันการณ์ เช่น
 - 2.1 การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมแรงงานจะทำให้เฉพาะเวลาราชการ คือ 08.30 น.—16.30 น. (เว้นวันเสาร์—อาทิตย์) ดังนั้น เมื่อเกิดกรณีฉุกเฉินผู้ปกครองเด็กจะขอความช่วยเหลือ จึงต้องมาให้ถูกตามกำหนดเวลา และเจ้าหน้าที่กรมแรงงานไม่มีอำนาจในการเข้าช่วยเหลือเด็กได้เอง จะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ปฏิบัติการ

2.2 การไปตรวจโรงงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ดักเตือนเจ้าของโรงงาน ให้แก้ไขปรับปรุงสภาพการทำงาน และสถานที่ให้ดีขึ้น หากเจ้าของมิได้ปรับปรุงสภาพให้ดีขึ้น กองตรวจแรงงานจะส่งเรื่องไปที่กองนิติการ กรมแรงงาน เพื่อดำเนินการปรับตามกฎหมาย โดยการปรับนี้กฎหมายให้อำนาจปรับไม่เกิน 20,000 บาท แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปรับโดยเทียบความผิดต่อกฎกระทรวงข้อละ 1,000 บาท

2.3 ความฉลาดของเจ้าของโรงงาน ถ้าเจ้าหน้าที่ไปตรวจโรงงานเลยเวลาราชการก็จะไล่เจ้าหน้าที่ไปบอกว่าหมดเวลาราชการ ประกอบกับการไปตรวจโรงงานจะแจ้งให้เจ้าของโรงงานทราบล่วงหน้า ทำให้เจ้าของโรงงานพาเด็กที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงานหนี หรือซ่อนไว้

3. เนื่องจากเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน

— เจ้าหน้าที่ตรวจแรงงานของกรมแรงงานมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนโรงงาน

4. สำนักงานจัดหางานของเอกชน

— การจัดตั้งสำนักจัดหางานของเอกชน รัฐบาลคุมไม่ถึงสำนักงานส่วนใหญ่ที่จัดตั้งอยู่เป็นสำนักงานเถื่อน เพราะการจัดตั้งจริงก็มีกฎเกณฑ์มาก ทางผู้ปกครองของเด็กก็มักจะใช้บริการของสำนักจัดหางานเถื่อนเพราะไม่มีระเบียบมาก เหมือนของสำนักจัดหางานของกรมแรงงาน ประกอบทั้งไม่จำกัดอายุแรงงานของเด็กด้วย

— ทางสำนักจัดหางานเถื่อนเหล่านี้เอาเปรียบพ่อแม่ของเด็ก ซึ่งจะหักเปอร์เซ็นต์จากแรงงานเด็กไว้สองเดือนแรก โดยเด็กหรือผู้ปกครองจะไม่ได้รับเงิน ทางสำนักงานจัดหางานขาดความรับผิดชอบกับเด็ก เมื่อเด็กมาตกลงทำสัญญามาทำงานเป็นรายปี ทางสำนักจัดหางานจะให้เงินพ่อแม่งวดแรกเพียงเล็กน้อย และจะจ่ายให้ครบอีกเดือนข้างหน้า ทั้งนี้ให้พ่อแม่ทำสัญญาประกันไว้ด้วยว่า ลูกต้องทำงานให้ครบปี ถ้าไม่ครบจะไม่ได้รับเงินส่วนมากเมื่อพ่อแม่เด็กมารับเงินครั้งสุดท้าย ทางสำนักงานจัดหางานจะไม่ให้และอ้างว่า

เด็กหายโดยหนีนายจ้างไป ทางสำนักงานจัดหางานจะไม่ช่วยตามหาเด็กหรือสืบค้นให้ ทั้งที่ตนเองเป็นฝ่ายติดต่ोनายจ้าง ซึ่งในกรณีนี้เป็นได้ว่า ทางสำนักงานจัดหางานอาจพาเด็กไปขายต่อ ทำให้พ่อแม่ไม่ได้เงินและสูญเสียลูกไป

ปัญหาเกิดจากภาครัฐบาล

1. นโยบายเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจกับคนที่ลงทุน หรือผู้ที่เป็นนายทุนระดับเล็ก ทำให้โรงงานระดับเล็กต้องใช้นายทุนน้อยจึงหาแรงงานถูก ประกอบกับบางรายเป็นโรงงานใหญ่ที่ล้มละลาย จึงกลายเป็นโรงงานขนาดเล็ก รัฐบาลไม่ให้ความเป็นธรรมกับผู้ลงทุนระดับเล็ก เปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนระดับใหญ่ เช่น ผู้ลงทุนชาวต่างชาติ ซึ่งมีเงินลงทุนมาก มีคนงานมาเองและมีเงินจ้างแรงงานในประเทศ เมื่อกิจการใหญ่ลงทุนมีเงินลงทุนมากจึงไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานเด็กทำให้ผู้ลงทุนระดับเล็กหรือโรงงานระดับเล็กต้องหาแรงงาน ถูกมาลดต้นทุนการผลิต เพราะค่าแรงงานเด็กถูกเด็กทำงานเท่าผู้ใหญ่ และปกครองง่าย ไม่ต้องให้สวัสดิการ
2. ปัญหาการย้ายชุมชน ความเจริญแต่ละชุมชนยังกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดปัญหาการย้ายถิ่นถ้าชุมชนเจริญ คนในชุมชนสามารถทำมาหากินได้อย่างไม่อดอยาก ปัญหาการย้ายถิ่นก็ไม่เกิดขึ้น ปัญหาการถูกหลอกลวงมาใช้แรงงานในเมืองก็จะลดลง เพราะไม่มีความจำเป็นต้องดิ้นรนหาเงิน
3. รัฐบาลควรมีความจริงใจในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ต่อปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการรับผิดชอบด้านเกี่ยวกับเด็ก
4. การขาดความควบคุมการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาแก่เด็กโดยตรง เพราะรัฐบาลให้การศึกษาแก่เด็ก โดยมีการศึกษาภาคบังคับอยู่ แต่กลับปล่อยให้เด็กออกมาขายแรงงาน แสดงว่า รัฐบาลยังควบคุมไม่ถึง
5. การแก้ไขปัญหามักจะเกิดขึ้นแล้วจึงช่วย ไม่ได้ริเริ่มหาทางแก้แต่แรก ๆ
6. วิธีการแก้ไขของรัฐบาล เมื่อเกิดปัญหา จะตั้งเป็นคณะกรรมการแก้ปัญหา เฉพาะเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาใหญ่ ๆ พอเปลี่ยนรัฐบาลการพิจารณาปัญหานั้นก็มักจะยุติลงไปด้วย หรือมีฉะนั้นเมื่อเปลี่ยนรัฐบาลคณะกรรมการที่ตั้งมาแก้ไขปัญหาระงงานงานเด็กก็จะเปลี่ยนไปด้วย การแก้ปัญหาจึงล่าช้า

การแก้ปัญหา

ด้านรัฐบาล

1. แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศด้วยความจริงใจ เพราะปัญหาเศรษฐกิจเร่งรัดให้พ่อแม่ผลักดันลูกมาขายแรงงาน
2. กระจายรายได้ กระจายความเจริญไปสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเจริญป้องกันการย้ายถิ่นเพื่อออกมาหาแรงงานในเมือง
3. ให้ความช่วยเหลือด้านเกษตรกรรมให้มากขึ้น ส่วนใหญ่แล้วชาวชนบททำการเกษตรโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก เช่น การใช้น้ำฝน
4. ค่าแรงงานของเด็ก ควรให้ความเป็นธรรม กฎหมายไม่ได้กำหนดค่าแรงงานขั้นต่ำของเด็กควรให้เท่าผู้ใหญ่ เพราะเด็กถูกใช้ให้ทำงานเท่าผู้ใหญ่ และไม่มีสวัสดิการ
5. ควรให้มีสวัสดิการเด็ก เพราะเด็กทำงานก็ให้ผลประโยชน์แก่นายจ้างเต็มที่ เช่น ควรให้ได้รับการศึกษาภาคค่ำ ให้ฝึกฝนฝีมือให้ดีขึ้นเพื่อให้เด็กมีอนาคตที่ดี
6. ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจถึงปัญหา เช่น ตำรวจ กำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อป้องกันการถูกหลอกลวงของชุมชนของตน เช่น ให้ความรู้ว่าจะไปสมัครงานที่ไหน ทำตัวอย่างไรเมื่อเกิดปัญหา เจ้าหน้าที่จะได้ชี้แจงแก่ชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ควรจะรู้ว่าควรช่วยอย่างไร
7. ด้านดับทกฎหมาย ควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยกำหนดกฎหมายที่สอดคล้องกับสังคมไทยและให้เด็กเป็นบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองมากที่สุด และใช้มาตรฐานสากลขององค์การแรงงานระหว่างประเทศมาเป็นเกณฑ์ ซึ่งดับทจะต้องเสนอให้เห็นถึงการจัดการเออาร์ดีเอเปรียบแรงงานเด็กในอนาคต แต่ในภาวะปัจจุบันจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้มีการใช้แรงงานเด็ก ดังนั้น ดับทควรจะต้องให้ชัดเจนในเรื่อง ดังต่อไปนี้
 - อายุขั้นต่ำ (จะยกระดับให้สูงเทียบเคียงกับองค์การหรือไม่)
 - หลักเกณฑ์ที่นายจ้างพึงปฏิบัติ
 - ค่าจ้างที่เหมาะสมกับเด็ก
 - ค่าชดเชย

- ค่าทดแทน
- ค่าสวัสดิการต่างๆ เช่น การศึกษา, สภาพโรงงาน, ที่พักของเด็ก, สาธารณสุข
- รัฐสวัสดิการ อาทิ สันหนาการ การตรวจสุขภาพ การศึกษานอกระบบ
- แรงงานเด็กที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง เช่น เด็กรับใช้ตามบ้าน
- อัตรากำลัง ควรจะได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอัตรากำลังให้เพียงพอ และ

รุนแรง

8. เตือนเจ้าหน้าที่รัฐบาลให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยรัฐบาลจะต้องประกาศนโยบายที่ชัดเจนมีการกำหนดอำนาจของแต่ละหน่วยงาน เช่น

- กรมแรงงาน
- กรมตำรวจ
- เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายของกรมแรงงาน
- เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่

9. ให้การศึกษาแก่พ่อแม่และเด็กเกี่ยวกับสิทธิที่พึงได้ตามกฎหมายแรงงาน

10. ให้สาธารณชนได้รับรู้ปัญหาและมีส่วนแก้ไขปัญหาคงจนมีส่วนร่วมในการคุ้มครองแรงงานเด็ก

การช่วยเหลือของหน่วยงานต่าง ๆ ในปัจจุบัน มีดังนี้

- กองแรงงานหญิงและเด็ก กรมแรงงาน
- ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็ก
- มูลนิธิเด็ก
- ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

บทความเรื่องแพทย์ประจำตำบลกับการสาธารณสุขมูลฐาน
นี้ เป็นงานวิจัยของโครงการวิจัยกฎหมายการแพทย์ มหาวิทยาลัย
มหิดล เป็นงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างของผู้ปฏิบัติงาน
ในฐานะแพทย์ประจำตำบลและผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน
ซึ่งหากมองถึงความจำเป็นในการที่จะให้ประชาชนมีความเป็นดี อยู่ดี
ในด้านสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแล้ว หน่วยงาน
ทั้งสองย่อมมีความจำเป็นอย่างแน่นอนในประเทศไทย ด้วยเหตุว่า
สถานพยาบาลระดับใหญ่ ขนาดโรงพยาบาลยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะ
เฉพาะบุคลากร เช่น แพทย์ ซึ่งเป็นที่ขาดแคลน งานของแพทย์
ประจำตำบลเป็นงานที่มีสืบเนื่องมาช้านาน แต่งานสาธารณสุขมูลฐาน
เป็นงานที่ค่อนข้างใหม่ในระดับหมู่บ้าน ในรูปของอาสาสมัคร มี
ขอบเขตกว้างขวางกว่าแพทย์ประจำตำบล
ในบทวิจารณ์ท้ายความบทนี้ ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับฐานะของ
หน่วยรักษาพยาบาลชาวบ้านทั้งสองไว้อย่างน่าคิด และน่าที่จะหาทาง
แก้ไขปัญหานั้นอาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าได้

บรรณาธิการ

แพทย์ประจำตำบลกับการสาธารณสุขมูลฐาน

โดย วิชาญ อิงประพันธ์ พ.บ.นบ.

ทิษณุ เฟื่องไพบุลย์ น.บ.

อดิพงษ์ จันทร์ศกรณ์ น.บ.

LIART

บทนำ

1. การสาธารณสุขมูลฐาน

1.1 ความหมาย คำว่า “การสาธารณสุขมูลฐาน” เป็นคำที่คณะรัฐมนตรีได้ตกลงให้ใช้แทนคำว่า “การสาธารณสุขเบื้องต้น” (Primary Health Care)⁽¹⁾ ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

“การสาธารณสุขเบื้องต้น (Primary Health Care) หมายถึงวิธีการดำเนินงานสาธารณสุขในรูปที่ผสมผสาน การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพ ซึ่งชุมชนมีความต้องการร่วมมือกันเอง หรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐจัดให้มีขึ้นโดยใช้ขลุ้มพลังและวิทยาการที่ไม่ยากเกินไป อย่างเหมาะสม อันสามารถหาได้จากท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ขนบธรรมเนียมประเพณีและสภาพสังคมของท้องถิ่น ในอันที่จะแก้ปัญหาสาธารณสุข ซึ่งประชาชนเห็นตระหนักด้วยตนเอง การดำเนินงานนี้ มีความเชื่อมโยงกับขบวนการพัฒนาแห่งท้องถิ่น และบริการสาธารณสุขของรัฐในด้านการสนับสนุนการส่งมอบผู้ป่วย และการติดต่อสื่อสาร”⁽²⁾

1.2 ความเป็นมา⁽³⁾ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1977) สมัชชาองค์การอนามัยโลก (World Health Assembly) ได้ผ่านข้อกำหนดข้อ 43 (ในสมัยประชุมที่ 30) (WHA 30.43) ซึ่งตั้งเป้าหมายทางสังคมของรัฐบาลต่าง ๆ และของ

(1) คำกล่าวเปิดการสัมมนาของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประพนธ์ ปิยะรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2522 รายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่องเทคโนโลยีที่เหมาะสมทางสาธารณสุขในการสาธารณสุขมูลฐาน พ.ศ. 2522. กระทรวงสาธารณสุข 2522 : 4-7.

(2) แผนงานการสาธารณสุขเบื้องต้น กระทรวงสาธารณสุข 2521-2524. กองฝึกอบรม สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2521 : 1.

(3) Global Strategy for Health for All by the year 2000 World Health Organization Geneva 1981: 15-16.

องค์การอนามัยโลกเองไว้ว่า จะยกระดับสุขภาพของประชาชนทุกคนในโลกให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมให้ได้ในปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) และเป้าหมายนี้รู้จักกันทั่วไปว่า “สุขภาพดีถ้วนหน้าใน 2543” (Health for all by the year 2000)

คำว่า “สุขภาพดีถ้วนหน้า” (Health for all) นั้น มีความหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์การอนามัยโลกที่ว่า “ประชาชนทุกคนจะมีสุขภาพที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้” คือ หมายความว่า “อย่างน้อยที่สุด ประชาชนทุกคนในทุก ๆ ประเทศควรมีสุขภาพในระดับที่สามารถจะทำการผลิตผลงานขึ้นได้ (working productively) และสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยได้ด้วย การที่จะบรรลุเป้าหมายที่กล่าวมาแล้วนั้นได้ บุคคลทุก ๆ คนควรจะสามารรถได้เข้าร่วมกิจกรรม การสาธารณสุขมูลฐาน และโดยผ่านขบวนการของการสาธารณสุขมูลฐาน บุคคลทุกคนจะเข้ารับบริการทางการสาธารณสุขได้อย่างกว้างขวางทุกระดับ

ในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการประชุมระหว่างประเทศเรื่องการสาธารณสุขมูลฐานขึ้นที่เมืองอัลมาอาดา ประเทศสหภาพสังคมนิยมโซเวียต และที่ประชุมได้ออกประกาศร่วมกันว่า การสาธารณสุขมูลฐาน จะเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่เป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้า” ได้ พร้อมกับคำประกาศนี้ ที่ประชุมได้ออกรายงานเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐานและข้อเสนอแนะรวม 22 ข้อ โดยรายงานดังกล่าวได้เน้นให้เห็นว่า การพัฒนาทางสาธารณสุขนั้น จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมานั้นต้องร่วมประสานกันไปพร้อมกัน โดยการกระทำต่าง ๆ ที่จะยกระดับสุขภาพและฐานะทางเศรษฐกิจสังคมนั้นจะต้องกระทำร่วมกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน แทนที่จะทำกันไปคนละคราว ชนิดต่างคนต่างทำ นอกจากนี้รายงานยังกล่าวถึงโครงสร้างที่เป็นลักษณะสำคัญ ๆ ของการสาธารณสุขมูลฐานและระบบงานสาธารณสุขที่ต่อเนื่องด้วย รวมทั้งชี้แนะถึงวิธีการจัดการการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชนให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในระบบงานสาธารณสุขด้วย

คำประกาศแห่งอัลมาอาด้านี้ ได้กระตุ้นให้รัฐบาลต่าง ๆ กำหนดนโยบายแห่งชาติ (ของตน), กลวิธี และแผนปฏิบัติ เพื่อให้การสาธารณสุขมูลฐานได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในระบบงานสาธารณสุขแห่งชาติ โดยให้มีการประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ คำประกาศดังกล่าวเรียกร้องว่า เป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมิกิจกรรมทั้งภายในแต่ละประเทศ และกิจกรรมระหว่างประเทศที่จะริเริ่มดำเนินการสาธารณสุขมูลฐานในทุกส่วนของโลก และโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 สมัชชาองค์การสหประชาชาติ (U.N. General Assembly) ได้ผ่านข้อกำหนด 34/58 ที่กำหนดว่า การสาธารณสุขต้องผสมผสานไปกับการพัฒนา และข้อกำหนดนี้ย้ำคำประกาศแห่งอัลมาอาด้าและสนับสนุนองค์การอนามัยโลก (WHO) กับองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) เพื่อให้เป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้าเมื่อสองห้าสี่สาม” ได้บรรลุผลอย่างแท้จริง สมัชชาองค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้องค์กรต่าง ๆ ของสหประชาชาติให้ให้การสนับสนุนองค์การอนามัยโลกในกรณีนี้ด้วย

1.3 การสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย แนวความคิดในการที่จะให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพและอนามัยของชุมชน ทำนองเดียวกับสาธารณสุขมูลฐานนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินมาก่อนที่สมัชชาองค์การอนามัยโลกจะตั้งเป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้าในสองห้าสี่สาม” เสียอีก โดยมีข้อสรุปผลการวิจัยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขหลายโครงการซึ่งปรากฏผลว่า กลวิธีการจัดบริการสาธารณสุขให้ถึงชาวบ้านอย่างทั่วถึงได้นั้น ต้องพัฒนาความรู้ด้านดูแลสุขภาพอนามัยให้ชาวบ้าน และให้ชาวบ้านเข้าร่วมจัดการด้านสุขภาพของชุมชนของตนด้วย (Community Participation)⁽⁴⁾ และต่อมากระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มโครงการคัดเลือกชาวบ้านเข้ามารับการอบรมเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมดังกล่าวออกเป็น 2 พวก พวกหนึ่ง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชนประจำหมู่บ้าน ซึ่งต่อมาเรียกชื่อว่า “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

(4) รายงานการประเมินผล การปฏิบัติงานของ ผสส./อสม. ใน 20 จังหวัด โครงการประชากร ฝ่ายนโยบายวางแผนและวิจัย กองแผนงานสาธารณสุข พ.ศ. 2524 ; 1

(อสม)” อีกพวกหนึ่งทำหน้าที่กระจายข่าว ความรู้ทางด้านสาธารณสุข รับข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วยในหมู่บ้าน ซึ่งต่อมาเรียกชื่อว่า “ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสข)” เมื่อได้รับการอบรมแล้ว บุคคล 2 กลุ่มนี้จะปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหมู่บ้านของตน โดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ โครงการดังกล่าว ได้ดำเนินการในลักษณะเป็นโครงการทดลองในหลายท้องที่ เช่น อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และในจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏผลว่า ประชาชนได้มาใช้บริการสาธารณสุขที่จัดในลักษณะบริการสาธารณสุขของประชาชนที่เกิดจากการร่วมมือของสมาชิกของชุมชนนั้นเอง มากกว่าการใช้บริการสาธารณสุขของรัฐจนเป็นที่น่าพอใจ⁽⁵⁾ ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุข จึงได้ออกระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยบุคคลซึ่งทางราชการเทศบาล สุขาภิบาล หรือสภาเทศบาลมอบหมายให้ประกอบโรคศิลปะในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะแล้ว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518⁽⁶⁾ รับรองการใช้จ่ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ตั้งข้อความต่อไปนี้

“2.6 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งได้ผ่านการอบรมและได้รับประกาศนียบัตร รับรองความรู้ความสามารถจากกระทรวงสาธารณสุข และเป็นผู้ที่กระทรวงสาธารณสุขไม่ได้สั่งเพิกถอนสิทธิในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ประกอบโรคศิลปะ และใช้จ่ายได้ตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข”

ใน พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มกำหนดการสาธารณสุขมูลฐาน (ซึ่งขณะนั้นเรียกชื่อว่าการสาธารณสุขเบื้องต้น) เข้าไว้ในแผนพัฒนาดังกล่าว และได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2520 ในท้องที่ 20 จังหวัด ทุกอำเภอ อำเภอละ 1 ตำบล⁽⁷⁾ และได้ขยายเขตพื้นที่ที่ปฏิบัติการเพิ่มขึ้นทุกปี และเมื่อมีคำประกาศแห่งอัลมาอาด้าออกมา รัฐบาลไทยโดยกระทรวงสาธารณสุขถือ การสาธารณสุขมูลฐานเป็นนโยบายสำคัญของประเทศด้วย⁽⁸⁾

(5) ปวีณา คีสวัสดิ์. การสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย (เอกสารโรเนียว)

(6) 92 ร.ช. 164 ตอน 109 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2518

(7) เชียงอรทด (2) หน้า 6-7

(8) กองแผนงานสาธารณสุข. นโยบายของประเทศในการดำเนินการสาธารณสุข เบื้องต้น, เอกสารหมายเลข น.,สส./1/ว.701/ข.878, 27 กุมภาพันธ์ 2522 อ้างในเชียงอรทด (4) หน้า 2.

บริการสาธารณสุขมูลฐาน ที่ประชาชนสามารถดำเนินการกันเองได้ในหมู่บ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐนั้น มีเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การสุขศึกษา
2. การให้ภูมิคุ้มกันโรค
3. การควบคุมโรคติดต่อในท้องถิ่น
4. การโภชนาการ
5. การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด
6. การรักษาพยาบาลโรคง่าย ๆ ที่พบบ่อยในท้องถิ่น
7. การอนามัยแม่และเด็ก และการวางแผนครอบครัว
8. การจัดหายาที่จำเป็นไว้ใช้ ในหมู่บ้าน

วิธีการดำเนินงาน การสาธารณสุขมูลฐาน ที่กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาดังกล่าว มีวิธีการสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

(1) ดำเนินการจัดตั้งผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งรวมถึงการค้นหา คัดเลือก ชี้แจงและกำหนดบทบาทของ ผสส. และ อสม. ในหมู่บ้าน ตลอดจนกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ของ ผสส. และ อสม. กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการติดตามสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ผสส. อสม. โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

(2) ทำการฝึกอบรม ผสส. อสม.

(3) ทำการนิเทศและสนับสนุน ทั้งจากส่วนกลางและส่วนจังหวัด

1.4 งานของผสส. อสม. กับแพทย์ประจำตำบล

กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดบทบาทของ ผสส. ไว้ให้ทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งข่าวสารสาธารณสุขแก่ชาวบ้าน และเป็นผู้รับข่าวสารสาธารณสุขจากชาวบ้านไปแจ้งแก่ อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตลอดจนช่วยเผยแพร่ความรู้ แนะนำและชักจูงประชาชนในด้านสาธารณสุข และประสานงานสาธารณสุขเข้ากับงานส่วนรวมอื่น ๆ โดยกำหนดให้ ผสส. 1 คนทำหน้าที่ภายในขอบเขตของชุมชนประมาณ 8—15 หลังคาเรือน

สำหรับ อสม. นั้น นอกจากทำหน้าที่ ผสส. ด้วยแล้ว ยังต้องให้บริการแก่ประชาชนในเรื่องต่อไปนี้เพิ่มขึ้นด้วยคือ

- (1) รักษาพยาบาลตามอาการและปฐมพยาบาล⁽⁹⁾
 - (2) แนะนำเรื่องการวางแผนครอบครัว และจ่ายยาเม็ดคุมกำเนิด รวมทั้งถุงยางอนามัย
 - (3) จำหน่ายยาสามัญประจำบ้านและยาอื่นที่กระทรวงสาธารณสุขเห็นสมควร
 - (4) ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ปลุกผี และฉีดวัคซีนแก่ประชาชน
- อสม. นี้จะได้รับการคัดเลือกมาจาก ผสส. อีกทีหนึ่งโดยให้มี อสม. หมู่บ้าน

ละ 1 คน

เนื่องจากโครงการสาธารณสุขมูลฐานนี้ เน้นเรื่องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ การคัดเลือก ผสส. และ อสม. จึงให้ประชาชนเป็นผู้คัดเลือก โดยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยกระทรวงสาธารณสุขได้วางแนวทางกำหนดคุณสมบัติของอสม. ไว้ข้อหนึ่งว่า “ไม่ควรเป็นข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล”⁽¹⁰⁾ ดังนั้น แพทย์ประจำตำบลจึงย่อมไม่ได้รับเลือกเข้ามาเป็น ผสส. หรือ อสม. ด้วย

2. แพทย์ประจำตำบล

2.1 ความเป็นมา คำว่า “แพทย์ประจำตำบล” ปรากฏขึ้น ครั้งแรกในพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457⁽¹¹⁾ ดังนี้

- (9) มีระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยบุคคลซึ่งทางราชการ เทศบาล สุขาภิบาล หรือสภาเทศบาลมอบหมายให้ประกอบโรคศิลปะในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะแล้ว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518 ให้ อสม. ที่ได้ผ่านการอบรมและรับประกาศนียบัตรรับรองความรู้ความสามารถจากกระทรวงสาธารณสุข มีสิทธิประกอบโรคศิลปะและใช้ยาได้ตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข (92 ร.จ. 164 ตอนที่ 109 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2518)
- (10) คู่มือปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล. สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. พิมพ์ครั้งที่ 5, สำนักข่าวพาณิชย์ กรมพาณิชย์สัมพันธ์ 2525 หน้า 43.
- (11) 31 ร.จ. 229 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2457

“มาตรา 45 ในตำบลหนึ่ง ให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านประชุมพร้อมกัน เลือกผู้มีความรู้ในวิชาแพทย์ เป็นแพทย์ประจำตำบลคนหนึ่งสำหรับจัดการป้องกันความเจ็บไข้ของราษฎรในตำบลนั้น

มาตรา 48 แพทย์ประจำตำบล มีหน้าที่ดังกล่าวดังต่อไปนี้คือ

ข้อ 1 ที่จะช่วยกำนันผู้ใหญ่บ้านคิดอ่าน และจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ดังกล่าวไว้ในมาตรา 36 และ มาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 2 ที่จะคอยสังเกตตรวจตราความไข้เจ็บที่เกิดแก่ราษฎรในตำบลนั้นและตำบลที่ใกล้เคียง ถ้าเกิดโรคร้ายร้ายแรง เช่น อหิวาตกโรคกัฏี กาศโรคกัฏี ไข้ทรพิษกัฏี ต้องคิดป้องกันด้วยแนะนำกำนันผู้ใหญ่บ้านให้สั่งให้ราษฎรให้จัดการป้องกันโรค เช่น ทำความสะอาด เป็นต้น และแพทย์ประจำตำบลต้องเที่ยวตรวจตราชี้แจงแก่ราษฎรด้วย

ข้อ 3 การป้องกันโรคร้ายในตำบลนั้น เช่น ปลูกฝักป้องกันไข้ทรพิษกัฏี ที่จะมียาแก้โรคไว้สำหรับตำบลกัฏี ดูแลอย่าให้ในตำบลนั้นมีสิ่งโสโครกอันเป็นเชื้อโรคกัฏี การเหล่านี้อยู่ในหน้าที่แพทย์ประจำตำบล แพทย์ประจำตำบลจะต้องคิดอ่านกับแพทย์ประจำเมืองและกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นให้สำเร็จตลอดไป

ข้อ 4 ถ้าโรคร้ายร้ายกาจ เช่น อหิวาตกโรค กาศโรค ไข้ทรพิษ โรคระบาด ปศุสัตว์เกิดขึ้นในตำบลนั้น แพทย์ประจำตำบลต้องรีบรายงานไปยังกรมการอำเภอให้ทราบโดยทันที และต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะสงบโรค

มาตรา 49 แพทย์ประจำตำบลมีสังกัดขึ้นอยู่ในแพทย์ประจำเมือง แพทย์ประจำเมืองมีหน้าที่จะต้องตรวจตราแนะนำการงานในหน้าที่แก่แพทย์ประจำตำบลในเมืองนั้นทั่วไป”

นอกจากมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ดังกล่าวแล้วนั้น แพทย์ประจำตำบลยังต้องมีหน้าที่เป็นผู้ร่วมชั้นสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 อีกด้วย และเมื่อต่อมา พระราชบัญญัติชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 ถูก

ยกเลิกไป โดยได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาชั้น การชั้นสูตร พลิกศพที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปัจจุบันนี้ ก็ยังให้แพทย์ประจำตำบลเข้ามีส่วนร่วมชั้นสูตรพลิกศพด้วยเช่นกัน⁽¹²⁾

แนวความคิดในการให้มีแพทย์ประจำตำบลชั้นนี้ ตามที่ปรากฏในหนังสือ “นิทานโบราณบางเรื่อง” ของสมเด็จพระยาตำรงเดชาบุภาพ⁽¹³⁾ นั้นมาจากความคิดของเจ้าพระยาสุรสีห์วิศิษฐ์ศักดิ์ (เซย กัลยาณมิตร) เมื่อครั้งยังเป็นที่พระยาศรีสุริยราชวานุวัต สมุหเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก ซึ่งเสนอในที่ประชุมสมุหเทศาภิบาลว่า ให้กำหนดผู้ใหญ่บ้านเลือกหมอในตำบลนั้น 1 คน แล้วรัฐบาลตั้งเป็นหมอประจำตำบล มีศักดิ์เท่ากับผู้ใหญ่บ้าน สำหรับเป็นพนักงานในการรอนามัยมีอยู่ทุกตำบล รัฐบาลอย่ารู้อะไรในเรื่องอนามัยตำบลนั้นจะได้ไต่ถาม หรือจะชี้แจงเรื่องอะไรอนามัยแก่ราษฎร ก็จะได้ให้หมอตำบลเป็นผู้ชี้แจงต่อไป ตัวหมอก็ได้รับความยกย่องเช่นนั้น ราษฎรในตำบลก็คงมีความเชื่อถือให้รักษาใช้ ได้ผลประโยชน์ขวัญข้าวค้ำยามากขึ้น คงมีผู้สมัครรับตำแหน่งหมอตำบลไม่รังเกียจ ที่ประชุมเห็นชอบด้วย ให้จัดการตั้งว่ามาสำเร็จได้ จึงมีตำแหน่งแพทย์ประจำตำบลเกิดขึ้น

2.2 หน้าที่และบทบาทของแพทย์ประจำตำบล นอกจากหน้าที่ที่กล่าวมาแล้ว ในข้อ 2.1 ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ฉบับหลัง ๆ ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 นั้น ได้กำหนดให้แพทย์ประจำตำบลมีบทบาทในการปกครองเพิ่มขึ้นด้วย คือ

ก. เป็นกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง ในคณะกรรมการตำบลตามความใน มาตรา 29 ทวิ แห่ง พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

คณะกรรมการตำบลมีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อกำนันเกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน

(12) วิฑูรย์ อิงประพันธ์ คู่มือการชั้นสูตรพลิกศพ. โครงการตำราศิริราช, กรุงเทพฯ : 2524 : 1-5 และ 12-20

(13) สมเด็จพระยาตำรงเดชาบุภาพ. นิทานโบราณบางเรื่อง. คุณหญิงเทพพล พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเทพพล ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส 7 เมษายน 2498 : 44

ข. เป็นกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง ตามความในข้อ 5 แห่งประกาศของ คณะปฏิวัติฉบับที่ 326⁽¹⁴⁾

สภาตำบลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้⁽¹⁵⁾

- (1) บริหารงานของสภาตำบล หรือดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด
- (2) พิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการ และงานเกี่ยวกับการพัฒนาตำบล
- (3) ให้ความร่วมมือและประสานงานในโครงการ สนับสนุนให้มีการร่วมมือจากองค์การอาสาสมัคร หรือองค์การสาธารณกุศล ตลอดจนพิจารณาแก้ไขปัญหาคือ ข้อขัดข้องและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาตำบล
- (4) เผยแพร่การดำเนินงานพัฒนาของทางราชการให้ราษฎรในตำบลทราบ
- (5) ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่กำหนดไว้สำหรับคณะกรรมการตำบล
- (6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการจะมอบหมาย

2.3 คุณสมบัติของแพทย์ประจำตำบล เนื่องจากมาตรา 46 แห่ง พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้กำหนดให้ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งแพทย์ประจำ ตำบลจากบุคคลผู้มีสัญชาติไทย และมาตรา 45 ใน พ.ร.บ. ดังกล่าวกำหนดให้ แพทย์ ประจำตำบลต้องเป็นผู้มีความรู้ในวิชาแพทย์ ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีหนังสือ เวียน ที่ มท 0309/ว. 456 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2518 กำหนดแนวทางการแต่งตั้ง แพทย์ประจำตำบลโดยให้ถือหลักพิจารณาผู้มีความรู้ในวิชาแพทย์ตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ สาขาเวชกรรมแผนปัจจุบัน หรือแผนโบราณ
2. ผู้ที่ได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมทหารเสนารักษ์นอกประจำการเป็นผู้ช่วยแพทย์ประจำตำบล และได้รับหนังสือสำคัญของกรมการปกครอง

(14) 89 ราชกิจจานุเบกษา ตอน 190 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

(15) ข้อ 11 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 326

3. ผู้ที่เคยเป็นทหารเสนารักษ์ ผู้ที่สำเร็จพยาบาลผู้ช่วยหรือวิชาพยาบาล
 ทั้งนี้ ให้พิจารณาผู้ที่มีความรู้ในวิชาแพทย์ลำดับ 1 ก่อน ถ้าไม่มีผู้ที่มี
 ความรู้ที่มีความรู้วิชาแพทย์ลำดับ 1 ให้พิจารณาลำดับ 2 หากว่าไม่มีผู้ที่มีความรู้ในลำดับ 1
 และ 2 ดังกล่าว ก็ให้พิจารณาผู้ที่มีความรู้ในวิชาแพทย์ลำดับ 3 และถ้าไม่มีผู้ที่มีความรู้
 ในวิชาแพทย์ลำดับ 1, 2 และ 3 จึงให้พิจารณาผู้ที่มีความรู้วิชาแพทย์ตามพื้นบ้าน

วิธีการศึกษา

1. วิเคราะห์ลักษณะงานในหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลตามกฎหมาย และ
 ระเบียบต่าง ๆ ของทางราชการ ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการสาธารณสุขมูลฐานเพียงใด
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแพทย์ประจำตำบล จากทำเนียบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล ที่เก็บไว้ที่กองการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง
 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2526 ถึงเดือนมีนาคม 2526 แล้วนำมาวิเคราะห์ในหัวข้อ
 ต่อไปนี้
 - 2.1 อายุของแพทย์ประจำตำบล
 - 2.2 การศึกษาพื้นฐาน
 - 2.3 การศึกษาต่อเนื่องที่สัมพันธ์กับการสาธารณสุขมูลฐาน

ผลของการศึกษา

1. งานของแพทย์ประจำตำบลที่เกื้อหนุนกับสาธารณสุขมูลฐาน

จากหน้าที่และบทบาทของแพทย์ประจำตำบลที่ได้กล่าวมาแล้ว ความสัมพันธ์
 ระหว่างหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลกับงานสาธารณสุขมูลฐาน อาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 งานของแพทย์ประจำตำบลเป็นงานครอบคลุมพื้นที่ภายในตำบล ในการ
 ทำการป้องกันโรคระบาดบางชนิดแก่ประชาชนในตำบลกับการควบคุมโรคติดต่อต่าง ๆ ภายใน
 ในตำบล

สำหรับงานสาธารณสุขมูลฐานที่กระทำโดย ผสส. และ อสม. นั้น กระทำใน
 ระดับหมู่บ้าน ในรูปของอาสาสมัคร งานสาธารณสุขมูลฐานนั้นกว้างขวางกว่างานในหน้าที่

ของแพทย์ประจำตำบล เพราะนอกจากงานควบคุมโรคติดต่อและทำการป้องกันโรคโดยให้ ภูมิคุ้มกันโรคกับเด็กแล้ว ผสส. อสม. ยังมีงานด้านการสุขศึกษาด้านโภชนาการ การ สุขาภิบาล การจัดหาผ้าสะอาด และการรักษาโรคง่าย ๆ ตลอดจนรวมถึงงานอนามัยแม่ และเด็ก การวางแผนครอบครัว กับการจัดหายาไว้ใช้ในหมู่บ้าน

ดังนั้น งานในหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบล จึงเป็นงานเพียงส่วนหนึ่งของ ผสส. และ อสม. เท่านั้น และเนื่องจากแพทย์ประจำตำบลมีฐานะเป็นคนของทางราชการ (ดูข้อ 1.3) งานของแพทย์ประจำตำบลจึงเป็นเพียงงานเสริมงานสาธารณสุขมูลฐานเท่านั้น โดยไม่อาจเข้าร่วมกับงานสาธารณสุขมูลฐานโดยตรงได้ เพราะฐานะทางราชการของแพทย์ ประจำตำบล ขัดต่อกรที่จะเข้าไปทำหน้าที่ ผสส. หรือ อสม. ได้

1.2 เนื่องจากแพทย์ประจำตำบลมีบทบาทเป็นกรรมการคนหนึ่งในสภาตำบล อยู่ด้วย จึงอาจเกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขมูลฐานได้โดยผ่านทางสภาตำบล (หน้าที่ของ สภาตำบล ข้อ 3) เพราะสภาตำบลอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการคัดเลือก ผสส. และ อสม. อยู่บ้างโดยทางอ้อม (อาจจะผ่านทางกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกรรมการคนหนึ่งในสภา ตำบล)

1.3 แนวความคิดที่ให้มีแพทย์ประจำตำบล หรือ “หมอตำบล” นั้น ผู้เสนอ ครั้งแรกคงจะอยากให้ทำงานคล้ายกันในรูปแบบของอาสาสมัคร และมีลักษณะของงานทำนอง เดียวกับ ผสส. และ อสม. ในงานสาธารณสุขมูลฐาน แต่จากกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ กำหนดให้แพทย์ประจำตำบลมีสภาพเป็นคนของราชการ โดยมีสิทธิและผลประโยชน์ ตอบแทนจากทางราชการ แพทย์ประจำตำบลจึงมีลักษณะต่างจาก ผสส. อสม. ดังนี้คือ

ก. ข้าราชการประจำจังหวัด หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ในปัจจุบันเป็นผู้แต่งตั้ง แพทย์ประจำตำบล⁽¹⁶⁾ แต่ ผสส. อสม. มาจากการคัดเลือกโดยวิธีการต่าง ๆ หรือใช้หลายวิธี รวมกัน⁽¹⁷⁾

(16) มาตรา 46 พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 13 แห่ง พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486

(17) ไกรสิทธิ์ ตันศิริวัฒน์ และคณะ การประเมินผลโครงการสาธารณสุขมูลฐาน พ.ศ. 2522-2523. สาร ศิวราช 2524 ; 33 : 825-836

ข. กฎหมายกำหนดให้แพทย์ประจำตำบลมีสังกัดขึ้นกับแพทย์ประจำเมือง⁽¹⁸⁾ และมีผู้อธิบายว่าแพทย์ประจำเมือง อาจเทียบได้กับอนามัยจังหวัด⁽¹⁹⁾ ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น สาธารณสุขจังหวัด แต่ความเป็นจริงแพทย์ประจำตำบลกลับขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย โดยกฎหมายกำหนดให้แพทย์ประจำตำบลต้องรักษาวินัยและนายอำเภอกับผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจลงโทษแพทย์ประจำตำบลได้⁽²⁰⁾ ส่วน ผสส. และ อสม. ไม่มีสังกัด

ค. แพทย์ประจำตำบลได้เงินตอบแทนจากทางราชการ ตลอดจนได้สิทธิประโยชน์อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกับข้าราชการ ส่วน ผสส. อสม. ไม่ได้สิทธิประโยชน์ใด ๆ จากทางราชการ

ง. แพทย์ประจำตำบลที่ไม่มีใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะไม่มีสิทธิทำการประกอบโรคศิลปะ⁽²¹⁾ แต่ อสม. ทำการประกอบโรคศิลปะไว้⁽⁹⁾

2. ข้อมูลเกี่ยวกับแพทย์ประจำตำบล

2.1 อายุ จากทำเนียบแพทย์ประจำตำบล 5,333 คน ใน พ.ศ. 2525 มีข้อมูลที่เกิดปรากฏอยู่ 5,284 คน นำมาคำนวณอายุของแพทย์ประจำตำบลใน พ.ศ. 2526 แล้วจำแนกกลุ่มอายุได้ดังตารางที่ 1 (ท้ายรายงาน) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ร้อยละ 42.77 ของแพทย์ประจำตำบลทั้งหมดมีอายุระหว่าง 50–59 ปี และร้อยละ 41.57 มีอายุระหว่าง 40–49 ปี

เพราะฉะนั้น แพทย์ประจำตำบลส่วนมากกว่าร้อยละ 80 มีอายุอยู่ระหว่าง 40–59 ปี

(18) มาตรา 49 พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

(19) เอี่ยม เกรียงศิริ : แพทย์ประจำตำบลกับการพัฒนาสุขภาพอนามัยประชาชนรัฐาภิวัตน์ 2514 : 13 (ฉบับที่ 3) : 108–156

(20) มาตรา 6 ทวิ พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 15 พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486

(21) มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 894/2504 ที่พิพากษาลงโทษจำเลยซึ่งเป็นแพทย์ประจำตำบล และไม่ได้ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตให้ประกอบโรคศิลปะที่ทำการฉ้อฉล รักษาโรคว่า เป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 11 และ 21 แห่ง พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479

เมื่อแยกพิจารณาตามภาคต่าง ๆ ของประเทศแล้ว ช่วงอายุของแพทย์ประจำตำบลในแต่ละภาคมีลักษณะเดียวกัน

2.2 พื้นฐานการศึกษา จากทำเนียบแพทย์ประจำตำบล 5,333 คนนั้น มีประวัติพื้นฐานการศึกษา 5,223 คน พบว่าในจำนวนนี้ร้อยละ 92.32 มีการศึกษาเพียง ป. 4—ป. 7 (ตารางที่ 2)

และในจำนวนทั้งหมดที่มีประวัติว่า มีความรู้พิเศษ มีเพียง 53 คนในจำนวนนี้ มีเพียง 46 คน เท่านั้นที่ปรากฏว่ามีความรู้พิเศษทางการแพทย์และสาธารณสุข ผู้มีความรู้พิเศษ 46 คน แบ่งได้เป็นดังนี้ (ตารางที่ 3)

ก. มีปริญญา 2 คน คือ เกษศาสตร์บัณฑิต และแพทยศาสตร์บัณฑิต

ข. ประกาศนียบัตรเกี่ยวกับทางสาธารณสุข 23 คน

ค. ความรู้พื้นบ้านและแพทย์แผนโบราณ 21 คน

2.3 การศึกษาต่อเนื่องของแพทย์ประจำตำบล

ในระหว่าง พ.ศ. 2511—2514 กระทรวงมหาดไทย ได้มีโครงการฝึกอบรมแพทย์ประจำตำบล เฉพาะผู้ที่มีความรู้แพทย์แผนโบราณ หรือแพทย์พื้นบ้าน รุ่นละประมาณ 100 คน รวมทั้งหมด 47 รุ่น วิชาที่อบรมที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขมูลฐาน คือ การปฐมพยาบาล และการป้องกันโรค ซึ่งใช้เวลาอบรมเพียงประมาณ 5—6 ชั่วโมง ในจำนวน 60 ชั่วโมงของเวลาที่ใช้ในการอบรม

ต่อมากระทรวงมหาดไทย ได้ขอให้กระทรวงสาธารณสุข ให้ดำเนินการฝึกอบรมแพทย์ประจำตำบลให้ในระหว่าง พ.ศ. 2521—2524 ซึ่งกระทรวงสาธารณสุข โดยกองอนามัยครอบครัว กรมอนามัย ได้ทำการฝึกอบรมแพทย์ประจำตำบลไปแล้ว คือ

พ.ศ. 2521	อบรม	28	จังหวัด	จำนวน	1,964	คน
พ.ศ. 2522	อบรม	13	จังหวัด	จำนวน	887	คน
พ.ศ. 2523	อบรม	13	จังหวัด	จำนวน	1,127	คน
พ.ศ. 2524	อบรม	18	จังหวัด	จำนวน	1,342	คน

รวมทั้งสิ้น แพทย์ประจำตำบลได้รับการอบรม 5,320 คน ซึ่งนับว่าเป็นแพทย์ประจำตำบลเกือบทั้งประเทศที่ได้รับการอบรม และหลักสูตรการอบรมใช้เวลา 5 วัน วันละ 7 ชั่วโมง โดยมีเนื้อหาของวิชาที่อบรมเกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขมูลฐานเกือบทั้งหมด เช่น การวางแผนครอบครัว การอนามัยแม่และเด็ก การสุขศึกษา การปฐมพยาบาล และการให้ภูมิคุ้มกันโรค เป็นต้น

หลัง พ.ศ. 2524 ไม่มีข้อมูลว่ามีกรอบรมแพทย์ประจำตำบลอีกเลย

วิจารณ์

1. จากข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของแพทย์ประจำตำบลที่ปรากฏ ทำให้เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ของแพทย์ประจำตำบลมีพื้นการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ได้รับการอบรมในระยะเวลาสั้นเพียง 5 วัน แม้เนื้อหาของหลักสูตรการอบรมจะเกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขมูลฐานอยู่บ้าง แต่แนวทางการอบรมมิได้เน้นถึงปรัชญาของการสาธารณสุขมูลฐานโดยตรง เพราะกระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งเป้าหมายให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานบริการในตำบล เป็นผู้นิเทศงานสาธารณสุขมูลฐานในระดับตำบล⁽²²⁾ และเนื่องจากแพทย์ประจำตำบลเป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุขจึงไม่คิดจะพัฒนา หรือให้การศึกษาคือเนื่องกับแพทย์ประจำตำบลให้เพียงพอที่จะเป็นผู้นิเทศงานสาธารณสุขมูลฐานในระดับตำบลได้ นอกจากนี้ความรู้พื้นฐานของแพทย์ประจำตำบลเอง ก็เป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่จะให้การศึกษาคือเนื่อง จนถึงขนาดที่จะสามารถเป็นผู้นิเทศงานสาธารณสุขมูลฐานระดับตำบลได้

2. จากข้อมูลทางด้านการศึกษาของแพทย์ประจำตำบลที่ปรากฏนั้น ทำให้อนุมานได้ว่า แพทย์ประจำตำบลที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะมีผู้ที่ได้รับใบอนุญาต และขึ้นทะเบียนให้ประกอบโรคศิลปะ ไม่ว่าจะแผนปัจจุบัน หรือแผนโบราณอยู่น้อยมาก คือ อย่างมากประมาณ 46 คน ใน 5,223 คน ซึ่งเท่ากับประมาณร้อยละ 0.9 เท่านั้น ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากที่มีผู้รายงานไว้ว่า แพทย์ประจำตำบลเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาต เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะถึงประมาณร้อยละ 40 (งานวิจัยใน พ.ศ. 2512-2513)⁽¹⁹⁾

(22) เจริญพร 2 หน้า 17

การที่แพทย์ประจำตำบลส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ขึ้นทะเบียน และรับใบอนุญาต เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะนี้เอง ย่อมไม่อาจให้บริการทางด้านการรักษาพยาบาลแก่ประชาชน ได้ จึงนับได้ว่าไม่สอดคล้องกับชื่อ “แพทย์ ประจำตำบล” เสียเลย และอาจทำให้เกิด ปัญหาในการให้แพทย์ประจำตำบลเข้าร่วมงานสาธารณสุขมูลฐาน

3. ในขณะที่แพทย์ประจำตำบลส่วนใหญ่ ไม่มีสิทธิตามกฎหมายที่จะทำการ รักษาพยาบาล (ประกอบโรคศิลปะ) อสม. กลับได้รับสิทธิตามกฎหมายให้ทำการรักษา พยาบาลได้ในระดับหนึ่งตามที่กล่าวมาแล้ว การนำแพทย์ประจำตำบลเข้าร่วมงาน สาธารณสุขมูลฐานในบางท้องที่⁽²³⁾ อาจทำให้แพทย์ประจำตำบลเกิดความรู้สึกไป ในทางลบต่องานสาธารณสุขมูลฐานก็ได้ และจากการที่มีผู้ประเมินผลงานสาธารณสุขมูลฐานพบ ว่า อสม. นั้นส่วนใหญ่ปฏิบัติการด้านรักษาพยาบาล^(24, 25) ด้วยแล้ว ยิ่งจะทำให้แพทย์ ประจำตำบลที่เข้าร่วมงานสาธารณสุขมูลฐาน ได้รู้เห็นถึงความบกพร่องในสิทธิการ รักษาพยาบาลของตนได้ชัดเจนขึ้น เมื่อเทียบกับ อสม. อันจะนำมาซึ่งการบั่นทอนกำลังใจ ของเขาในการเข้าร่วมงานโครงการสาธารณสุขมูลฐาน

นอกจากนั้น จากการประเมินผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานที่ผ่านมา พบว่าส่วนหนึ่งของ ผสส. และ อสม. ปฏิบัติงาน นอกเหนือหน้าที่ที่กำหนดไว้ คือ ทำ การรักษาพยาบาลโดยการฉีดยา⁽²⁶⁾ เช่นเดียวกับแพทย์ประจำตำบลบางคน⁽¹⁹⁾ และ เนื่องจาก ผสส. และ อสม. ให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการให้บริการที่เข้าถึง

(23) พัทธ์ชัย ศิริวัฒน์เมฆานนท์ : การบริหารงานสาธารณสุขมูลฐานอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ใน การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐาน. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหิดล : กระทรวงสาธารณสุข. 2524 หน้า 45

(24) ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, สุพจน์ เค่นดวง, ลือชัย ศรีเงินขวง, วิเคราะห์ โครงการสาธารณสุขมูลฐานไทย สังคมศาสตร์การแพทย์ 2524 ; 3 (ฉบับที่ 3) : 8 - 51

(25) ไกรสิทธิ์ คันติหิรินทร์ และคณะ การประเมินผลโครงการสาธารณสุข พ.ศ. 2522 - 2523 (ตอน 2). สารศิริราช 2525 , 34 : 391 - 399

(26) ชัยวัฒน์ พัฒนาเจริญ. การประเมินผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานในแผนพัฒนาฉบับที่ 4. ในเชิง อรรถ 23 หน้า 30 - 33

ประชาชนในวงกว้างกว่าแพทย์ประจำตำบล ดังนั้น ในท้องที่ที่มีโครงการสาธารณสุขมูลฐาน มี ผสส. และ อสม. เกิดขึ้น จึงมีประชาชนไปรับบริการจากแพทย์ประจำตำบลน้อยลงจากเดิม (ก่อนมี ผสส. และ อสม.) และผู้ที่ใช้บริการจากแพทย์ประจำตำบลก็น้อยกว่าผู้ไปใช้บริการจาก อสม. (24)

ดังนั้น ในความรู้สึกของแพทย์ประจำตำบล อาจรู้สึกว่าการสาธารณสุขมูลฐานนั้น เป็นการลดความสำคัญและบทบาทของแพทย์ประจำตำบลที่เคยมีอยู่เดิมลงไป

4. เท่าที่แสดงมาแล้ว งานสาธารณสุขมูลฐานนั้น ถ้าได้ส่งเสริมให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วทุกท้องที่ต่าง ๆ แล้ว ย่อมจะลดบทบาทและหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลในด้านการสาธารณสุขลงไปอย่างมาก แต่หน้าที่สำคัญที่แพทย์ประจำตำบลยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายก็คือ หน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ และหน้าที่ทางการปกครอง

ส่วนแพทย์ประจำตำบล จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการสาธารณสุขมูลฐานได้บ้าง ก็เป็นบทบาททางอ้อม โดยการให้การสนับสนุนทางสภาตำบล เท่านั้น

ดังนั้น หากกระทรวงมหาดไทย ยังเห็นความจำเป็นที่จะยังคงมีแพทย์ประจำตำบลไว้ช่วยงานปกครอง และงานชันสูตรพลิกศพ น่าจะเปลี่ยนชื่อ “แพทย์ประจำตำบล” เป็นชื่ออื่นเพื่อมิให้ประชาชนเกิดความสับสน และตัวผู้นั้นเองก็เข้าใจบทบาทของตนแน่ชัดกว่า เรียกชื่อ “แพทย์ประจำตำบล” อย่างในปัจจุบัน

ภาคผนวก

ตารางที่ 1

อายุของแพทย์ประจำตำบล

ภาค	อายุ จำนวน	25-29 ปี	30-39 ปี	40-49 ปี	50-59 ปี	ไม่มีข้อมูล
กลาง	1,574 100 %	15 0.95 %	180 11.44 %	633 40.21 %	733 46.57 %	13 0.82 %
เหนือ	1,117 100 %	16 1.43 %	128 11.45 %	451 40.38 %	505 45.21 %	17 1.52 %
ตะวันออก เฉียงเหนือ	1,816 100 %	20 1.10 %	291 16.02 %	810 44.60 %	679 37.39 %	16 0.88 %
ใต้	826 100 %	14 1.69 %	122 14.77 %	323 39.10 %	364 44.07 %	3 0.36 %
ทั่วประเทศ	5,333 100 %	65 1.22 %	721 13.52 %	2,217 41.57 %	2,281 42.77 %	49 0.92 %

LI RT

อายุของนพหุประจำตำบล

ภาคกลาง

จังหวัด	อายุ จำนวน	25—29 ปี	30—39 ปี	40—49 ปี	50—59 ปี	ไม่มีข้อมูล
1. กรุงเทพมหานคร	44	2	3	11	27	1
2. กาญจนบุรี	75	2	11	32	30	—
3. จันทบุรี	46	1	9	13	23	—
4. ชลบุรี	69	—	8	28	31	—
5. นครนายก	33	—	6	12	15	—
6. ชัยนาท	41	—	6	24	11	—
7. ตราด	28	—	2	8	18	—
8. นครปฐม	87	—	13	37	37	—
9. ปทุมธานี	54	—	4	21	29	—
10. พระนครศรีอยุธยา	162	2	13	62	85	—
11. ปราจีนบุรี	94	2	12	39	38	3
12. นนทบุรี	41	1	4	13	23	—
13. ลพบุรี	96	1	8	47	40	—
14. สมุทรสาคร	32	—	1	11	20	—
15. สมุทรสงคราม	31	—	3	7	20	—
16. สมุทรปราการ	33	—	5	12	16	—
17. เพชรบุรี	70	3	12	23	29	3
18. ระยอง	43	—	3	19	21	—
19. ราชบุรี	91	1	17	39	33	1
20. สระบุรี	93	—	13	30	49	1
21. สิงห์บุรี	40	—	3	14	23	—
22. สุพรรณบุรี	97	—	7	47	43	—

LIART

จังหวัด	อายุ จำนวน	25-29 ปี	30-39 ปี	40-49 ปี	50-59 ปี	ไม่มีข้อมูล
23. อ่างทอง	65	—	9	31	25	—
24. ฉะเชิงเทรา	77	—	5	35	36	1
25. ประจวบคีรีขันธ์	32	—	3	18	11	—
รวม	1,574 100 %	15 0.95 %	180 11.44 %	633 40.21 %	733 46.57 %	13 0.82 %

ภาคเหนือ

จังหวัด	อายุ จำนวน	25—29 ปี	30—39 ปี	40—49 ปี	50—59 ปี	ไม่มีข้อมูล
1. กำแพงเพชร	46	—	11	13	18	4
2. เชียงใหม่	151	—	16	60	75	—
3. ตาก	33	1	8	13	11	—
4. เชียงราย	86	2	11	38	34	1
5. นครสวรรค์	89	1	11	35	41	1
6. แพร่	56	—	2	31	23	—
7. น่าน	69	—	5	26	38	—
8. พิชัยโลก	72	—	9	34	29	—
9. พิจิตร	71	4	12	22	33	—
10. เพชรบูรณ์	68	—	2	28	27	11
11. แม่ฮ่องสอน	27	4	—	5	18	—
12. ลำพูน	43	—	5	21	17	—
13. ลำปาง	75	1	8	20	46	—
14. สุโขทัย	73	—	14	31	28	—
15. พะเยา	47	1	5	27	14	—
16. อุดรดิตถ์	58	2	6	23	27	—
17. อุทัยธานี	53	—	3	24	26	—
รวม	1,117	16	128	451	505	17
	100 %	1.43 %	11.45 %	40.38 %	45.21 %	1.52 %

LIART

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	อายุ จำนวน	25-29 ปี	30-39 ปี	40-49 ปี	50-59 ปี	ไม่มีข้อมูล
1. กาฬสินธุ์	80	1	23	32	21	3
2. ขอนแก่น	126	2	9	68	45	2
3. ชัยภูมิ	84	1	12	32	38	1
4. มุกดาหาร	47	1	13	16	17	—
5. นครราชสีมา	189	1	25	91	69	3
6. นครพนม	71	1	10	22	38	—
7. บุรีรัมย์	123	3	32	50	36	2
8. หนองคาย	79	—	10	37	32	—
9. มหาสารคาม	93	—	13	38	42	—
10. ศรีสะเกษ	116	3	23	56	31	3
11. เลย	65	—	10	32	23	—
12. ร้อยเอ็ด	134	2	27	53	50	2
13. ยโสธร	65	—	7	33	25	—
14. สกลนคร	99	1	9	44	45	—
15. สุรินทร์	116	2	24	57	33	—
16. อุตรดิตถ์	143	—	18	63	62	—
17. อุบลราชธานี	186	2	26	86	72	—
รวม	1,816	20	291	810	679	16
	100 %	1.10 %	16.02%	44.60%	37.39%	0.88%

LI RT

ภาคใต้

จังหวัด	อายุ จำนวน	25-29 ปี	30-39 ปี	40-49 ปี	50-59 ปี	ไม่มีข้อมูล
1. กระบี่	38	2	9	14	13	—
2. ชุมพร	56	—	7	24	25	—
3. ตรัง	65	—	10	23	32	—
4. นครศรีธรรมราช	118	2	10	53	53	—
5. นราธิวาส	56	4	12	22	18	—
6. พัทลุง	52	—	4	28	19	1
7. พังงา	42	1	8	13	20	—
8. ยะลา	42	1	8	13	20	—
9. ภูเก็ต	13	—	7	1	5	—
10. ระนอง	24	2	—	9	13	—
11. ปัตตานี	99	1	25	27	46	—
12. สตูล	27	—	3	12	12	—
13. สงขลา	99	1	11	44	41	2
14. สุราษฎร์ธานี	95	—	8	40	47	—
รวม	826	14	122	323	364	3
	100%	1.69%	14.77%	39.10%	44.07%	0.36%

ตารางที่ 2

ระดับการศึกษาของแพทย์ประจำตำบลจำแนกตามภาค

ภาค	ไม่ทราบ ทราบ		รวม	จำแนกระดับการศึกษา					รวม	หมายเหตุ
	จำนวน	ร้อยละ		ต่ำกว่าป. 4	ป. 4-ป. 7	ม.ศ. 1-5	อนุปริญญา	ปริญญา		
กลาง	จำนวน	25	1,522	11 ⁽¹⁾	1,383	125	1 ⁽²⁾	2 ⁽³⁾	1,522	(1) นครนายกมี ความรู้เพียงอ่าน ออกเขียนได้ 1 คน
	ร้อยละ	3.30	96.70	0.72	90.87	8.21	0.07	0.13	100	
เหนือ	จำนวน	17	1,100	5	1,042	53	-	-	1,100	(2) ภาษาศาสตร์ (3) แพทยศาสตร์ และเภสัชศาสตร์
	ร้อยละ	1.52	98.48	0.45	94.73	4.82	-	-	100	
ตะวันออก เฉียงเหนือ	จำนวน	12	1,804	-	1,711	93	-	-	1,804	(4) ยะลา, สตูล, สงขลา, มีความรู้ อ่านออกเขียนได้ จังหวัดละ 1 คน
	ร้อยละ	0.66	99.34	-	94.84	5.16	-	-	100	
รวมทุกภาค	จำนวน	29	797	14 ⁽⁴⁾	686	97	-	-	797	(5) ความรู้ ป. 4- ป. 7 รวมนักเรียน ตรี-เอก (6) ความรู้ ม.ศ. 1- ม.ศ. 5 รวมปริญญา ธรรม
	ร้อยละ	3.51	96.49	1.76	86.07	12.17	-	-	100	
	จำนวน	110	5,223	30	4,822 ⁽⁵⁾	368 ⁽⁶⁾	1	2	5,223	
	ร้อยละ	2.06	97.94	0.57	92.32	7.05	0.02	0.04	100	

ตารางที่ 3

ความรู้ก่อนเห็นอกจากความรู้สามัญของแพทย์ประจำตำบลจำแนกตามภาค

ภาค	จำนวนทั้งหมด	จำนวนที่มี ความรู้พิเศษ	ความรู้พิเศษเกี่ยวกับทางการแพทย์และสาธารณสุข			ความรู้ ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ และสาธารณสุข
			ปริญญา	ประกาศนียบัตร เกี่ยวกับการสาธารณสุข	แผนโบราณ และพื้นบ้าน	
กลาง	1,574 100%	40 2.54%	2	17	19	2
เหนือ	1,117 100%	7 0.63%	—	3	2	2
ตะวันออก เฉียงเหนือ ใต้	1,816 100%	2 0.11%	—	1	—	1
	826 100%	4 0.48%	—	2	—	2
รวมทุกภาค	5,333 100%	53 0.99%	2	23	21	7

LIART

“นางสิงห์แห่งหิมาลัย” (อินทรา คานธี)

โดย นายบุญเรือง บุรภักดิ์

ประเทศอินเดียเป็นประเทศที่มีประชากรนับจำนวนหลายร้อยล้านคน มีการศึกษาดีบ้างแล้วไม่ดีบ้างแบ่งแยกกันอยู่ด้วยอาณาเขตภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศที่ผิดกันตั้งแต่ร้อนสุดไปจนหนาวสุดหรือแผ่นดินที่ลุ่มต่ำจนถึงยอดฟ้าป่าหิมาพานต์ นอกจากนั้นยังแยกออกเป็นศาสนาอิสลาม ศาสนายินดู แยกเป็นซิก เป็นปาร์ซี และแม้แต่ศาสนาเดียวกันก็ยังแบ่งแยกวรรณะกันเป็นพราหมณ์ กษัตริย์ แพทย์ ศูทร ตลอดจนพวกจัณฑาลอีกเป็นอันมาก คนเป็นจำนวนมากมายเหล่านี้อ้วนแล้วแต่มีประเพณีอันสืบเนื่องกันมาแต่โบราณรัดรีงอยู่ทุกขณะจิต ต่างฝ่ายต่างก็มีผลประโยชน์จะต้องรักษา ประกอบกับยังมีกิเลสทั้งปวงเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลายในโลก มีโกรธโลภหลงต่าง ๆ อย่างไรก็ดีประเทศอินเดียเมื่อหลังจากได้รับเอกราชแล้วก็ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นปกครองประเทศ โดยประเทศอินเดียเป็นสหพันธรัฐมีการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาคล้ายของอังกฤษมีการแบ่งแยกอำนาจการปกครองเป็น 2 ส่วนคล้าย ๆ กับสหรัฐอเมริกาคือ แบ่งเป็นส่วนกลางและส่วนรัฐ

ระบบการเมืองของอินเดียในด้านรูปแบบนั้นลอกมาจากตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นด้านรัฐสภาที่ดี คณะรัฐมนตรีที่ดี พรรคการเมืองที่ดี การเลือกตั้งที่ดี แต่ว่าในแง่ของความคิดหรือในแง่จิตใจแล้วการเมืองของอินเดียมีลักษณะเป็นแบบอย่างของอินเดียเอง แต่อย่างไรก็ตาม การเมืองของอินเดียยังมีลักษณะการผสมระหว่างตะวันตกและตะวันออกและระหว่างยุคโบราณกับยุคปัจจุบัน ช่วงหลังจากที่อินเดียได้รับเอกราชและนำเอาระบบรัฐสภาแบบอังกฤษมาใช้ ในระยะแรกหลายคนคิดว่าประชาธิปไตยในอินเดียคงจะประสบความสำเร็จเหมือนประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะว่าสังคมของอินเดียนั้นเป็นสังคมแบบเผด็จการ แบบอำนาจนิยมซึ่งมีมานานหลายศตวรรษแล้วคงจะไปสู่แบบเต็มแน่นนอน แต่ใน

LIIRT

สภาพความเป็นจริง หลังจากอินเดียนได้เอกราชแล้ว อินเดียนก็สามารถดำเนินการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยได้และมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า การเมืองของอินเดียนั้นประสบความสำเร็จทั้งในส่วนรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐ และได้สร้างความเจริญและความภูมิใจให้อินเดียเป็นเวลานานทีเดียว อย่างไรก็ตาม ที่นี้ขอกล่าวถึงบุคคลที่สำคัญ ๆ ที่มีส่วนสร้างความเจริญและความภูมิใจในด้านการเมือง การปกครองให้แก่อินเดียนที่สำคัญที่สุดก็คือ อินทิวา ปรีฮาคารินี เนห์รู คานธี ซึ่งบุคคลอื่น ๆ นั้นก็มีส่วนสร้างสรรค์เหมือนกันแต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ อินทิวา เพราะนางสามารถปกครองประเทศอินเดียนและนำประเทศอินเดียนไปสู่ความเป็นประเทศมหาอำนาจทางนิวเคลียร์ เป็นอันดับที่หกของโลก และหลังสุดก่อนที่จะถึงแก่อสัญกรรม นางได้เป็นประธานของขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดซึ่งองค์การนี้มีสมาชิก 101 ประเทศ โดยได้สืบตำแหน่งต่อจากนายพีเดล คาสโต ประธานาธิบดีแห่งคิวบา นางได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากประเทศในส่วนต่าง ๆ ของโลกซึ่งนางได้รับการมองว่าพยายามจะนำอินเดียนไปสู่การดำเนินนโยบายสายกลาง และอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศอภิมหาอำนาจ เนื่องจากโลกช่วงนั้นเป็นระยะเวลาที่ความตึงเครียดระหว่างตะวันตกและตะวันออกได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การได้รับตำแหน่งดังกล่าวของนางถือได้ว่าเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในระบบการเมืองระหว่างประเทศ และถือว่ามีบทบาทอย่างมากเพราะระบบการเมืองระหว่างประเทศนั้นได้แบ่งออกเป็นค่ายการเมืองใหญ่ ๆ เช่น ค่ายเสรีประชาธิปไตย ค่ายคอมมิวนิสต์ ค่ายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหรือโลกที่สาม นางถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากผู้หนึ่งของประเทศอินเดียน เพราะประเทศที่มีประชากร 740 กว่าล้านคน มีระบบชั้นวรรณะที่เคร่งครัด ผู้คนส่วนใหญ่ยากจนและที่สำคัญเป็นประเทศที่มีชนบทรวมนิยมประเพณี ล้านคนมีระบบชั้นวรรณะที่เคร่งครัด ผู้คนส่วนใหญ่ยากจนและที่สำคัญเป็นประเทศที่มีชนบทรวมนิยมประเพณีหลายประการที่กดขี่ และลดคุณค่าของสตรีว่าด้อยกว่าบุรุษ การที่นางอินทิวา คานธี สามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนำทีมบริหารประเทศที่ประกอบด้วยบุรุษเพศต่อหลายคน นับเป็นภาพที่น่าทึ่งสำหรับประชาคมโลกไม่ใช่น้อยในฐานะผู้นำประเทศประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาที่ใหญ่ที่สุดในโลก ฟิงทราบชีวประวัติและชีวิตทางการเมืองตลอดทั้งจุดจบลงของบุคคลสำคัญผู้นี้ โดยสังเขปดังนี้

เกิดเพื่อเป็น “นางสิงห์”

“อินทิดา ปรียาคารชณี เนห์รู คานธี” ถือกำเนิดในครอบครัวหลักอันสำคัญของประเทศ ท่ามกลางอำนาจและการต่อสู้ทางการเมือง การต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศชาติให้พ้นจากแอกอาณานิคมของประเทศอังกฤษ “โมติดาล เนห์รู” ปู่ของเธอ คือนักต่อสู้เพื่อเอกราชคนหนึ่งในรุ่นแรกๆ ส่วน “ยาระฮาร์วาลเนห์รู” บิดาของเธอเป็นผู้สืบทอดการต่อสู้และกลายเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดีย ซึ่งครองตำแหน่งติดต่อกันยาวนานถึง 17 ปี นับแต่ได้รับเอกราชในปี 2492

อินทิดา เกิดเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2460 ใน “บ้านอนันต์ภวันต์” บ้านแห่งความสุขในเมืองอัลลาฮาบาดต์ของครอบครัวเนห์รู ในดินแดนเป็นรัฐอันตรประเทศในปัจจุบัน หนูน้อยอินทิดาเป็นบุตรคนเดียวของยาระฮาร์วาลและนางกมลมา มารดา ครอบครัวเนห์รู มีความใกล้ชิดกับมหาตมะ คานธี ผู้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างของอินเดียมาตลอดในฐานะมิตรสนิทและที่ปรึกษา และดูเหมือนทุกคนในครอบครัวได้ถอดแบบการต่อสู้ถอดความคิดออกมาจากมหาตมะคานธีทั้งหมด สมัยปฐมวัยอินทิดาได้เข้ารับการศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนอัลลาฮามัดคอนแวนต์ ก่อนที่คุณพ่อจะส่งไปเรียนมัธยมที่เจนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และจากนั้นก็ไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยออกฟอร์ดในอังกฤษซึ่ง “เฟโรซี คานธี” หนูน้อยที่นามสกุลเดียวกับมหาตมะแต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรกันกำลังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์แห่งลอนดอน ทั้งคู่ตกลงใจแต่งงานกันในเดือนมีนาคม 2485 ท่ามกลางการคัดค้านจากครอบครัว เนห์รู เนื่องจากอินทิดาเป็นชาวฮินดู แต่เฟโรซี นับถือศาสนาหนึ่งซึ่งนับถือลัทธิบูชาไฟ นางคานธีให้กำเนิดบุตรชาย 2 คน คือ ราจีฟและสัจชัย เมื่อปี 2487 และ 2489

ในช่วงที่ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชกำลังแหลมคมและคุณแม่อินทิดาเคยถูกทางราชการอังกฤษจับกุมคุมขังเอาไว้ถึง 8 เดือน ปี 2493 หรือ 1 ปีหลังได้รับเอกราชอินทิดายอมย้ายเข้าเมืองหลวงไปอาศัยอยู่กับบิดาในฐานะที่ปรึกษาส่วนตัว และเป็นแม่บ้านไปด้วย ช่วงนี้เองที่อินทิดาเริ่มเห็นห่างกับสามีผู้เป็นนักหนังสือพิมพ์และได้รับเลือกตั้งเข้า

เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติในที่สุด จนกระทั่งเฟโรซี คานธี ถึงแก่กรรมเมื่อปี 2503 นางอินทรีวา ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานของพรรคคองเกรสเมื่อปี 2502 และหลังจากบิดาถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปี 2507 ก็มีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงข่าวสารและการกระจายเสียงในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีลาล บาสวี ศาสตรี หลังจากนั้นเพียง 18 เดือนเมื่อนายกรัฐมนตรีศาสตรีถึงแก่อสัญกรรมอีกคนหนึ่ง นางอินทรีวาได้รับเลือกขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 3 สืบต่อ และได้รับการเลือกตั้งอีกถึง 2 สมัย เมื่อปี 2510 และ 2514 ปลายปี 2514 รัฐบาลของนางอินทรีวาทัดสินใจส่งทหารอินเดียเข้ารับมือทหารปากีสถานที่กำลังปราบปรามขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของดินแดนแห่งนั้น ชัยชนะครั้งนี้เป็นการให้กำเนิดรัฐใหม่คือ บังกลาเทศขึ้นมาและนั่นเป็นครั้งแรกที่ชื่อของนางอินทรีวาได้รับการกล่าวขานติดปากชาวอินเดียทุกคน แต่ปัญหาอันเรื้อรังของประเทศที่มีอยู่มากมาย นับตั้งแต่ความยากจนขั้นแค้น ความอดอยากหิวโหยของประชาชน การต่อสู้ทางด้านเชื้อชาติศาสนา และวรรณในสังคมกับปัญหาคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ทางการ การจลาจลหลายครั้ง สงครามกับปากีสถานและผู้ลี้ภัยที่ลี้ภัยหนีเข้ามาและนั่นเป็นครั้งแรกที่ชื่อของนางอินทรีวาได้รับยกย่องสรรเสริญทั่วทุกหนทุกแห่งไปอีกครั้ง ติดตามด้วยภัยแล้งและน้ำท่วม ทำให้ความนิยมในตัวรัฐมนตรีหญิงทรุดต่ำลงไปเป็นลำดับ แรงแกตตันทางการเมืองครั้งใหม่เข้ากระหน่ำซ้ำเติมอีกระลอกเมื่อศาลสูงพิพากษาในวันที่ 12 มิถุนายน 2518 ตามคำฟ้องของฝ่ายค้านที่ฟ้องในการเลือกตั้งว่านางอินทรีวาใช้หน่วยงานของรัฐเพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนในการเลือกตั้งปี 2514 สองสัปดาห์ต่อมาระหว่างการยื่นอุทธรณ์ท่ามกลางเสียงเรียกร้องให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีหญิงตอบโต้ฝ่ายค้านอย่างแข็งกร้าวด้วยการประกาศใช้ภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ นายชัยประกาศ นารายณ์ และผู้นำฝ่ายค้านอีกหลายพันคนถูกจับกุมคุมขัง ทางการควบคุมหนังสือพิมพ์ การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นที่เลื่องลือ ระยะ 21 เดือนต่อมาทางการออกหมายเรียกผู้คุมกำเนิด บังคับให้ผู้คนหลายพันรับการทำหมัน นอกจากนั้นยังทำลายบ้านเรือนหลายพันหลังในเขตสลัมต่างๆ ตามโครงการทำให้สังคมสวยงาม และหลังจากนั้นทางการก็ทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองความชอบธรรมของการปฏิบัติการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมาและโดยไม่มีฝ่ายใดคัดค้าน นางอินทรีวาประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉินและกำหนดการเลือกตั้ง

ทั่วไปขึ้นในปี 2520 ปีที่ “นางสิงห์” ประสบความพ่ายแพ้ครั้งแรกแก่นายโมรารัจเดชาय คู่แข่งคนสำคัญ แต่นางสิงห์อินทรายังไม่ละความพยายามครั้งใหม่ในการฟื้นฟูพรรค กองเกรสให้กลับเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่ง ผลงานอันนี้ทำให้พรรคค่อยสะสมชัยชนะในการ เลือกตั้งท้องถิ่นไปเรื่อยและพรรคกลับคืนสู่อำนาจอย่างองอาจอีกครั้งหนึ่ง ในการเลือกตั้ง เดือนมกราคม 2523 การกลับคืนสู่อำนาจอีกครั้งของนางอินทราทำให้นายกรัฐมนตรีหญิง เริ่มเห็นความจำเป็นของการมีทนายทการเมืองและนำเอาสัญญาชัย คานธี บุตรชายคนเล็ก เข้าสู่การเป็นสมาชิกพรรคและเป็นที่ปรึกษาสำคัญแต่อนาคตของสัญญาชัยจบสิ้นลงไป ใน อุบัติเหตุเครื่องบินตกในเดือนมิถุนายนของปีนั้น

ราจีฟ คานธี บุตรชายคนโตซึ่งเป็นนักบินจึงต้องเข้าสู่การเมืองจำเป็นในฐานะ สมาชิกของพรรคและขึ้นสู่ตำแหน่งเลขาธิการพรรคกองเกรสในที่สุดในช่วงชีวิตการเมือง สั้น ๆ ระยะ 4 ปีผ่านมา 15 ปีของการครองอำนาจในระยะ 18 ปีที่ผ่านมาพิสูจน์ความ ยิ่งใหญ่ของนางสิงห์อินทราได้ดีแล้วและบัดนี้พันธุกรรมทางการเมืองของเธอกำลังดำเนิน ไปราจีฟได้รับเลือกตั้งอย่างกระหึ่มให้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศสืบต่อเพียงไม่กี่ ชั่วโมงหลัง มารดาถึงแก่อสัญกรรมและเขาได้พยายามแก้ไขปัญหาอย่างนุ่มนวลและสุขุม รอบคอบจนสามารถแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้ด้วยดีตลอดทั้งได้จัดการพิธีการฌาปนกิจศพของ นางอินทรา คานธี อดีตนายกรัฐมนตรีอย่างสมเกียรติและพยายามประนีประนอมกับทุก ฝ่ายตลอดจนประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ ผลจากการเลือกตั้งพรรคกองเกรส ของเขาได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น และเขาก็ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศต่อ ไปอีก

จุดจบของนางสิงห์แห่งหิมาลัย

เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2527 นับเป็นช่วงต้นฤดูหนาว อากาศยามเช้าทางภาค เหนือของอินเดียกำลังเย็นสบายเวลา 9 โมงเช้าบริเวณลานหน้าบ้านของนายกรัฐมนตรี อินทรา คานธี กำลังร่มรื่นภายใต้บรรยากาศของสุ่มทุมพุ่มไม้ดอกส่งเสียงร้องและโผไปมา ระหว่างต้นไม้ใหญ่กระรอกกำลังวิ่งไล่กันบนคาบ

เช้าวันนั้นนางคานธีกำลังจะให้สัมภาษณ์พิเศษแก่นายบีเตอร์ อุตติโนป ตารา ภาพยนตร์ ผู้มีชื่อเสียงซึ่งหันมาเอาดีทางการอำนวยการสร้างและกำกับ ซึ่งกำลังถ่ายสารคดีชีวประวัติของนายกรัฐมนตรีอินทรี และโน่น... ไกลออกไปจากจุดนั้นราว 100 เมตรเศษ ๆ นายกรัฐมนตรีก้าวเดินในช่วงทำนองสบาย ๆ ออกจากบ้าน ในชุดสำหรับสัมภาษณ์ตัวไปรดปรานมันเป็นเวลา 9 โมงกับอีก 9 นาทีเท่านั้นเมื่อนายกรัฐมนตรียกมือไหว้ททรรักษาความปลอดภัยในการทักทายยามเช้าพร้อมกับกล่าวว่า “นมัสเต” หรือ... สวัสดี อย่างน้อยมีททรรักษาความปลอดภัย 2 นายไหว้ตอบนายกรัฐมนตรี

แต่สำหรับ “สัตวันท์ ซิงห์ กับ บินด์ ซิงห์” 2 ททรริชักซ์ซึ่งยืนกันอยู่คนละฝั่งของทางเดินไม่ทำเช่นนั้นสัตวันท์ ซิงห์ ยกปืนสแตนด์คัพขึ้น ซึ่งเพื่อน ๆ หลายคนคิดว่านั่นเป็นการทำความเคารพนายกรัฐมนตรี ส่วนบินด์ ซิงห์ ก็ชักรีวอลเวอร์ .32 ออกมา ชิกซ์หนุ่มทั้งสองวิ่งกระสุนไปยังร่างของนายกหญิงซึ่งล้มลงร้องครวญครางในเวลาต่อมา ก่อนที่ททรรอื่น ๆ จะปรีเข้าไปประคองและส่งตัวนายกไปยังโรงพยาบาลสถาบันวิทยาศาสตร์การแพทย์ “ออล อินเดีย” อันมีชื่อเสียง สองททรริชักซ์ทั้งปืน และชุมมือขึ้นเหนือศีรษะ “ผมได้ทำสิ่งที่ต้องการทำไปแล้วคราวนี้ก็เป็นตาของคุณ ๆ บ้าง” สัตวันท์พูดกับเพื่อนททรรักษาความปลอดภัยคนอื่น ๆ ก่อนจะถูกรวบตัว ส่วนนายกรัฐมนตรีอินทรี คานธี ถึงแก่อสัญกรรมในเวลาอีก 5 ชั่วโมงครึ่งต่อมา

ชนวนแห่งการฆ่า

มีผู้ให้ข้อสังเกตว่าการที่รัฐบาลกลางภายใต้การนำของนางอินทรี คานธี ได้สั่งการให้กำลังทหารบุกเข้าโจมตี “วิหารทองคำ” สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวชิกร์ ซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองอัมริดสาร์ รัฐปัญจาบ บรรดานักวิเคราะห์จากค่ายตะวันตกก็เพียงวิพากษ์วิจารณ์ว่ามันเป็นการเสื่อมเสียต่ออนาคตทางการเมืองของนางอินทรี คานธี อย่างมากเพราะนั่นก็หมายความว่า มันได้จุดชนวนความแค้นให้กับชาวชิกร์ให้ขยายขอบเขตไปอย่างทั่วด้านด้วยความโกรธแค้นที่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของตนต้องถูกลบหลู่ดูหมิ่นเยี่ยงนั้น และสำหรับชาว

ซิกซ์นั้นแม้ว่าจะมีอยู่ประมาณ 13 ล้านคนเศษหรือคิดเพียง 2 เปอร์เซ็นต์เศษของคนอินเดียทั้งประเทศ แต่ทว่าบรรดาชาวซิกซ์นั้นกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของอินเดีย และแม้กระทั่งประธานาธิบดีอินเดีย นายซาฮิล ชิงห์ ก็เป็นชาวซิกซ์อีกเช่นกัน

การส่งกำลังทหารเข้าบุก “วิหารทองคำ” เมื่อวันที่ 4—6 มิถุนายน 2527 ที่ได้รับการคาดการณ์แต่เพียงว่า มันได้สร้างผลเสียสำหรับคะแนนเสียงของนางอินทிரาคานธี ในหมู่ชาวซิกซ์ แต่ไม่มีใครเลยที่จะคิดว่าในเวลาเพียง 6 เดือนต่อมาผลจากเหตุการณ์ครั้งนั้นมันได้ลุกลาม ให้ข้อพิสูจน์แก่โลกว่า นางอินทிரาคานธี จะได้รับการตอบแทนจากชาวซิกซ์ด้วยชีวิตของนางเองที่หลุดปลิวจากร่างด้วยความตายที่โหดเหี้ยมทารุณ สะเทือนขวัญไปทั่วโลก

หลังอินทราตาย ความวุ่นวายแพร่ทั่วยินเดีย

ทันทีที่ข่าวว่านางอินทราสิ้นชีวิตแพร่กระจายจากสถานีวิทยุของทางรัฐบาล ผุ่ชนที่ไปรอฟังข่าวอยู่หน้าโรงพยาบาลของสถาบันแพทยศาสตร์ฮอลล์—อินเดีย ต่างพากันร้องไห้ด้วยความเสียใจ ในขณะที่ทั่วโลกต่างตกตะลึงต่อการจากไปของ “สตรีเหล็ก” ผู้ขึ้นมาคุมอำนาจทางการเมืองของประเทศประชาธิปไตยที่มีประชากรมากที่สุดของโลก

ในบรรดาผู้คนชาวอินเดียที่รอ ฟังข่าวอยู่หน้าโรงพยาบาลต่างเสียอกเสียใจกัน การสูญเสียนางอินทรา แต่ทว่าชาวซิกซ์บางส่วนได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความดีอกดีใจ มีการเฉลิมฉลองกันขนาดใหญ่ จึงสร้างความไม่พอใจให้กับชาวฮินดูและชาวอินเดียกลุ่มอื่น ๆ กระทั่งเกิดปะทะกันขึ้นชาวซิกซ์ไม่น้อยกว่า 15 คนได้รับบาดเจ็บเพราะโดนกระหน่ำตีด้วยไม้ตะบด ตะบองและโซ่ และนับแต่วินาทีนั้นเอง คำตะโกนก้อง “ฆ่ามัน มันฆ่าคุณแม่ของเรา” ที่ออกมาจากฮินดู ก็ดูเหมือนจะแพร่สะพัด ไปทั่วทั้งอินเดีย อารมณ์โกรธแค้นต่อการกระทำของชาวซิกซ์ดูเหมือนจะครอบคลุมชาวฮินดู กระทั่งไม่ยอมแพ้ต่อคำประกาศของทหารที่ให้ประชาชนและหน่วยงานราชการไว้ทุกข์การ จากไปของนางอินทราเป็นเวลา 12 วัน รวมทั้งกำลังปิดสถานที่ราชการเป็นเวลา 1 วัน ในวันที่ 1 พฤศจิกายน และให้ลดธงครึ่งเสาตลอดและที่ไว้ทุกข์ด้วย

ในระยะเวลาช่วงนี้ความวุ่นวายตามท้องถนนและชุมชนต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงแม้ว่าชาวซิกข์จะมีหลักแหล่งอยู่ที่รัฐปัญจาบเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีบางส่วนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในนิวเดลีและเมืองอื่น ๆ ซึ่งชาวซิกข์เหล่านี้เองที่ได้ตกเป็นเหยื่ออารมณ์แค้นของชาวฮินดู บรรดาชาวฮินดูเลือดร้อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่นได้ตามล่ารังควานชาวซิกข์เป็นการใหญ่ จุดไฟเผาบ้านร้านค้าเรือนและศาสนสถานของชาวซิกข์ วัยรุ่นเหล่านี้ได้ลากชาวซิกข์จากรถเมล์ประจำทางหรือรถไฟลงมาแล้วทุบตีด้วยก้อนเหล็กเจ้าหน้าที่ตำรวจสุดท้ายยังฝูงชนที่บัคคิงเหล่านี้ไว้ได้ด้วยมีจำนวนมากต่อมากด้วยกัน

นายราชิพ ได้ประกาศวิงวอนให้ชาวฮินดูหยุดการใช้อารมณ์ในการแก้ไข้ปัญหาและเรียกร้องให้อยู่ในความสงบ ทหารของอินเดียได้ประกาศเคอร์ฟิวในวันแรก ๆ เพียง 11 เมือง รวมทั้งนิวเดลีด้วยและได้สั่งห้ามเดินชุมนุมเกิน 4 คน เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่อาจบานปลายออกไป ตลอดจนมีคำสั่งให้ทหารยิงทุกคนที่ก่อจลาจลขึ้นอย่างไรก็ดี ได้มีการก่อจลาจลขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ของอินเดีย 14 แห่งไม่ว่าจะเป็นนิวเดลี กันฟูร์ อะกาดาลาร์ ลัคเนา ฯลฯ ได้มีการออกทำร้ายและปล้นสะดมร้านค้าของชาวซิกข์ เหตุการณ์ไม่ได้มีทำที่ว่าจะสงบลง ในที่สุดรัฐบาลก็ได้ประกาศเคอร์ฟิว 80 เมืองทั่วประเทศ ในกรุงนิวเดลีบางชุมชนเจ้าหน้าที่ต้องกวาดต้อนชาวซิกข์ไปไว้ในวัดซิกข์แห่งหนึ่งเพื่อป้องกันการถูกทำร้ายจากชาวฮินดู เสียงกู่ตะโกน “ฆ่าพวกมันให้หมด คาลีสถานจงพินาศ” กระหึ่มทั่วอินเดีย

หลังจากความวุ่นวายได้ดำเนินเข้าสู่วันที่ 4 ได้มีรายงานข่าวว่าได้มีการเข่นฆ่ากันตายนับพันศพ นายราชิพ กานธี นายกรัฐมนตรีคนใหม่ ได้ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือชาวซิกข์ 16,000 คนที่อพยพทั้งบ้านเรือนหนีพวกบัคคิงเข้าไปหลบอยู่สถานที่ต่าง ๆ ทั้งศูนย์อพยพ สถานที่ตำรวจและสถานที่สำคัญทางศาสนา นายราชิพ ได้สั่งปลดนายพิจีวาย ผู้บัญชาการรักษาความปลอดภัยในเมืองหลวงฐานหย่อนยานในการรักษาความเรียบร้อยและแต่งตั้งนายโมฮันเอ็นเควาลี เลขาธิการกระทรวงมหาดไทยเข้าดำรงตำแหน่งแทน ต่อมาเหตุการณ์ได้คลี่คลายเข้าสู่ความสงบมากขึ้น ได้มีกลุ่มชาวฮินดูคลั่งแค้นชาวซิกข์ ประมาณ 200 คน เดินออกมาเรียกร้องให้เพื่อนร่วมชาติสามัคคีกัน

นางสิงห์แห่งขุนเขาหิมาลัย

พิธีฉาปนกิจศพของนายกรัฐมนตรีอินทิดา คานธี มีขึ้นอย่างสมเกียรติ ณ ริมฝั่งแม่น้ำยมนาอันศักดิ์สิทธิ์แห่งเดียวกันกับที่ผู้นำสำคัญอื่น ๆ ของประเทศสิงคโปร์

พิธีในบ่ายวันที่ 3 พฤศจิกายน มีชนท่ามกลางประชาชนกว่า 600,000 คน และผู้นำกับตัวแทนของกว่า 100 ประเทศเข้าร่วมพิธีศพดังกล่าว เช่น ผู้นำจากอังกฤษ คือ นางมากาเร็ต แธตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ นายนิโกลัย ติโกนอฟ นายกรัฐมนตรีไซเวียต นายจอร์จ ชูลด์ จากสหรัฐ ฯ นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส ฌูบุน อิตาลี ผู้แทนรัฐบาลเวียดนาม ฯลฯ ส่วนประเทศไทยนั้นรัฐบาลส่งนายประพาส ลิมประพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปร่วมพิธีศพครั้งนี้ จากการฉาปนกิจศพครั้งนี้เถาถ่านของนางจะถูกนำไปทั่วอินเดียเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสสักการะ จากนั้นเถาถ่านทั้งหมดของนางสิงห์จะถูกนำไปโปรยเหนือขุนเขาหิมาลัย ตามความต้องการของนาง

นางจบชีวิตและบทบาททางการเมืองลงขณะมีอายุได้ 66 ปีเศษ ชาติอีกเพียง 19 วันเท่านั้นก็จะครบรอบวันเกิดปีที่ 67 ของนาง ถึงอย่างไรก็ตามความดีทั้งหลายที่บุคคลสำคัญผู้นี้ ได้สร้างสรรค์สังคมอินเดียซึ่งเป็นสังคมที่ใหญ่โตมีระบบชั้นวรรณะที่เคร่งครัดมีผู้คนส่วนใหญ่ยากจนและที่สำคัญเป็นประเทศที่มีชนบทรวมนิยมประเพณีหลายประการที่กดขี่และลดคุณค่าของสตรีว่าด้อยกว่าบุรุษซึ่งนางก็เป็นสตรีที่สามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนำทีมบริหารงานของรัฐบาลที่ประกอบด้วยบุรุษหลายต่อหลายคนนับเป็นภาพที่น่าทึ่งสำหรับประชาคมโลกไม่ใช่น้อยแม้แต่ชาวอินเดียเอง และในฐานะผู้นำของประเทศประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาที่ใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนั้นสิ่งที่เป็ความดีที่บุคคลผู้นี้ได้สร้างก็คือการสร้างคววมเจริญและความภูมิใจในด้านการเมืองการปกครองให้แก่อินเดียให้ชาวโลกได้ยอมรับอินเดีย และด้วยการนำของบุคคลผู้นี้เองที่ทำให้ประเทศอินเดียได้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางนิวเคลียร์เป็นอันดับหกของโลก และอีกอันหนึ่งก็คือบุคคลผู้นี้ได้ดำรงตำแหน่งประธานของกลุ่มประเทศขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดซึ่งถือได้ว่าเป็นตำแหน่ง

ที่มีความสำคัญในทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างมากและได้รับการมองว่าพยายามจะนำอินเดียไปสู่การดำเนินนโยบายสายกลางและอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศอภิมหาอำนาจ ซึ่งความดีโดยสังเขปของบุคคลสำคัญผู้นี้ ได้กระทำนั้นจะเป็นสิ่งที่ชาวอินเดียทุกคนจะต้องจดจำไม่มีวันจะรู้ลืมไปได้ ส่วนชีวิตวิญญานนั้นย่อมเป็นสิ่งสลายและดับสิ้นได้ แต่ความดีของคนทีกระทำไว้นั้นจะไม่มีวันสูญหายไปจากโลก ดังอินทรวีเชียรฉันทน์ที่ว่า

พฤษภาส
โททนต์เสนท์คง
นรชาติวางวาท
สถิตยทวแต่ขั้วค

อิกฤตยขรอันปลดปลง
สำคัญทมาถในกายมี
มลายสันทงอินทรี
ประกบไว้ ในโลกา

การเมืองการปกครองของอินเดีย

ประเทศอินเดียเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล และมีประชากรจำนวนมากถึง 750 คน นับเป็นปัญหาสำคัญในการปกครองของผู้บริหาร โดยเฉพาะเชื้อชาติ ศาสนา มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชากรอย่างยิ่ง ไม่ว่าในยุคที่มีการปกครองด้วยพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือปัจจุบันที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีรูปแบบมาจากอังกฤษ และเป็นประเทศที่มีการใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างถูกต้องมากประเทศหนึ่งในเอเชีย

บทความนี้ได้เขียนให้เห็นถึงการต่อสู้ของชาวอินเดียจนได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากอังกฤษ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2490 และจากเหตุการณ์นั้นเองทำให้ชาวโลกได้รู้จักรัฐบุรุษคนสำคัญของอินเดียท่านหนึ่งคือมหาตมะ คานธี ซึ่งเป็นผู้นำในการเรียกร้องเอกราชด้วยวิธีอหิงสาจนได้รับความสำเร็จ และระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยของอินเดียซึ่งได้นำมาใช้ในการปกครองบริหารประเทศนับตั้งแต่ได้รับเอกราชมา และได้พัฒนาเติบโตมาจนกระทั่งปัจจุบัน ถึงแม้จะมีอุปสรรคต่าง ๆ ในการปกครองและบริหารประเทศ เช่น ปัญหาจากการมีวัฒนธรรมหลากหลายของประชากร รวมทั้งปัญหาความยากจนความอดอยากของประชากร และปัญหาชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่อินเดียก็ได้นำเอาระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองและบริหารประเทศจนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางนิวเคลียร์ประเทศหนึ่งในโลก

บรรณาธิการ

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

การเมืองการปกครองของอินเดีย

โดย บุญเรือง บุรภักดิ์

ประเทศอินเดียในอดีตซึ่งคนไทยเรารู้จักกันในชื่อว่า “ชมพูทวีป” อาณาบริเวณที่เป็นที่ตั้งของประเทศอินเดียแห่งนี้เป็นที่ดินแดนที่เคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองและมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนับพัน ๆ ปี และไม่ต้องสงสัยว่า ประวัติอันยาวนานของชมพูทวีปได้มีส่วนเสริมสร้างสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของประเทศอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสังคม ศาสนา และการปกครอง คนอินเดียทั้งประเทศนั้นมีจำนวนหลายร้อยคนที่มีการศึกษาดีบ้างแล้ว ไม่มีบ้าง แบ่งแยกกันอยู่ด้วยอาณาเขตภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศที่ผิดกันตั้งแต่ร้อนสุดไปจนหนาวสุดหรือแผ่นดินที่ลุ่มต่ำจนถึงยอดฟ้าป่าหิมพานต์ นอกจากนั้นยังแยกออกเป็นศาสนา อิสลาม ศาสนาฮินดู แยกเป็นซิก เป็นปาร์ซี และแม้แต่ศาสนาเดียวกันก็ยังแบ่งแยกวรรณะกันเป็นพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร ตลอดทั้งพวกจัณฑาลอีกเป็นอันมาก คนเป็นจำนวนมากมายเหล่านี้อันแล้วแต่มีประเพณีอันสืบเนื่องกันมาแต่โบราณ รัตรังอยู่ทุกขณะจิต ต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์จะต้องรักษา ประกอบทั้งมีกิเลสทั้งปวงเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลายในโลก มีโกรธ โลภ หลงต่าง ๆ ปัจจุบันประเทศอินเดียเป็นสหพันธรัฐมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภาคล้ายของอังกฤษมีการแยกอำนาจการปกครองเป็น 2 ส่วนคล้าย ๆ กับสหรัฐอเมริกาคือแบ่งเป็นส่วนกลางและส่วนรัฐ ระบบการเมืองของอินเดียในด้านรูปแบบนั้นลอกมาจากตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นด้านรัฐสภาก็ดี คณะรัฐมนตรีก็ดี พรรคการเมืองก็ดี การเลือกตั้งก็ดี แต่ในความนึกคิดหรือในแง่ของจิตใจการเมืองของอินเดียมีลักษณะเป็นแบบอย่างของอินเดียเอง แต่อย่างไรก็ตามการเมืองของอินเดียยังมีลักษณะการผสมระหว่างตะวันตกและตะวันออก และระหว่างยุคโบราณกับยุคปัจจุบัน หลังจากทีอินเดียได้เอกราชแล้วก็นำเอาระบบรัฐสภาแบบอังกฤษมาใช้ ในระยะ

LIART

แรกหลายคนคิดว่าประชาธิปไตยในอินเดียคงจะประสบความสำเร็จเหมือนกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะว่าสังคมของอินเดียเป็นสังคมที่เป็นเผด็จการแบบอำนาจนิยมซึ่งมีมานานหลายศตวรรษแล้ว คงจะไปสู่แบบเดิมแน่นอน แต่ในสภาพความเป็นจริง หลังจากอินเดียได้เอกราชแล้ว อินเดียสามารถดำเนินการปกครองในระบบประชาธิปไตยได้และมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า การเมืองของอินเดียประสบความสำเร็จทั้งในส่วนกลางและส่วนมลรัฐและได้สร้างความเจริญ และความภูมิใจให้กับอินเดียเป็นเวลานานทีเดียวยกเว้นช่วงพรรคชนะตะเป็นรัฐบาลปกครอง อย่างไรก็ตาม ที่นี้ขอกล่าวถึงการเมืองการปกครองของอินเดียก่อนได้รับเอกราชดังนี้

การต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย

ก่อนปี ค.ศ. 1857 กล่าวได้ว่าชาวอินเดียยังไม่มีความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชาตินิยม เพราะอินเดียภายใต้การปกครองของบริษัทอังกฤษหรือก่อนหน้านั้นยังมิได้รวมกันเป็นปึกแผ่นต่างแยกกันเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยและปกครองตนเอง นอกจากนั้นชาวอินเดียยังมีการแตกแยกกันในเรื่องศาสนา ลัทธิ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนเชื้อชาติจนยากที่จะรวมกันได้ จนกระทั่งในปี 1857 ทหารซีปอย ได้ก่อกบฏต่ออังกฤษซึ่งเรียกว่าเหตุการณ์ Mutiny เนื่องจากทหารฮินดูไม่ยอมใช้ลูกปืนที่มีไขโคผสม ต่อมากบฏได้ขยายไปยังดินแดนอินเดียตอนเหนือและกองทัพของมหาราชหลายองค์ได้เข้าร่วมด้วย นักชาตินิยมชาวอินเดียหลายคนอ้างว่าการต่อต้านอังกฤษในครั้งนั้นเป็นสงครามกู้เอกราชครั้งแรก ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะบ่งว่าเป็นสงครามกู้เอกราชแต่ น่าจะเป็นเพราะความไม่พอใจต่อระบบการปกครองของบริษัทอังกฤษมากกว่า นอกจากนั้นยังเนื่องมาจากข่าวลือว่าอังกฤษพยายามจะเปลี่ยนอินเดียที่เป็นฮินดูให้เป็นคริสเตียนและพวกมิชชันนารีเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ลัทธิฮินดูต้องเสื่อมลง การออกกฎหมายห้ามกระทำพิธีชาติและการฆ่าทารกหญิงก็เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียไม่พอใจและก่อกบฏขึ้น

ผลจากการที่ชาวอินเดียยกอบฏในครั้งก็คือ รัฐบาลอังกฤษไม่ไว้ใจที่จะให้บริษัทอินเดียตะวันออกปกครองอินเดียต่อไป จึงได้แยกอินเดียเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษในปี 1858 และอังกฤษได้เข้าปกครองอินเดียอย่างเด็ดขาด อินเดียจึงรวมกันได้อย่างเป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรกภายใต้ระบบการปกครองของอังกฤษและการที่อินเดียรวมตัวได้นี้เองจึงเป็นจุดที่ก่อให้เกิดลัทธิชาตินิยมของชาวอินเดีย

นักชาตินิยมรุ่นแรก นักชาตินิยมส่วนใหญ่ของอินเดียเป็นผู้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากตะวันตกและอังกฤษ จึงทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดและเรียกร้องให้อังกฤษปฏิรูปการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจของอินเดียทรุดหนักระหว่างปี 1868—1878 ชาวอินเดียล้มตาย เนื่องจากอดอาหารเป็นโรคระบาดตายมีจำนวนสูงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในช่วงระยะนี้ปรากฏว่าพลเมืองได้ลดลงนับเป็นจำนวนหลายล้านคน

นักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ของอินเดียมักจะเน้นถึงการต่อต้านลัทธิต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับลัทธิฮินดู เพราะพวกนี้กลัวว่าชาวอินเดียจะหันไปนับถือคริสต์ศาสนาทั้งหมด มีการปฏิรูปลัทธิชาวฮินดูขึ้นใหม่ให้ทันสมัยเท่าทันเหตุการณ์ ลัทธิฮินดูใหม่มีส่วนในการส่งเสริมให้เยาวชนในอินเดียได้รับการศึกษาสูงขึ้น เป็นการยกฐานะของสตรีและชนชั้นที่ถูกลดขี่ให้สูงขึ้น

จะเห็นได้ว่านักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ของอินเดียก่อนที่จะหันไปต่อต้านอังกฤษอย่างจริงจัง ได้เกิดแนวความคิดในการปฏิรูปลัทธิฮินดูก่อน ซึ่งเป็นแนวความคิดคล้าย ๆ กับพวกชนชั้นปัญญาชนชาวจีนก่อนที่จะเกิดการปฏิรูปต่อราชวงศ์แมนจูพวกชนชั้นปัญญาชนก็มีแนวความคิดที่จะปฏิรูปลัทธิขงจื้อก่อน และแนวความคิดในการปฏิรูปก็ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกเช่นเดียวกัน

นักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ที่สำคัญของอินเดียได้แก่

ศรีรามากฤษณะ มีหลักการเน้นเรื่องความเชื่อทางศาสนาและพยายามนำเอาแนวความคิดของลัทธิฮินดู ซึ่งแตกแยกออกหลายแนวมาเชื่อมโยงกันใหม่ให้เป็นแนวความคิดใหม่และต่อต้านลัทธิศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ฮินดู

วิเวกานันท์ มีชีวิตอยู่ระหว่างปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 เคยอยู่ในสหรัฐอเมริกา มีความชื่นชมต่อระบอบประชาธิปไตยของอเมริกัน เขาได้โจมตีระบบสังคมของอินเดียมีการแบ่งชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้อารยธรรมของอินเดียต้องเป็นอัมพาตเขายังได้ประณามระบบประเพณีที่โบราณและคร่ำครึของอินเดียและเรียกร้องให้อังกฤษให้ความเสมอภาคและเสรีภาพแก่อินเดีย

ระพินทร์นาถกูระ เป็นผู้มีอิทธิพลต่อชาวอินเดียมาก เป็นผู้วางรากฐานแนวความคิดชาตินิยมของอินเดีย และเผยแพร่เรื่องราวของอินเดียให้ชาวโลกได้ทราบและนำเรื่องราวของต่างชาติมาเผยแพร่ให้ชาวอินเดียได้ทราบ เพื่อที่จะได้ให้ชาวอินเดียมีหูตากว้างขวางรู้จักโลกภายนอกดีขึ้น หลักการของเขาเน้นในเรื่องการปฏิรูป การศึกษา วัฒนธรรม การอนามัยและความเสมอภาค

ส่วนช่วงศตวรรษที่ 19 นี้ส่วนประกอบที่สำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียรวมพลังชาตินิยมได้ คือ การที่อังกฤษใช้กฎหมายปกครองอินเดียอย่างเข้มงวดและปกครองด้วยวิธีรวมกันเป็นปึกแผ่นมั่นคงประการหนึ่ง ประการที่สองเนื่องจากระบบคมนาคมที่เจริญก้าวหน้าทำให้ชาวอินเดียติดต่อถึงกันได้สะดวกและประการสุดท้ายเนื่องจากชาวอินเดียได้รับการศึกษาจากตะวันตก จึงเกิดความรู้สึกนึกคิดทางเสรีนิยมและได้รับแนวความคิดจากนักปรัชญาชาวอังกฤษที่สำคัญๆ เช่น เอ็ดมันด์ เบอว์ก และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ซึ่งแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อชาวอินเดีย นอกจากนั้นชาวอินเดีย ยังได้รับการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิด ทางด้านชาตินิยมจากหนังสือพิมพ์ซึ่งมีพวกปัญญาชนช่วยกันเขียนบทความสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมให้แก่ชาวอินเดีย ในปี ค.ศ. 1878 อังกฤษออก พ.ร.บ. การพิมพ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวอินเดียได้รับเสรีภาพทางการเขียนมากขึ้นกว่าเดิมและยังผ่อนปรนให้ชาวอินเดียมีสิทธิมีเสียงในการปกครองมากยิ่งขึ้น

ชาวอินเดียได้ตั้งกลุ่มผู้มีบทบาททางการเมืองเพื่อเรียกร้องเอกราชเรียกว่า คองเกรส (India's National Congress) ประชุมกันครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม 1885 โดยมีผู้แทนมาจากแคว้นต่างๆ ทุกแคว้น การประชุมครั้งแรก ไม่ค่อยได้ผลเท่าใดนัก แต่ได้ประโยชน์ในแง่ที่ว่าผู้นำชาวอินเดียที่มาจากส่วนต่างๆ ของประเทศได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอแนะต่อรัฐบาลอังกฤษเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่อังกฤษไม่ค่อยสนใจนัก

ระหว่างปี 1885 ถึงปี 1905 คองเกรสได้เรียกร้องรัฐบาลแก้ไขปัญหาเรื่องความยากจนเรียกร้องให้รัฐบาลรับชาวอินเดียเข้ารับราชการเพิ่มขึ้น การที่รัฐบาลจะออกกฎหมายต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวอินเดียโดยส่วนใหญ่ ให้รัฐบาลปรับปรุงและสร้าง ความเจริญในส่วนภูมิภาค ลดค่าใช้จ่ายทางทหารลงมา ลดการเก็บภาษีจากชาวอินเดีย จัดการขยายการศึกษาและฝึกชาวอินเดียทางด้านเทคโนโลยี ในระยะแรกอังกฤษคิดว่าพวก คองเกรสคงจะไม่มีผลสำคัญเท่าใดนัก แต่อังกฤษคาดการณผิดพลาด เพราะพวกคองเกรสมี ความเข้มแข็งมากขึ้นทุกทีและมีอิทธิพลอยู่ในหมู่ชาวอินเดีย

ในปี 1905 อังกฤษได้แบ่งแคว้นเบงกอลออกเป็น 2 ส่วน เป็นแคว้นเบงกอล ตะวันออกและแคว้นอัสสัมซึ่งเป็นแคว้นของชาวฮินดูกับมุสลิม ชาวอินเดียแสดงความ ไม่พอใจโดยกล่าวหาว่าเป็นแผนของอังกฤษที่จะต้องการแบ่งแยกอินเดียเพื่อสะดวกในการ ปกครองชาวอินเดียทั่วประเทศต่างพากันประท้วงการกระทำของอังกฤษโดยวิธีบอยคอต สินค้าของอังกฤษและยังบอยคอตไม่ยอมเรียนในโรงเรียนของอังกฤษอีกด้วย เป็นผลทำให้ ชาวอินเดียต้องหาที่เรียนกันใหม่ จึงแก้ปัญหาโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยซึ่ง ดำเนินการโดยชาวอินเดียเองเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นไปชาวอินเดียพยายามจัดการศึกษา ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น

ในปี 1906 คองเกรสได้เรียกร้องให้อังกฤษมอบเอกราชแก่อินเดียเป็นครั้งแรก แต่ในคองเกรสแตกแยกกันเอง ผู้นำบางคนต้องการให้ต่อสู้เพื่อเอกราชด้วยวิธีรุนแรง แต่บางคนต้องการใช้วิธีปฏิรูป ผู้นำคนสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ โคชะเล นโยบายของโคชะเล ต้องการที่จะขยายการศึกษาออกไปให้กว้างขวาง และให้ชาวอินเดียมีส่วนรับผิดชอบใน กิจการของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นการเตรียมตัวให้ชาวอินเดียได้เข้ารับหน้าที่ แทนอังกฤษหลังจากที่อังกฤษได้มอบเอกราชให้แก่อินเดียแล้ว ส่วนพวกหัวรุนแรงซึ่งมี ดิลัค เป็นผู้นำต้องการที่จะปฏิวัติและสนับสนุนให้ใช้วิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่เพื่อความพยายามที่จะขับไล่อังกฤษออกไปจากอินเดีย

บทบาทของกองเกรสในการเรียกร้องเอกราช

ก่อนที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 อังกฤษได้ยินยอมให้ชาวอินเดียมีสิทธิมีเสียงในการปกครองมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในปี 1909 อังกฤษได้ออก พ.ร.บ. MORLEY—MINTO REFORM ประกาศเลิกระบบการแต่งตั้งสมาชิกสภาธิบดีบัญญัติแห่งแคว้นของอินเดียและเปลี่ยนเป็นใช้ระบบเลือกตั้งแทนในปี 1910 ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาทั่วอินเดีย ผู้แทนอินเดีย 135 คนมีที่นั่งในสภาและเป็นผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามชาวอินเดียก็ยังไม่พอใจนโยบายของอังกฤษที่ยังไม่ให้เอกราชแก่อินเดียอย่างสมบูรณ์

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวอินเดียได้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลืออังกฤษในการเข้าร่วมสงคราม อังกฤษได้เกณฑ์ทหารอินเดียถึง 1 ล้านคนส่งไปยังแนวหน้า การที่ชาวอินเดียสนับสนุนอังกฤษในการทำสงครามก็หวังว่า ถ้าสงครามโลกสงบแล้ว อังกฤษคงจะให้อินเดียได้รับเอกราช แต่แล้วชาวอินเดียก็ต้องผิดหวังเพราะสงครามโลกสงบแล้วอังกฤษก็ยังมิให้เอกราชแก่อินเดีย ชาวอินเดียยิ่งแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวตะวันตกมากยิ่งขึ้นเมื่อได้ทราบว่าแคนาดา แอฟริกาใต้และออสเตรเลียแสดงอาการรังเกียจผิวโดยออกกฎหมายต่อต้านชาวอินเดียที่อพยพไปทำมาหากินในประเทศดังกล่าว

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวอินเดียได้รับความอดอยากเพิ่มขึ้นและต้องเสียชีวิตด้วยโรคระบาดจำนวนมากมาย เช่น ในปี 1918 เกิดไข้หวัดใหญ่ระบาดในอินเดียอย่างหนักทำให้ประชาชนล้มตายถึง 5 ล้านคน ความไม่พอใจอังกฤษจึงทำให้ชาวอินเดียมีการร่วมชุมนุมประท้วงรัฐบาลบ่อยๆ ในที่สุดก็เกิดการนองเลือดขึ้นจนได้ ในเดือนเมษายน 1919 ผู้ลงชนได้ไปร่วมชุมนุมกันที่สวนแห่งหนึ่งในอัมริทซาร์ ทางการอังกฤษได้ประกาศห้ามชุมนุม แต่ประชาชนไม่เชื่อฟัง ทหารอังกฤษจึงเปิดฉากระดมยิงประชาชนผู้ปราศจากอาวุธทำให้ประชาชนล้มตายถึง 400 คน และบาดเจ็บ 1,200 คน

เหตุการณ์นองเลือดครั้งนี้ทำให้อังกฤษต้องเพลาการปฏิบัติต่อชาวอินเดีย โดยลดความรุนแรงลงและยอมผ่อนปรนให้สิทธิเสรีภาพแก่ชาวอินเดียมากขึ้น แต่ประชาชน

ยิ่งเพิ่มความรู้สึกที่จะต่อต้านอังกฤษมากขึ้น ในปี 1926 การจรวจลุ่นวายและการสไตรด์ต่อต้านอังกฤษยิ่งเพิ่มความรุนแรงขึ้น ในระยะนั้น พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มมีอิทธิพลในหมู่กรรมกร ในปี 1929 อังกฤษแสดงที่ทำประนีประนอมกับชาวอินเดีย โดยเสนอให้ผู้แทนอินเดียไปร่วมประชุมกับรัฐบาลอังกฤษที่ลอนดอน เพื่อพิจารณาให้เอกราชแก่อินเดีย แต่ชาวอินเดียรู้ว่าอังกฤษยังไม่มี ความตั้งใจจริงที่จะให้เอกราชแก่อินเดียจึงไม่สนใจต่อการประชุม กองเกรสได้เรียกร้องให้ชาวอินเดียต่อต้านอังกฤษโดยฝ่าฝืนกฎหมายพร้อม ๆ กัน และไม่ยอมจ่ายภาษี ให้อังกฤษ

ระยะนี้ชาวอินเดียได้มีผู้นำคนใหม่ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงที่สุดใน การต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย ท่านผู้นี้คือมหาตมะคานธี ในปี 1931 คานธีได้เป็นผู้แทนอินเดียไปร่วมประชุมโต๊ะกลมกับรัฐบาลอังกฤษ ที่ลอนดอน เพื่อเจรจาแผนการร่างรัฐธรรมนูญสำหรับอินเดีย แต่การเจรจาประสบความสำเร็จ เพราะอังกฤษต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง คานธีประมาณว่าเป็นแผนการ ของอังกฤษ ที่ต้องการจะแบ่งแยกอินเดียให้ชาวอินเดียเกิดแตกแยกกัน อังกฤษจะได้ปกครองอย่างสะดวก

บทบาทของคานธี ในการต่อสู้เพื่อเอกราช

มหาตมะคานธี ได้ใช้ชีวิตในการเป็นแพทย์อยู่ที่แอฟริกาได้ถึง 21 ปี (1893—1914) ตลอดเวลาที่ท่านอยู่ในแอฟริกาได้ ท่านได้แสดงให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจคนยากคนจนและต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในแอฟริกาได้โดยวิธีการที่เรียกว่า “สัตยาเคราะห์” คือการต่อต้านแบบสงบ ปราบกฏว่าได้รับผลสำเร็จด้วยดี เมื่อท่านกลับไปอินเดียท่านมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะต่อสู้เพื่อเอกราช ของอินเดียด้วยวิธีการสัตยาเคราะห์อย่างที่ท่านทำได้ผลในแอฟริกาแล้ว ในระยะแรกคานธีดำเนินนโยบายประนีประนอมกับอังกฤษเช่น สนับสนุนให้ชาวอินเดียเป็นทหารไปช่วยอังกฤษ ทำสงครามตอนหลังเห็นว่าอังกฤษไม่มีความตั้งใจจริงที่น่าจะให้เอกราชแก่อินเดีย คานธีจึงไม่เชื่อคำมั่นสัญญาของอังกฤษต่อไป

การต่อสู้ที่นับว่าเด่นเป็นครั้งแรกของคานธีก็คือการต่อต้าน พ.ร.บ. Rowlatt Act ของอังกฤษซึ่งตราขึ้นเพื่อใช้สำหรับปราบปรามผู้รักชาติชาวอินเดีย กฎหมายชนิดนี้ ริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอินเดีย อาทิให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการจับกุมคุมขัง ประชาชนและนำขึ้นฟ้องศาลได้ โดยไม่ต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่เคยใช้กันอยู่ เมื่อ อังกฤษประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ ประชาชนอินเดียต่างพากันคัดค้านทั้งประเทศ คานธี เป็นตัวตั้งตัวตีในการคัดค้าน โดยประกาศชักชวนให้ประชาชนต่อสู้แบบสัตยาเคราะห์ เช่นใช้วิธีนัดหยุดงานพร้อม ๆ กัน ทำให้การเจรจาส่งหยุดชะงักหมด การร่วมชุมนุม อภิปรายโจมตีอังกฤษ สวดมนต์อ้อนวอนในทิวสถาน เดินขบวน ไม่ให้ความร่วมมือกับ อังกฤษ ฯลฯ ทำให้อังกฤษรู้สึกหนักใจมาก

เนื่องจากชาวอินเดียยังมีความเจ็บใจอังกฤษ ซึ่งมีส่วนทำให้อุตสาหกรรมทอผ้า แบบพื้นเมืองของอินเดียต้องพังทลายลง เพราะอังกฤษส่งสินค้าผ้ามาตีตลาดในอินเดีย คานธีจึงวางแผนแก้เผ็ดอังกฤษโดยชักชวนให้ชาวอินเดียทั้งหมดเลิกใช้สินค้าผ้าทอจาก อังกฤษและให้ชาวอินเดียทอผ้าใช้เองด้วยเครื่องมือแบบเก่า ปรากฏว่าประชาชนต่างพากัน เชื่อฟังปฏิบัติตามคานธีอย่างพร้อมเพรียงกัน ผลก็คือโรงงานทอผ้าหลายโรงในอังกฤษต้อง เลิกล้มกิจการเพราะขายสินค้าไม่ออก สร้างความกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจอย่างมาก

ในเดือนธันวาคม 1921 รัฐบาลอังกฤษประกาศว่า Prince of Wales จะเสด็จ เยี่ยมอินเดีย คานธีจึงประกาศเชิญชวนให้ประชาชนบอยคอตการเสด็จครั้งนี้ อังกฤษรู้สึก ขุ่นเคืองมากจึงประกาศกฎอัยการศึกและลงมือจับกุมผู้ที่บอยคอตเป็นการใหญ่ คานธีรู้ตัว ดีว่าวันหนึ่งท่านจะถูกจับ แต่ท่านก็พร้อมจะให้จับกุมอยู่เสมอ ดังนั้นท่านจึงสั่งสอน ประชาชนมิให้ก่อเหตุวุ่นวายแม้ว่าท่านจะถูกจับและให้ยึดมั่นในหลักอหิงสา ในเดือน มีนาคม 1922 คานธีถูกจับและถูกส่งฟ้องต่อศาลฐานเป็นผู้ต่อต้านรัฐบาล คานธีถูกศาล ตัดสินจำคุก 6 ปี แต่ท่านติดคุกจริง ๆ เพียง 2 ปีเท่านั้น เมื่อออกจากคุกท่านก็ตั้งต้น ต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียต่อไปใหม่

คานธี ใช้วิธีการต่อสู้แบบใหม่คือวิธีการขัดขืนกฎหมายโดยมหาชนทั่วไปซึ่ง เรียกว่า “สงครามอิสรภาพ” War of Independence โดยเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 1930

กฎหมายฉบับแรกที่คานธีประกาศชัดขึ้นก็คือกฎหมายเกลือ เพราะกฎหมายฉบับนี้บีบบังคับชาวอินเดียมาก กล่าวคือประชาชนไม่มีสิทธิ์ที่จะนำเอาน้ำทะเลมาทำเป็นเกลือ แม้กระทั่งอยู่ใกล้ทะเลก็ตาม ผู้ที่จะผลิตเกลือได้ก็คือรัฐบาลเท่านั้น แล้วนำมาขายให้แก่ประชาชนแพงกว่าการลงทุนสองเท่า จึงเท่ากับประชาชนผู้กินเกลือต้องเสียภาษีในราคาสูง การที่ชาวอินเดียได้ต่อต้านกฎหมายนี้ อังกฤษลงมือจับกุมผู้ฝ่าฝืนกฎหมายนับหมื่น ๆ คน จนไม่มีที่จะคุมขังในที่สุดต้องปล่อยตัวไป อังกฤษหันมาใช้วิธีเข้มงวดในการออกหนังสือพิมพ์และควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างกวาดล้าง

ในเดือนพฤษภาคม 1930 คานธีถูกจับอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ประชาชนต่างมีปฏิริยาคัดค้านทั่วประเทศ บางแห่งประชาชนได้ปะทะกับเจ้าหน้าที่ถึงบาดเจ็บล้มตายไปหลายคน ผู้นำชาวอินเดียที่สำคัญอีกคนหนึ่งคือเนห์รูได้ประกาศต่อสู้กับอังกฤษต่อไปโดยวิธีการไม่ยอมเสียภาษีบอยคอตธนาคารบริษัทประกันชีวิต บริษัทเดินเรือและบริษัทอื่น ๆ ที่อังกฤษเป็นเจ้าของ

ต่อมาคานธีได้อิสรภาพและได้เจรจาด้วยสันติวิธีกับผู้สำเร็จราชการอังกฤษประจำอินเดียหลายครั้ง จนได้รับความสำเร็จด้วยดี อังกฤษลดความเข้มงวดลงและยกเลิกกฎหมายบางอย่างที่ไม่เป็นธรรม เช่น กฎหมายเกลือ เป็นต้น ขณะที่คานธีต่อสู้กับอังกฤษด้วยวิธีการสงบนั้น ยังมีชาวอินเดียกลุ่มน้อยใช้วิธีการรุนแรง เช่น พวกสมาคมลับเยาวชนมากจะใช้วิธีลอบฆ่าบุคคลสำคัญของอังกฤษ เมื่อถูกจับได้จะถูกลงโทษถึงประหารชีวิต

ในปี 1937 อังกฤษได้ยอมให้อินเดียเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กว้างขวางขึ้น ผลของการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคองเกรสได้ชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น ส่วนสมาชิกสันนิบาตมุสลิมได้รับเลือกเข้าไปนั่งในสภาไม่ถึง 5% องเกรสจึงจัดตั้งรัฐบาลโดยไม่ยอมรับสันนิบาตมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วมด้วยทำให้พวกมุสลิมไม่พอใจองเกรสซึ่งเป็นพวกฮินดู หลังปี 1937 สันนิบาตมุสลิมเข้มแข็งมากขึ้นภายใต้การนำของมุฮัมมัด อาลี จินนาห์ ซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญของเนห์รูและพรรคองเกรส จินนาห์ เริ่มต่อต้านพวกฮินดู เนื่องจากพวกฮินดูจัดตั้งรัฐบาลและบริหารงานแบบชาตินิยมมากเกินไปมุ่งที่จะให้ผลประโยชน์แก่พวกฮินดูและไม่ให้ความเสมอภาคแก่ชาวมุสลิม รอยร้าวระหว่าง

ฮินดูกับมุสลิมรุนแรงขึ้น เมื่อเดือนตุลาคม 1939 เมื่อจินนาห์ประกาศว่า ปัญหาฮินดูมุสลิมจะแก้ไปได้ก็โดยการแยกออกเป็น 2 ประเทศ เขากล่าวว่าถ้าให้พวกฮินดูบริหารประเทศต่อไปก็อาจจะนำไปสู่สงครามกลางเมืองในอินเดีย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 อังกฤษได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ชาวอินเดียว่าจะให้เอกราชอย่างสมบูรณ์แก่ชาวอินเดียภายหลังสงครามสงบแล้ว และขอให้ชาวอินเดียช่วยเหลืออังกฤษในการทำสงครามพรรคองเกรสสนับสนุนอังกฤษในการต่อสู้รบกับฝ่ายอักษะ อังกฤษได้เกณฑ์ชาวอินเดียไปเป็นทหารถึง 2 ล้านคนและเป็นหนี้ยอินเดียถึง 4 พันล้านดอลลาร์ ชาวอินเดียส่วนใหญ่อยู่ในความสงบ แต่ก็มีบางกลุ่มที่เห็นว่าควรฉวยโอกาสทำสงครามได้ติดกับอังกฤษเพื่อกู้เอกราชโดยขอความร่วมมือจากญี่ปุ่น บุคคลสำคัญของกลุ่มนี้ได้แก่ จันทรโกส เขาได้หนีไปร่วมมือกับญี่ปุ่นที่สิงคโปร์ ซึ่งขณะนั้นสิงคโปร์ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นแล้ว จันทรโกสได้รวบรวมเชลยศึกอินเดียที่ญี่ปุ่นจับได้จัดตั้งกองทัพแห่งชาติอินเดียเพื่อสู้กับอังกฤษและประกาศจัดตั้งรัฐบาลอินเดียเสรีขึ้น โดยมีตัวเขาเป็นนายกรัฐมนตรี กองทัพจันทรโกสภายใต้การสนับสนุนของญี่ปุ่นสามารถยึดมณีปุระได้ แต่พอถึงปี 1945 ญี่ปุ่นประสบความล้มเหลวที่จะยึดอินเดียและกลับเป็นฝ่ายถอย กองทัพจันทรโกสจึงต้องยอมแพ้แก่สัมพันธมิตรในพม่าเมื่อเดือนพฤษภาคม 1945 ส่วนจันทรโกสได้หลบหนีออกจากพม่าไปยังเกาะฟอร์โมซา แต่เขาโชคร้ายเครื่องบินที่โดยสารตกเสียชีวิตในขณะที่ยี่ร่อนลง

อินเดียได้เอกราช (15 สิงหาคม 1947)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบแล้ว ในปี 1945 พรรคกรรมกรอังกฤษของนายคลีเมนต์แอทลี เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล นโยบายของพรรคนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาอาณานิคมอยู่แล้ว ดังนั้นการเจรจาเพื่อให้เอกราชแก่อินเดียจึงง่ายเข้า ในปี 1945 มีการเลือกตั้งทั่วไปในอินเดีย การเลือกตั้งครั้งนี้สันนิบาตมุสลิมเข้มแข็งกว่าแต่ก่อนมาก สมาชิกของพรรคจึงได้รับเลือกตั้งจากชาวมุสลิมอย่างท่วมท้นฤดูใบไม้ผลิปี 1946 นายกรัฐมนตรีแอทลี แห่งอังกฤษได้ส่งรัฐมนตรี 3 นายไปยังอินเดีย เพื่อพิจารณาให้เอกราช

แก่ชาวอินเดียรวมทั้งจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น อังกฤษได้เสนอแผนการต่อพรรคองเกรส และสันนิบาตมุสลิมให้มีการรวมอินเดียแบบสหพันธรัฐและจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น แต่ทั้งสองฝ่ายก็ไม่สามารถลงกันได้เกี่ยวกับการรวมอินเดียให้เป็น ประเทศเดียวกันหรือจะแยกจากกัน ในที่สุดผู้แทนอังกฤษก็เสนอให้แยกอินเดียออกเป็น 3 ส่วน สองส่วนเป็นของปากีสถาน หรืออินเดียก็ได้ จินนาห์ยอมรับข้อเสนอนี้ แต่เนห์รูลังเลใจ ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ในเดือนสิงหาคม 1946 เนห์รู ได้แจ้งว่าองเกรสไม่สามารถยอมรับข้อเสนอของอังกฤษในเรื่องการแบ่งแยกอินเดียได้ จินนาห์มีปฏิกิริยาได้ตอบทันทีโดยถอนตัวออกจากที่ประชุมและเรียกร้องให้ชาวมุสลิมใช้วิธีการต่อสู้อย่างรุนแรง ผลปรากฏว่าเกิดการต่อสู้ระหว่างชาวฮินดูกับมุสลิมด้วยกันครั้งใหญ่ในเมืองกัลลัตตา ในช่วงระยะเวลาเพียง 3 วัน มีผู้ถูกฆ่าตาย 6,000 คน อินเดียกำลังอยู่ในยุคมืด

รัฐบาลอังกฤษได้ส่ง ลอร์ดหลุยส์ เม้าแมตเตน ซึ่งเป็นอุปราชคนสุดท้ายประจำอินเดียเดินทางไปอินเดียเพื่อหาทางเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างฮินดูกับมุสลิม ในที่สุดปัญหาเรื่องอินเดียทั้งหมดก็ยุติลงชั่วคราว ในวันที่ 15 สิงหาคม 1947 อังกฤษได้ให้เอกราชอย่างสมบูรณ์แก่อินเดีย แต่อินเดียถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนตะวันตกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยแคว้นปัญจาบ ซินและ British Baluchistan, เราเรียกดินแดนส่วนนี้ว่า ปากีสถานตะวันตก ส่วนที่ 2 คือดินแดนตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยครึ่งหนึ่งของแคว้นเบงกอลตะวันออก เราเรียก ดินแดนนี้ว่า “ปากีสถานตะวันออก” สองส่วนนี้รวมกันเป็น “ปากีสถาน” และส่วนที่เหลือ คือประเทศ “อินเดีย”

การร่างรัฐธรรมนูญ

เมื่ออังกฤษให้เอกราชแก่อินเดียอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 1947 แล้ว ประเทศอินเดียได้จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น สภาร่างรัฐธรรมนูญของประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย ประกอบด้วยสมาชิกที่นับถือศาสนาฮินดูและเป็นสมาชิกของพรรค กองเกรสแห่งชาติทั้งหมดมีจำนวน 205 คน สภาร่างรัฐธรรมนูญใช้เวลา 2 ปีเศษคือจาก ปี ค.ศ. 1947 — 1949 จึงสามารถร่างรัฐธรรมนูญได้สำเร็จเพราะในการร่างรัฐธรรมนูญ นั้นต้องเผชิญปัญหาสำคัญ ๆ มากมาย เช่น ปัญหาจากการรวมรัฐเจ้าครองนครกว่า 500 รัฐ เข้ากับอินเดียและปัญหาการกำหนดสัมพันธภาพระหว่างรัฐต่าง ๆ ที่รวมกันขึ้นเป็นประเทศ ใหม่กับรัฐบาลกลางที่จะจัดตั้งขึ้น ประเทศสาธารณรัฐอินเดียได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 1946 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มกราคม 1950 เป็นต้นไป

อนึ่ง ในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศอินเดียนั้นผู้นำพรรคกึ่งกรสต้องใช้ ความพยายามอย่างมากที่จะทำให้มหาราชต่าง ๆ ยอมสละอำนาจดั้งเดิมที่พวกเขาถืออยู่เหนือ ดินแดน และประชากรในรัฐของเขา เช่น อำนาจในการเก็บภาษีจากประชาชนและ รัฐบาลต้องยอมจ่ายเงินประจำปีให้มหาราชเหล่านี้เป็นเครื่องตอบแทน จึงสามารถตกลง กันได้ และการจ่ายเงินประจำปีแก่มหาราชเหล่านี้ย่อมแตกต่างกันตามดินแดนเล็กใหญ่ที่ พวกเขาปกครอง มหาราชบางคนได้รับเงินตอบแทนปีละ 60 ล้านบาท เช่น นิซาม แห่งไฮเดอราบัด รัฐบาลต้องจ่ายให้กับมหาราชเหล่านี้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงรัฐบาลของ นางอินทรา คานธี จึงได้แก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญยกเลิกข้อความเมื่อปลายปี ค.ศ. 1971

ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดแนวทางในการปกครองประเทศของตนไว้ให้ครบ ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการคลัง การบริหารและการเมืองทั้งของระดับชาติและของระดับ รัฐ ยังผลให้รัฐธรรมนูญอินเดียมีบทบัญญัติยาวที่สุดคือมี 395 มาตรา และมีบัญชีแสดง รายละเอียดต่าง ๆ ไว้อีกหลายบัญชี

อินเดียได้ประกาศตนเป็นสาธารณรัฐมีประธานาธิบดีของตนเป็นประมุข แต่
ยังยอมรับประมุขของอังกฤษว่าเป็นประมุขของเครือจักรภพอังกฤษ ซึ่งอินเดียขออยู่ร่วมเป็น
สมาชิกด้วย อินเดียเป็นประเทศแรกในเครือจักรภพอังกฤษ ซึ่งไม่ยอมรับประมุขของ
อังกฤษเป็นประมุขของตน การจัดรูปแบบการปกครองแบบสหพันธ์รัฐนั้นอินเดียได้แบ่ง
ออกเป็นรัฐต่างๆ ถึง 22 รัฐ คือ อันตรประเทศ อัสสัม, พินาร์, กุลารัต, ฮารินา,
ทิมาลาประเทศ, จัมมูและแคชเมียร์, คาร์นาटक, เคราลา, มัธยมประเทศ, มหาราษฏร์
มานิปูร์, เมกาลัย, นาคาแลนด์, โอริสสา, บันจาบ, ราชาสถาน, สิกขิม, ทมิฬนาฑู,
ตาริปูระ อุตตรประเทศและเบงกอลตะวันตก

สถาบันและกระบวนการทางการเมือง

การปกครองของทุกประเทศจะดำเนินไปราบรื่นหรือไม่เพียงใดนั้น ส่วนหนึ่ง
ขึ้นอยู่กับการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ของสถาบันการเมืองต่าง ๆ ว่าสอดคล้องกับภาวะทาง
การเมืองของประเทศมากน้อยแค่ไหน และอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความมีระเบียบของพรรค
การเมืองและประสิทธิภาพของพรรคการเมืองที่เป็นพรรคของรัฐบาลว่าจะสามารถได้รับ
ความสนับสนุนจากสมาชิกของตนและประชาชนมากน้อยแค่ไหน ถ้าประเทศใดมีการจัด
แบ่งอำนาจหน้าที่ได้อย่างเรียบร้อยและมีพรรครัฐบาลที่เข้มแข็ง ประเทศนั้นจะมีความ
ราบรื่นและเกิดความผาสุก

อินเดียเป็นประเทศหนึ่ง ที่ได้มีการนำเอาวิธีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ทาง
การเมือง และการปกครองของสถาบันต่างๆ มาจากระบบของอังกฤษ ซึ่งจะกล่าวโดย
สังเขปดังนี้

1. ประธานาธิบดี ประธานาธิบดีของอินเดียมีฐานะเป็นประมุขของประเทศ
ที่ปกครองกันในระบอบรัฐสภาทั้งหลาย มีฐานะเหนือการเมืองและใช้อำนาจหน้าที่ตาม
พิธีการเท่านั้น

ประธานาธิบดีของประเทศอินเดียได้รับเลือกตั้งโดยทางอ้อมจากประชาชนผู้มี
สิทธิเลือกตั้ง ประธานาธิบดีคือสมาชิกสภาทั้ง 2 สภาของรัฐบาลและสมาชิกสภาของสภา
นิติบัญญัติของรัฐต่างๆ ประธานาธิบดีจะอยู่ในตำแหน่ง 5 ปี

ประธานาธิบดีอาจถูกฟ้องร้องกล่าวโทษให้ออกจากตำแหน่งได้ถ้าทำความผิดรุนแรง ฐานทรยศต่อชาติหรือละเมิดรัฐธรรมนูญ ผู้ที่จะฟ้องร้องกล่าวโทษประธานาธิบดีอาจเป็นสภาโตสภาหนึ่งก็ได้ ถ้าสภาผู้แทนเป็นผู้ฟ้องวุฒิสภาจะทำหน้าที่พิจารณาตัดสิน ถ้าวุฒิสภาเป็นผู้ฟ้อง สภาผู้แทนจะทำหน้าที่พิจารณาคัดสินและจะต้องลงมติด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 คำฟ้องนั้นจึงจะมีผลให้ประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง

ประธานาธิบดีมีรองประธานาธิบดีเป็นผู้ช่วย ผู้มีสิทธิเลือกรองประธานาธิบดีคือ สมาชิกของทั้ง 2 สภาของรัฐบาลกลาง รองประธานาธิบดีจะทำหน้าที่ช่วยเหลือประธานาธิบดี ตามที่ประธานาธิบดีมอบหมายเหมือนกับของสหรัฐอเมริกาและมีหน้าที่เป็นประธานวุฒิสภาเหมือนของสหรัฐอเมริกา

ใครบ้างเป็นประธานาธิบดี

นับตั้งแต่ประเทศอินเดียได้รับเอกราชเมื่อ 15 สิงหาคม 1947 เป็นต้นมา มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีมาแล้ว 8 ครั้ง คือ พ.ศ. 2495, 2500, 2505, 2510, 2512, 2517, 2520 และ 2525 มีประธานาธิบดีมาแล้ว 7 คน ดังรายชื่อดังต่อไปนี้

1. ดร. ราเชนทร์ ประศาสน์ 2494 – 2495 (แต่งตั้ง) 2495 – 2505 (เลือกตั้ง)
2. ดร. ชาร์เวपालลี ราชกฤษนันท์ (2505 – 2510)
3. ดร. ชาร์ไกร์ ฮุสเซน (2510 – 2512) (ถึงแก่อสัญกรรมก่อนครบวาระ)
4. ดร. วราหะคีรี เวนกะตะ คีรี (2512 – 2517)
5. ศรี ฟา ครุดดิน อาลี อาเหม็ด (2517 – 2520) (ถึงแก่อสัญกรรมก่อนครบกำหนดวาระ)
6. ศรี นิลัม สัจชีวา เรตตี (2520 – 2525)
7. ศรี ซ้อล สิงห์ 2525 ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน

2. คณะรัฐมนตรี ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและแต่งตั้งรัฐมนตรีต่าง ๆ ตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญของอินเดีย มาตรา 74 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือและแนะนำประธานาธิบดี

ในการปฏิบัติหน้าที่ แต่เนื่องจากผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและแนะนำเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง แท้จริงเพราะคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ที่ครองเสียงข้างมากในรัฐสภา ประธานาธิบดีจึงไม่อาจคัดค้านคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีได้ ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญคณะรัฐมนตรีเป็นเพียงที่ปรึกษาและผู้ช่วยประธานาธิบดีเท่านั้น

ใครบ้างเป็นนายกรัฐมนตรี

ประเทศอินเดียนับแต่ได้รับเอกราชเมื่อ 15 สิงหาคม 1947 จนถึงปัจจุบัน มีนายกรัฐมนตรีรวม 6 คนคือ

1. นายเขวหาราล เนห์รู เป็นนายกรัฐมนตรี 15 สิงหาคม พ.ศ. 2490—27 พฤษภาคม 2507 (รวม 17 ปี)
 2. นายลาลบาฮาดร์ ศาสตรี เป็นนายกรัฐมนตรี 2507—2508
 3. นางอินทิวรา คานธี เป็นนายกรัฐมนตรี 2509—2520, 2523—2527 (16 ปี)
 4. นายโมราจิ เดชาย เป็นนายกรัฐมนตรี 24 มีนาคม 2520—2522 (พรรคนะตะ)
 5. นายจวัน สิงห์ เป็นนายกรัฐมนตรี 27 กรกฎาคม 2522—2523
 6. นายราจีฟ คานธี เป็นนายกรัฐมนตรี 2527—ปัจจุบัน
3. รัฐสภา รัฐสภาของรัฐบาลกลางอินเดียมี่ 2 สภาคือ

ก. วุฒิสภา เรียกว่าสภาแห่งรัฐ ประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งมาจากสภาต่าง ๆ ของรัฐ มีสมาชิกไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกในสภาผู้แทน และจะต้องมีไม่มากกว่า 250 คน ในจำนวนนี้มี 12 คน ได้รับการแต่งตั้งมาจากประธานาธิบดี โดยปกติประธานาธิบดีจะแต่งตั้งบุคคลที่มีชื่อเสียงในประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสังคมสงเคราะห์ให้มาทำหน้าที่ในสภา สภานี้จะถูกรับไม่ได้ สมาชิกอยู่ในตำแหน่งเป็นระยะเวลา 6 ปี แต่ทุก ๆ 2 ปี จะต้องออกไป 1 ใน 3 เหตุที่ต้องออก 1 ใน 3 ทุก 2 ปี เพื่อให้มีสมาชิกใหม่เข้ามา เพื่อว่าสมาชิก

ใหม่จะได้มีการนำแนวความคิดใหม่ๆ มาพูดกันในสภานี้ สภานี้มีหน้าที่ออกกฎหมาย เสนอร่างกฎหมาย กฎหมายใดที่ผ่านสภาผู้แทนมาแล้ว แต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ กฎหมายนั้นบังคับใช้ไม่ได้

ข. สภาผู้แทนฯ เรียกว่าสภาประชาชน สภานี้เป็นสถาบันหลักในการปกครองประเทศอินเดีย เป็นสภาที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเต็มที่ สามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติได้ โดยร่วมกับวุฒิสภา สภานี้จะมีอายุคราวละ 5 ปี เว้นแต่จะถูกยุบเสียก่อน

อนึ่ง ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 42 ได้แก้ไขให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอายุการดำรงตำแหน่งได้ 6 ปี นายกรัฐมนตรีต้องมาจาก ส.ส. ฉะนั้นนายกรัฐมนตรีมีอายุ 6 ปีเหมือนกัน

4. ศาล ระบบการศาลของอินเดียถอดถอนแบบมาจากระบบการศาลของสหรัฐอเมริกา คือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีศาลสูงสุด 1 ศาล ประกอบไปด้วยประธานศาลสูงสุด 1 คน และผู้พิพากษาอื่นไม่เกิน 13 คน และอาจมีการตั้งศาลอื่นที่รองลงมาได้ตามความจำเป็นโดยจะต้องมีการตรากฎหมาย

ผู้พิพากษาสูงสุดหรือศาลฎีกาได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีซึ่งประธานาธิบดีจะกระทำต่อเมื่อได้ทำการปรึกษากับผู้พิพากษาทั้งหลายของศาลสูงสุดและศาลของมลรัฐต่าง ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็นแล้ว และผู้พิพากษาศาลสูงสุดจะออกจากตำแหน่งต่อเมื่ออายุครบ 65 ปี

การพิพากษาคดีที่มีลักษณะทางการเมืองของอินเดียคล้าย ๆ กับของสหรัฐอเมริกา คือ

1. การพิพาทระหว่างรัฐบาลกลางกับมลรัฐต่าง ๆ
2. การพิพาทระหว่างรัฐบาลกลางและมลรัฐกลุ่มหนึ่งกับมลรัฐอีกกลุ่มหนึ่ง
3. การพิพาทระหว่างมลรัฐต่าง ๆ

นอกจากนี้ศาลสูงสุดของรัฐบาลอินเดีย ยังมีอำนาจในการรับผิดชอบในการพิจารณาคดีการเมืองเหมือนศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาคือมีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาว่ากฎหมายของรัฐสภาหรือคำสั่งของประธานาธิบดีขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

พลังการเคลื่อนไหวทางการเมือง

พลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองของอินเดียได้เริ่มขึ้นหลังจากอินเดียได้รับเอกราชพลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้แก่กลุ่มผลประโยชน์พรรคการเมืองและคณะผู้นำที่มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองและการปกครองอินเดีย บรรดากรรมกร ชาวนา นักธุรกิจ นักเรียนและนักศึกษาได้รวมตัวกันในรูปของสมาคมบ้างในรูปของพรรคการเมืองบ้าง กลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มต่างแตกแยกออกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย และเลือกให้การสนับสนุนพรรคการเมืองต่างกัน บัดนี้สุดแต่ว่าพรรคใดจะมีนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มตนมากที่สุด เช่น กรรมกรบ้าง กลุ่มสนับสนุนพรรคองเกรส บางกลุ่มสนับสนุนพรรคประชาชนสังคมนิยม แต่บางกลุ่มสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์พรรคเหล่านี้ส่งตัวแทนของตนเข้าไปช่วยจัดตั้งองค์การให้กรรมกรที่สนับสนุนตน ตัวแทนของพรรคการเมืองเหล่านี้หลายคนได้กลายเป็นผู้นำที่สำคัญของประเทศในกาลต่อมาเช่น อดีตนายกรัฐมนตรีนะห์รู หรือประธานาธิบดีคีร์ของอินเดียก็ได้เคยทำงานในองค์การกรรมกรมาก่อน

ในทำนองเดียวกัน กลุ่มชาวนาก็แตกแยกกันและให้การสนับสนุนพรรคการเมืองต่างกัน เช่น บางกลุ่มให้การสนับสนุนพรรคองเกรส บางกลุ่มให้การสนับสนุนพรรคสังคมนิยม ส่วนกลุ่มที่มีหัวรุนแรงให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มนักศึกษาซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้ทางการเมืองใน สมัยเรียกร้องเอกราชก็แตกแยกกันในปัจจุบันและมีบทบาททางการเมืองน้อยลง กลุ่มนักธุรกิจและนักอุตสาหกรรมไม่แตกแยกกันส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนพรรคองเกรส

อย่างไรก็ตามนักธุรกิจและราชาที่ดินบางคนซึ่งเคยสนับสนุนพรรคองเกรสมาก่อนแต่มาภายหลังเกิดความไม่พอใจนโยบายของพรรคองเกรสที่มีแนวโน้มจะเป็นสังคมนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ คนพวกนี้จึงได้จัดตั้งพรรคการเมืองของตนขึ้น ชื่อว่าพรรคสวคันตรา แปลว่า “เสรีภาพ” พรรคนี้ยึดมั่นในนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม

การแบ่งอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล

รัฐบาลอินเดียมี 2 ระดับคือ

1. รัฐบาลกลาง เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องสำคัญ ๆ ของประเทศ เช่น การป้องกันประเทศ การต่างประเทศ การคลัง การทำสงคราม การรถไฟ การเดินเรือ การขนส่ง การควบคุมมาตรฐานสินค้า การติดต่อสื่อสาร การสามโนครวั

2. รัฐบาลแห่งรัฐ เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องสำคัญที่รองลงมา เช่น รักษาความสงบเรียบร้อย การตำรวจ การรักษาความยุติธรรม การราชภัณฑ์ การปกครองส่วนท้องถิ่น การสาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ การศึกษา การคมนาคมภายในรัฐ การชลประทาน การไฟฟ้า การเกษตรภายในรัฐ การป่าไม้ภายในรัฐ เรื่องเหล่านี้รัฐบาลกลางจะไม่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ ปล่อยให้ดำเนินการกันเอง รัฐบาลแห่งรัฐแต่ละรัฐที่อยู่ในสหภาพอินเดียจะมีข้าหลวงเป็นผู้ปกครอง ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งข้าหลวง ข้าหลวงต้องขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง ข้าหลวงต้องบริหารงานไปตามนโยบายของรัฐบาลกลาง แต่ละรัฐจะมีสภาพของตนเองคล้ายกับสภาพแห่งชาติ ส่วนใหญ่รัฐต่างๆ จะมีอยู่ 2 สภาพ แต่บางรัฐอาจมีสภาพเดียว สถานิติบัญญัติแห่งรัฐจะมีอำนาจจำกัดคือทำหน้าที่ในเรื่องการศึกษาและความสงบเรียบร้อย

การปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นในอินเดียมีมาแต่สมัยโบราณ แต่สมัยที่อังกฤษปกครองอินเดียนั้น ถือกันว่าเป็นหน่วยปกครองที่เป็นรากฐานสำคัญ ของการปกครองประชาธิปไตยในระดับชาติของอินเดีย

ลักษณะการจัดแบบการปกครองนั้นมีดังนี้

1. เมืองที่มีชุมชนหนาแน่นมาก จัดรูปการปกครองเป็น บรรษัทผู้จัดการ บรรษัทเป็นผู้ว่าการนครนั้น
2. เมืองที่มีคนน้อย จัดเป็นรูปเทศบาลเป็นหน่วยงานที่มีอิสระพอควรแต่ยังอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลของรัฐอยู่บ้าง

ในท้องถิ่นชนบทที่มีประชากรกระจัดกระจายอยู่ก็แบ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็น 4 ระดับคือ

1. หมู่บ้าน มีสภาบัญชาต เป็นสภาของหมู่บ้าน มีหน้าที่เกี่ยวกับการสาธารณสุข และการศึกษาของหมู่บ้านนั้น
2. เขตพัฒนา ตั้งขึ้นมาเพื่อการพัฒนา มีสภาบัญชาตสมมติพิจารณาเรื่องการพัฒนา จัดการเก็บเงินเพื่อการเกษตร

LI RT

3. อำเภอ มีสภาชีลาปาริชาต สมาชิกประกอบด้วยประชาชนที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น เป็นผู้ดูแลการบริหารกิจการในท้องถิ่น
4. แขวง เป็นเขตบริหารของรัฐบาลแห่งรัฐ ไม่มีสภาของประชาชน

พรรคการเมือง

พรรคคองเกรสเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดและได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

พรรคคองเกรสมีบทบาทสำคัญมากในการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย พรรคคองเกรสมีสายขาย่อยทั่วทุกแคว้น ตำบล และหมู่บ้านของอินเดีย สมาชิกของพรรคประกอบด้วยชาวไร่ ชาวนา พ่อค้า นักธุรกิจ และชนชั้นสูงที่มีอิทธิพล

เยาวหาราล เนห์รู ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียซึ่งเป็นผู้นำของพรรคคองเกรสนั่นเอง ในสมัยที่ เยาวหาราล เนห์รู เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคคองเกรสมินโยบายแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจรวดเร็ว รัฐบาลได้ขยายอุตสาหกรรมออกไปอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการพัฒนาเกษตร การศึกษาและขยายอำนาจให้แก่รัฐบาลท้องถิ่น ในด้านการต่างประเทศถือนโยบายเป็นกลางไม่ผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายใด เนห์รูได้ประกาศนโยบายต่างประเทศของอินเดียต่อประเทศทั้งหลายในโลก เมื่อเขาเป็นนายกรัฐมนตรี ค.ศ. 1947 ว่า "อินเดียจะไม่ยอมเป็นเครื่องมือของมหาอำนาจประเทศใด อินเดียจะยึดแนวนโยบายไม่ผูกพันกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอย่างเคร่งครัด อินเดียยินดีจะเป็นมิตรกับนานาประเทศทั่วโลก ไม่ว่าประเทศเหล่านั้นจะดำเนินการปกครองบ้านเมืองในรูปใด และมีนโยบายการเมืองแบบใด ทั้งนี้เพื่อดำรงไว้ซึ่งสันติภาพอันถาวรของมวลมนุษยชนทั่วโลก"

คำประกาศดังกล่าวข้างบนนี้ทำให้เนห์รูได้ชื่อว่าเป็นผู้ใฝ่ฝันในสันติภาพอย่างแท้จริง และเป็นกำเนิดหลักการที่เรียกว่า "ปัญจศีล" หรือนโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งมีหลักสำคัญ 5 ประการคือ

1. การเคารพต่อเอกภาพและบูรณภาพในดินแดนซึ่งกันและกัน
2. การไม่รุกราน
3. การไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องภายในของประเทศอื่น
4. ความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน
5. การอยู่ร่วมกันโดยสันติ

สมัยรัฐบาลนายศาสตรีและรัฐบาลของนางอินทรีรา คานธี ก็ได้เจริญรอยสืบมาในระดับท้องถิ่น พรรคองเกรสได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นกลไกทางการเมือง โดยการหาสมาชิก หรือสนับสนุนพรรค พรรคพยายามโฆษณาโนบายและอุดมการณ์ของพรรคไปสู่ประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

พรรคการเมืองที่ได้จัดตั้งขึ้นในอินเดียมีอยู่ 2 ชนิดคือ

1. พรรคที่จัดตั้งขึ้นโดยถือเอาแนวทางเศรษฐกิจและการเมืองหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลักในการกำหนดนโยบายของพรรคและในการต่าง ๆ ทางการเมือง พรรคองเกรส พรรคสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ และพรรคสวตันตรา (เสรีนิยม) เป็นต้น
2. พรรคที่จัดตั้งขึ้นโดยถือเอาผลประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นหลักในการกำหนดนโยบายของพรรคและในการต่อสู้ทางการเมือง เช่น สันนิบาตมุสลิม พรรคฮินดูมหาสภาและพรรคอากลีตาล เป็นต้น

พรรคฝ่ายค้านของอินเดีย

พรรคฝ่ายค้านมีหลายพรรค เฉพาะพรรคที่สำคัญได้แก่

1. พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นพรรคที่มีอุดมการณ์และนโยบายซ้ายจัด เป็นพรรคที่ต้องการจะปฏิวัติสังคมของอินเดียอย่างรุนแรงในทุก ๆ ด้านตามแนวคิดและวิธีการคอมมิวนิสต์เป็นพรรคที่ยอมรับความคิดและแนวนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์นอกประเทศมาเป็นแนวของตน เป็นพรรคที่มีการใช้นโยบายกับสมาชิกของพรรคอย่างเข้มงวดและไม่เต็มใจที่จะรับบุคคลทั่วไปที่ไม่ซาบซึ้งในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้าเป็นสมาชิก

พรรคคอมมิวนิสต์ได้เริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 หลังจากอินเดียได้รับเอกราชแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์ได้เริ่มใช้วิธีการปฏิบัติ กล่าวคือเริ่มใช้วิธีการสงครามแบบกองโจรในชนบทกับรัฐบาลตามลัทธิเหมาเจอตง สงครามกองโจรได้แพร่ไปยังรัฐต่างๆ หลายรัฐ

ในปี ค.ศ. 1951 พรรคคอมมิวนิสต์ได้ประกาศเลิกใช้วิธีปฏิวัติ ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐบาลอินเดียยอมรับพรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคที่จัดตั้งได้ตามกฎหมาย ดังนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ได้หันมาใช้วิธีการต่อสู้ทางการเมือง พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะการเลือกตั้งในเคราลา เบงกอลตะวันตก และอันตรประเทศ พรรคคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้งรัฐบาลของเคราลา เมื่อปี ค.ศ. 1957 พรรคคอมมิวนิสต์มี 2 พรรค พรรคหนึ่งนิยมจีน พรรคหนึ่งนิยมโซเวียตรัสเซีย

2. พรรคสังคมนิยม พรรคนี้ได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1947 โดยสมาชิกรุ่นหนุ่มกลุ่มหนึ่งของพรรคคองเกรสซึ่งไม่พอใจผู้นำของพรรคคองเกรสที่ไม่ยอมรับนโยบายสังคมนิยมเป็นนโยบายสำคัญของพรรค สมาชิกรุ่นหนุ่มกลุ่มนี้ได้พยายามที่จะเรียกตัวให้พรรคคองเกรสยอมรับมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1934 พรรคสังคมนิยมมีผู้นำคนสำคัญ ๆ เช่น ชัยประกาศ, นารายัน, อโศก เมตตา และลาชยัท พัฒวายน ทุกคนล้วนเป็นผู้เคยร่วมงานกันมากับเนห์รูในการเรียกร้องเอกราชและเคยติดคุกมาพร้อม ๆ กับเนห์รู

พรรคสังคมนิยม มี 2 พรรค คือพรรคประชาสังคมนิยมและพรรคสามยุคสังคมนิยม นโยบายของพรรคสังคมนิยมมีจุดหมายเพื่อยกฐานะของกรรมกรและคนยากจนโดยทั่วไป พรรคนี้จึงเชื่อว่าคงจะได้รับความสนับสนุนอย่างมากจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในรัฐที่นิยมใช้ภาษาฮินดี เช่น รัชมัทยประเทศ พินาร อุตตรประเทศ โอริสสา และไมซอร์

3. พรรคฝ่ายขวา พรรคนี้มีพรรคสวตันตราหรือพรรคอิสรภาพและพรรคภารตะชนสังฆ์

พรรคสวตันตราได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1959 โดยอดีตผู้นำของพรรคคองเกรสกลุ่มหนึ่งที่มีแนวคิดแบบอนุรักษนิยมชื่อจักรา วัตตี ราชา โกปะจารี, เค.เอ็ม. มุนชิ

และมิโน อาร์. มาซานิ และบรรดาปัญญาชนที่นิยมลัทธิเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเข้าร่วมด้วย พรรคสวตันตรามีนโยบายที่จะจำกัดจำนวนและขนาดของรัฐวิสาหกิจและต้องให้เอกชนมีอิสระที่จะประกอบการเศรษฐกิจมากขึ้น โดยไม่ต้องถูกแบ่งปันจากรัฐ พรรคนี้คัดค้านนโยบายของพรรคคองเกรสที่ส่งเสริมการทำนาแบบสหกรณ์โจมตีระบบการปกครองของข้าราชการที่เสื่อมโทรม โจมตีการฉ้อราษฎร์บังหลวงและสนับสนุนการลงทุนของเอกชนและการลงทุนของชาวต่างประเทศ พรรคนี้ได้รับความนิยมมากในรัฐคุชราต พิหาร ทมิฬนาฑู โอริสสา ราชสถาน อันตรประเทศ มัทราส และปัญจาบ

พรรคภารตชะสนงษ์ พรรคนี้ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1951 โดยชาวอินเดียชาตินิยมที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายประนีประนอมของพรรคคองเกรส พรรคนี้มีอุดมการณ์ชาตินิยมมากกว่าพรรคอื่น ๆ พรรคนี้ได้เรียกร้องให้มีการแก้รัฐธรรมนูญของประเทศเพื่อทำให้อินเดียเป็นเอกราช มีรัฐบาลกลางเป็นผู้ปกครองทั่วประเทศเพียงรัฐบาลเดียวและเลิกรัฐบาลของรัฐต่าง ๆ ทั้งหมด จะให้ใช้วิธีการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเป็นวิธีการปกครองแทนพรรคนี้ มุ่งส่งเสริมการเกษตรเป็นสำคัญ ส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดเล็กกับอุตสาหกรรมผลิตผลสินค้าผู้บริโภคอย่างขนาดใหญ่ พรรคนี้ต้องการให้ส่งเสริมอุตสาหกรรมครอบครัวเรือนอันเป็นรากฐานของการพัฒนาอุตสาหกรรมใหญ่ พรรคนี้มีความเห็นว่า รัฐควรดำเนินวิสาหกิจเฉพาะที่จำเป็นแก่การป้องกันประเทศเท่านั้น ดังนั้นพรรคนี้จึงเป็นศัตรูกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินเดียอย่างรุนแรง พรรคนี้ได้รับความนิยมจากประชาชนในรัฐมัธยประเทศและอุตตรประเทศ สนับสนุนชาวยินดู สนับสนุนให้ใช้ภาษาอินเดียเป็นภาษาทางราชการ และมีนโยบายต่อต้านชาวมุสลิม

พรรคการเมืองใหม่ของอินเดีย

พรรคชนะตะ (พ.ศ. 2520)

ประเทศอินเดีย เป็นประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและระบบรัฐสภาค่อนข้างจะมั่นคงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกัน นับตั้งแต่ได้รับเอกราชเมื่อ 15 สิงหาคม 2490 เป็นต้นมา พรรคคองเกรสเป็นพรรคการเมืองพรรคเดียว

LI RT

ในรอบ 30 ปี ที่ได้จัดตั้งรัฐบาลมาตลอดจนกระทั่งมีการประกาศภาวะฉุกเฉินระหว่าง 2518—2520 ซึ่งนางอินทรีра คานธี เป็นนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่อินเดียดกอยู่ภายใต้การประกาศภาวะฉุกเฉินและการปกครองที่เฉียบขาดมาเป็นระยะเวลา 18 เดือน รัฐบาลของนางอินทรีра คานธี ได้ประกาศผ่อนคลายสถานการณ์ฉุกเฉินลงและได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม 2520 บรรดานักการเมืองฝ่ายค้านซึ่งถูกจับกุมขัง ในระหว่างประกาศภาวะฉุกเฉินได้รับการปลดปล่อยจนเกือบหมด พร้อมทั้งได้รับอนุญาตให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย บรรดานักการเมืองฝ่ายค้านที่ได้รับการปลดปล่อยก็ได้คิดรวมตัวกันเพื่อต่อต้านนางอินทรีра คานธี ตั้งแต่อยู่ในคุก ได้ร่วมมือกันในการจะรณรงค์ต่อต้านนางในการเลือกตั้งในเดือนมีนาคม 2520 ซึ่งฝ่ายค้านประสบกับข้อเสียเปรียบคือการขาดเงินทุน ระยะเวลาอันสั้นความยุ่งเหยิง สับสน ในองค์กรของพรรคที่สืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกและผู้นำถูกจับเป็นจำนวนมาก และได้พิจารณาเห็นว่า ชัยชนะของพรรค kongkerst ที่ผ่านมานับตั้งแต่ปี 2490 เป็นผลมาจากความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์และความไม่มีเอกภาพของพรรคการเมืองฝ่ายค้านซึ่งมีอยู่กว้างขวางตลอดเวลาของการต่อสู้ทางการเมือง

ดังนั้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว นายประศาสนารายัน จึงแนะนำให้พรรคฝ่ายค้านมารวมตัวกันเกิดเป็นพรรคผสมใหม่ ชื่อพรรคชนะตะ อันประกอบด้วยพรรค kongkerst (เก่า) พรรคฮินดูจันสังข์ พรรคภารัตติยาโลกดาลและพรรคสังคมนิยม

ภายหลังการประชุมร่วมกัน ผู้นำพรรคการเมืองทั้ง 4 ได้ร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งจำนวน 27 นาย โดยมีนาย โมราจิ เดชาย เป็นประธาน ทำหน้าที่กำหนดนโยบายโครงสร้าง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตลอดจนจัดสรรสมาชิกของพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตต่าง ๆ นอกจากนี้พรรค kongkerst เพื่อประชาธิปไตยของนายจักรชีวัน ราม พรรคอคาลิดาลของพวกซิกข์และส่วนหนึ่งของสมาชิกพรรค kongkerst นำโดยจันทรา เซก้า ก็ได้เข้ามาร่วมเป็นพันธมิตรกับพรรคชนะตะด้วย พรรคชนะตะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น ในการหาเสียงทั้งในเขตเมืองและชนบท ประชาชนที่เคยสนับสนุนพรรค kongkerst ก็มาให้การสนับสนุนพรรคชนะตะเพิ่มขึ้น แม้แต่นางวิชัย

ลักษมีบัณฑิต ซึ่งเป็นอาของนางอินทรีรา คานธี และเคยดำรงตำแหน่งสำคัญในอดีตก็ประกาศไม่เห็นด้วยกับนางอินทรีรา คานธี ที่ประกาศภาวะฉุกเฉินและได้ให้การสนับสนุนแก่พรรคชนะตะได้ ไปปราศรัยในที่ต่าง ๆ ทำให้พรรคชนะตะเข้มแข็งและได้คะแนนเสียงนิยมมากขึ้น นอกจากนี้ นายจ๊กชีวันราม ได้แยกตัวออกจากพรรคองเกรส เป็นผลทำให้อิทธิพลของนางอินทรีรา คานธี ลดลงและพ่ายแพ้การเลือกตั้งในที่สุด พรรคชนะตะได้ชนะการเลือกตั้งจัดตั้งรัฐบาล นายโมราจิ เตชาย ได้เป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลอินเดียปัจจุบัน

นับตั้งแต่ประเทศอินเดียได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ยาวหาราล เนห์รู ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนแรกและยาวหาราล เนห์รู ได้ปกครองประเทศมาด้วยความราบรื่นและในฐานะหัวหน้าพรรคองเกรสและเขาได้สร้างชื่อเสียงและบทบาทต่าง ๆ ให้แก่ประเทศอินเดียเป็นที่รู้จักของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ยาวหาราล เนห์รู ได้ถึงอสัญกรรมเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2507 รวมปกครองอินเดียอยู่เป็นเวลา 17 ปี ต่อมา นายลาลบาฮาดร์ ศาสตรี ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี การดำรงตำแหน่งของนายศาสตรี น้อยในช่วงระยะสั้น คือ 2507-2508 นายศาสตรีถึงแก่อสัญกรรม ต่อมา นางอินทรีรา คานธี ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนางได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ 2509 และได้รับการแต่งตั้งเรื่อยมาจนถึง 2520 ช่วงสมัยของนายศาสตรีและนางอินทรีรา คานธี เป็นนายกนั้นได้ดำเนินนโยบายและการบริหารประเทศเจริญรอยตามยาวหาราล เนห์รู ทุกประการ คือ นโยบายภายในประเทศ เนห์รู มีนโยบายแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ได้ขยายอุตสาหกรรมออกไปอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรมการศึกษาและขยายอำนาจให้แก่รัฐบาลท้องถิ่น ในด้านกรต่างประเทศถือนโยบายเป็นกลางไม่ผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายใด อย่างไรก็ตามการบริหารประเทศของนางนั้นได้นำอินเดียไปสู่ความเจริญด้านต่าง ๆ มากมายไม่ว่าด้านภายในประเทศและต่างประเทศ นางสามารถนำประเทศอินเดียไปสู่ความเป็นประเทศมหาอำนาจด้านอาวุธ

นิวเคียร์อันดับ 6 ของโลก อย่างไรก็ตามในสมัยที่นางเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นได้มีการประกาศภาวะฉุกเฉินระหว่าง 2518–2520 นับเป็นการปกครองที่เฉียบขาดมาเป็นระยะเวลา 18 เดือน รัฐบาลของนางอินทรา คานธี ได้ประกาศผ่อนคลายนโยบายฉุกเฉิน และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม 2520 ในช่วงนี้เองได้มีการปล่อนักการเมืองฝ่ายค้านซึ่งถูกจับกุมคุมขังในระหว่างประกาศภาวะฉุกเฉิน โดยปล่อยออกมเกือบหมด และได้อนุญาตให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายด้วยเหตุนี้เองบรรดานักการเมืองฝ่ายค้านจึงรวมตัวกันจัดพรรคการเมืองขึ้นชื่อพรรคชนะตอันประกอบไปด้วยพรรคองเกรส (เก่า) พรรคฮินดูจันสัมม์ พรรคภารัตติยาโลกดาลแล พรรคสังคมนิยม พรรคชนะตอัน ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งมีนายโมราจิ เตชา เป็นประธานคณะกรรมการชุดนี้ ได้พากันรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในที่สุด พรรคชนะตอันได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนมีนาคม 2520 พรรคได้จัดตั้งรัฐบาลและได้เลือกนายโมราจิ เตชชาย เป็นนายกรัฐมนตรี นายโมราจิ เตชชาย ได้บริหารประเทศสืบต่อมาเป็นเวลา 28 เดือน (2520–2522) ก็เกิดการแตกแยกกัน อันเป็นผลมาจากกาลาออกของนายกรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคชนะตอันจำนวนกว่า 100 คน โดยเฉพาะนายจวันสิงห์ รองนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้นำในกาลาออก ทำให้รัฐบาลโมราจิ เตชชาย เป็นรัฐบาลเสียงข้างน้อย จนต้องลาออกในที่สุดก่อนที่จะถูกเปิดอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจเพียง 1 วัน จะเห็นได้ว่าในช่วงที่พรรคชนะตอันปกครองอินเดียอยู่นั้น รัฐบาลขาดเสถียรภาพและพร้อมที่จะแตกแยกได้ตลอดเวลา เพราะผู้นำแต่ละกลุ่มที่มาวมกันต่างก็ใฝ่ฝันอยากจะเป็นนายกรัฐมนตรีกันทั้งนั้น เหตุผลนี้เองทำให้พรรคชนะตอันต้องแตกสลายออกจากกันในที่สุด

ครั้นมาถึงสมัยที่นายจวัน สิงห์ เป็นนายกรัฐมนตรีคณะรัฐบาลชุดนี้เป็นชุดที่มีเสถียรภาพน้อยที่สุด นับตั้งแต่ได้เอกราชมาเพราะมีเสียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นรัฐบาลอยู่ได้เพียง 24 วัน ต้องลาออกเพราะขาดเสียงสนับสนุน เมื่อทราบแน่ว่าพรรคองเกรสของนางอินทรา ไม่สนับสนุน นายจวัน สิงห์ก็ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและขอให้ประธานาธิบดีประกาศยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งกันใหม่

การเลือกตั้งทั่วไปใหม่ได้จัดขึ้นเมื่อเดือนมกราคม 2522 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคคอมมิวนิสต์ของนางอินทรา คานธี เป็นฝ่ายชนะในการเลือกตั้งและนางได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อมาอีกสมัยหนึ่งเมื่อ 2523-2527 ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2527 นี้ นางอินทรา คานธี ก็ได้เดินทางไปหาเสียงในส่วนต่าง ๆ ของประเทศเพื่อเตรียมรับมือการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจะมีขึ้นในเดือนมกราคม 2528 แต่ในช่วงระยะเวลาที่ดูเหมือนจะมีเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ มากมายเกิดขึ้น โดยเฉพาะชาวซิกหัวรุนแรงรัฐบัญญัติ ซึ่งได้ก่อความวุ่นวายไปทั่วทั้งรัฐบัญญัติ โดยเข้าทำร้ายชาวฮินดูในรัฐบัญญัติอย่างไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองหรือประชาชนทั่วไปเมื่อรัฐบาลกลางได้สั่งให้พวกซิกหัวรุนแรงยอมจำนน แต่นายราเจล ซิงห์ภินทรวัล ไม่ยอมจำนนต่อรัฐบาลอย่างเด็ดขาดและพร้อมจะสู้ตาย กองกำลังของรัฐบาลกลางจึงเปิดฉากเข้าทำการกวาดล้าง เหตุการณ์ครั้งนี้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากทั้งฝ่ายซิกและทหารของรัฐบาล หลังเหตุการณ์ที่รัฐบาลกลางภายใต้การนำของนางอินทรา คานธี ได้สั่งให้กำลังทหารบุกเข้าโจมตี “วิหารทองคำ” สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวซิกซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองอัมริตซาร์ รัฐบัญญัติตนเอง ได้มีผู้วิเคราะห์ว่า มันเป็นการจุดชนวนความแค้นให้กับชาวซิกให้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

การส่งกำลังทหารเข้าบุก “วิหารทองคำ” เมื่อวันที่ 4-6 มิถุนายน 2527 ที่ได้รับการคาดเดาแต่เพียงว่า มันได้สร้างผลเสียสำหรับคะแนนเสียงของนางอินทรา คานธี ในหมู่ชาวซิก แต่ไม่มีใครเลยจะคิดว่าในเวลาเพียงหกเดือน ผลจากเหตุการณ์ครั้งนั้นได้ลุกลาม ให้ข้อพิสูจน์แก่โลกว่า นางอินทรา คานธี จะได้รับการตอบแทนจากชาวซิกด้วยชีวิตของนางเองที่หลุดปลิวจากร่างด้วยความตายที่โหดเหี้ยมทารุณสะเทือนขวัญไปทั่วโลกคือ เหตุการณ์เช้าวันพุธที่ 31 ตุลาคม 2527 ของเวลาประมาณ 09.30 น. นางอินทรา คานธี ได้เดินทางจากบ้านพักในกรุงนิวเดลี ไปที่สวนหลังบ้านเพื่อเตรียมให้สัมภาษณ์นายปีเตอร์ อูสตินอฟ นักแสดงชื่อดังชาวอังกฤษ ในขณะที่นายอูสตินอฟ กำลังเตรียมกล้องและอุปกรณ์ถ่ายภาพเพื่อบันทึกภาพอยู่ นางอินทราได้เดินทางไปยังจุดที่นัดหมายจะให้ทำการสัมภาษณ์เส้นทางนั่นเอง นางได้ถูกกองครักษ์ชาวซิก 2 คนยิง ไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาล

ของสถาบันแพทยศาสตร์ ออล-อินเดีย ซึ่งถือว่าเป็นโรงพยาบาลที่ทันสมัยที่สุดของประเทศ รวมอายุได้ 66 ปีเศษขาดอีกเพียง 19 วัน เท่านั้นก็จะครบรอบวันเกิดปีที่ 67 ของนาง นางได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ 2509—2520 และ 2523—2527 รวมเวลา 16 ปี

หลังจากการเสียชีวิตของนางอินทรีว คานธี เพียง 9 ชั่วโมง พรรคคองเกรสได้ ได้มีมติเลือกนายราจีฟ คานธี บุตรชายที่เหลืออยู่คนเดียวของนางอินทรีว คานธี ขึ้นเป็น หัวหน้าพรรคและหลังจากนั้นในรัฐสภา ซึ่งมีสมาชิกพรรคคองเกรสเป็นส่วนใหญ่ก็ได้ให้ การรับรองนายราจีฟ คานธี ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการ จากนั้น นายราจีฟ ก็ได้สาบานตนเข้ารับตำแหน่ง เวลาล่วงเลยมากกว่า 100 วัน นับแต่นายราจีฟ คานธี ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอินเดีย ซึ่งระหว่างนั้นเขาได้ผ่านการทดสอบ สำคัญ ๆ มาหลายประการ เช่น การก่อจลาจลล้างแค้นที่พวกฮินดูกระทำกับพวกซิกข์ เนื่องจากการลอบสังหาร นางอินทรีว คานธีซึ่งเขาจัดการหยุดยั้งไว้อย่างเฉียบขาดทันท่วงที ก่อนที่จะอะไรจะสายเกินไป และที่สำคัญที่สุดก็คือชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปลายเดือน ธันวาคมปีที่แล้ว คือ พรรคคองเกรสมีชัยชนะได้สมาชิกเข้านั่งในสภาถึง 402 ที่นั่งจาก จำนวนทั้งสิ้น 512 ที่นั่ง

นอกจากนี้ยังมีงานชิ้น สำคัญ หลังจากที่เขาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็คือ การลงมือกวาดล้างเพื่อทำความสะอาดพรรคในวงการบริหารระดับสูงของประเทศ โดยการเอาคนหนุ่มคนสาวมือสะอาดรักความก้าวหน้า และทันสมัยเข้าทำงานแทนที่คนเก่าคน แก่ที่อ่อนล้าหรือแทนพวกฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งงานเหล่านี้ปรากฏว่าได้รับการสรรเสริญ จากประชาชนชาวอินเดียอย่างสูง ภารกิจในการทำความสะอาดบ้านเมืองของนายราจีฟ คานธี ยังดำเนินต่อไปไม่หยุดยั้ง

คำมั่นสัญญาของราจีฟ คานธี เขาได้กล่าวว่าท่ามกลางการเผชิญหน้ากับบุคคล ภายนอกนี้ตัวเขาเอง นี้แหละจะเป็นผู้สร้างความสามัคคีขึ้นมาในชาติและว่ายุคใหม่ของ อินเดีย “ยุคแห่งการประนีประนอม” พร้อมกันนี้ราจีฟ คานธี ก็ให้สัญญาว่า เขาจะนำ อินเดียเข้าสู่ยุคแห่งความเป็นยักษ์ใหญ่ทางเทคโนโลยี นำครอบครัวดำหลังของอินเดียก้าว กระโดดสู่ความหวังใหม่ของการพัฒนาและว่า จะเร่งปรับปรุงองค์การบริหารรวมทั้งจัดกวาด ล้างคอร์รัปชัน ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้เรื้อรังมานาน

คำมั่นสัญญาของ จีราฟ คานธี ได้ประจักษ์ชัดในการกระทำของเขาหลายเรื่อง ระหว่างเวลาที่ผ่านมา เช่น การเปิดกรูข่ายจารกรรมของต่างชาติ ในนครนิวเดลี การสั่ง กวาดล้างข้าราชการระดับต่าง ๆ ในวงการของรัฐบาล นอกจากนี้เขายังได้รักษาคำมั่น สัญญาที่ให้ไว้ระหว่างเลือกตั้งว่าจะแก้ไขปัญหชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะปัญหาชาวซิกข์ อย่างเร่งด่วนในการนี้ ราจีฟ ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนของรัฐบาล ในการเจรจาทางออกที่เหมาะสมกับบรรดาชาวซิกข์ ซึ่งเรียกร้องขอให้รัฐบัญญัติจกครอง ตนเอง นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงด้านต่าง ๆ อีก

ส่วนนโยบายในด้านต่างประเทศนั้น ราจีฟ คานธี ก็พยายามที่จะเดินทางไป เจริญสัมพันธไมตรีทั้งสหภาพโซเวียตตลอดทั้งสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ เพื่อทำ ความกระชับสัมพันธไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และคาดว่าเขาคงจะเจริญรอยตามนางอินทิดา คานธี มารดาของเขา ส่วนการที่จะนำประเทศอินเดียให้ก้าวหน้าแค่ไหนเพียงไรนั้นก็คง จะต้องรอคอยดูกันต่อไปภายใต้การนำของผู้นำวัยสี่สิบกว่าปีเศษผู้นี้

